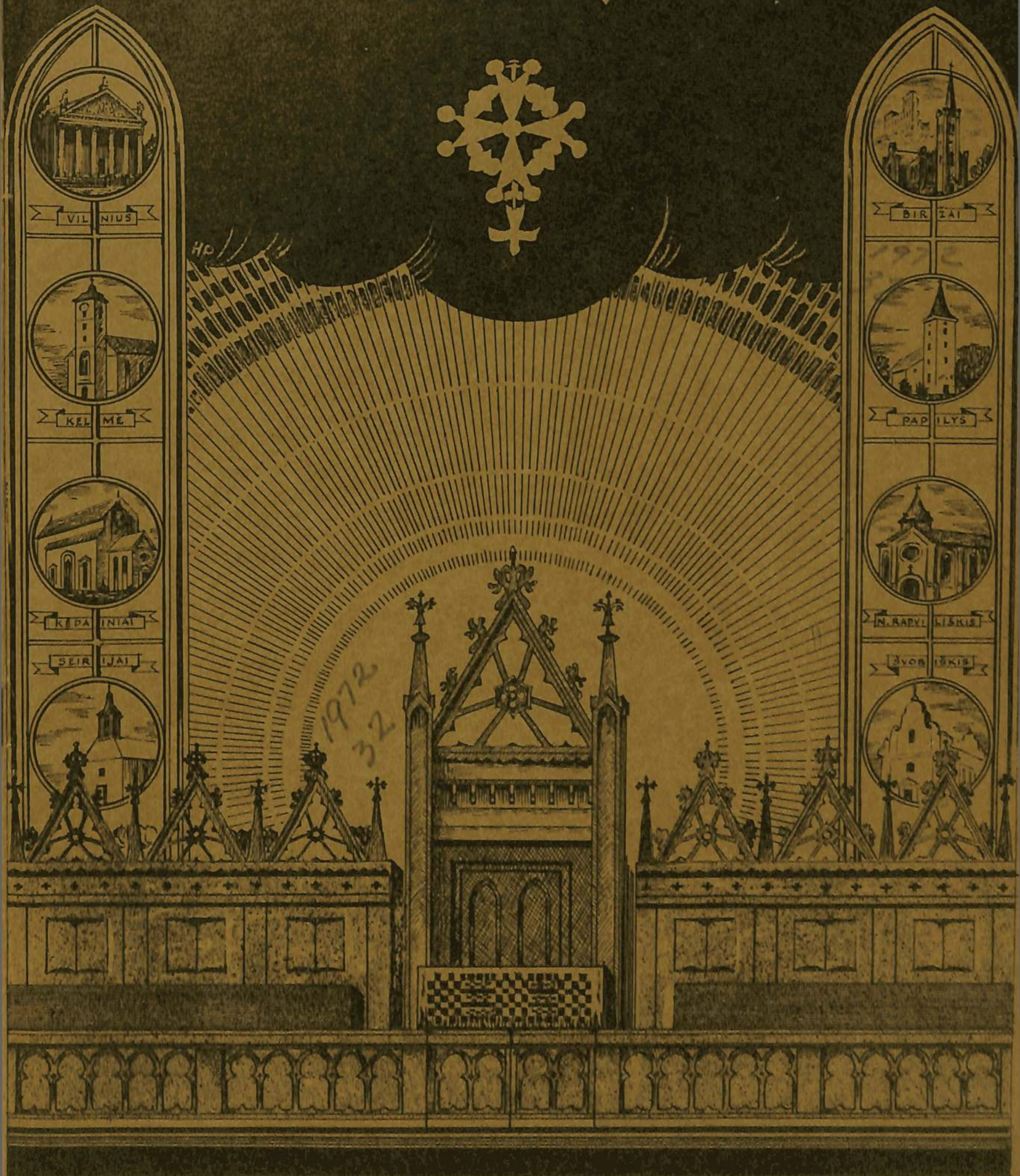

Mūsų Sparnai

1972
32

OUR WINGS
PUBLISHER
ADDRESS

-Lithuanian Protestant Journal, est. 1951
-Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
-5230 So. Artesian Ave., Chicago, Ill., 60632, U. S. A.

TURINYS

Psl.

Inž. H. Pavilionis	VIRŠELIS	
Dail. J. J. Neimanai	VINJETĖS	
Kun. Povilas Dilys	TARNAVIMAS TĖVYNEI	2
Nemuno Dukra	ILGESIO AIDAI	6
S. N.	KRIKŠČIONYBĖS IDEALO SIEKIANT	6
Henrikas Blyskis	OFORTAS	7
J. Valiūnas	DIEVYBĖS PASIREIŠKIMAS	8
Kun. St. Neimanas	LIET. EV. REFORM. BAŽNYČIA LAISVOJE LIET-JE	9
Dagys	ANT ŠV. PAULIAUS KATEDROS	24
Henrikas Blyskis	LITOGRAFIJA	25
Prof. dr. Jonas Yčas	RADVILŲ DARBAI KĖDAINIUOSE	26
M. Tamulėnas	JĖZUITAI APIE SAVO BAŽNYČIĄ	34
J. Valiūnas	RIMČIAU SUSIRŪPINKIME	40
H. Blyskis	LITOGRAFIJA	41
J. Trečiokas	PAPILIO VALSČIAUS ĮVAIRYBĖS	42
Kun. M. Preikšaitis	MUZIKAS KRISTUPAS MANTVYDAS PREIKŠAITIS	43
Dagys	TU IŠEINI IR GRĮŽTI	45
M. Tamulėnas	MARTYNAS YČAS	46
P. Variakojis	SU AGR. PETRU KREGŽDE	49
Dail. Dagys	AGR. P. VARIAKOJŲ PRISIMENANT	59
J. Kregždė	KUN. MYKOLUI VALADKAI IŠKELIAVUS	62
Kun. Povilas Dilys	PASAULINĖS REFORM. BAŽNYČIŲ S-GOS ŠIAUR.	
	AMERIKOS TARYBOS SUVAŽIAVIMAS	68
J. Valiūnas	NETURINTIEMS TĖVIŠKĖS	74
***	BUVO SUMAINYTI ŽIEDAI	76
J. Valiūnas	VEDYBINĖS PROBLEMOS REIKALU	78
J. Lukošius	VASARIO 16 GIMNAZIJA	80
Bronė Variakojienė	TIKĖJIMAS	83
***	KRONIKA	86

LEIDĖJAS
REDAKcinė KOMISIJA

-Lietuvos Evangelikų Reformatų Kolegija Tremtyje
-Petras BRUŽAS, Eugenius GERULIS, Jokūbas KREGŽDĖ,
DĖ, Palmyra LAMPSATIENĖ, generalinis superintenden-
dentas kun. Stasys NEIMANAS, Jonas PALŠIŠ, Arvydas
RAMONIS

REDAGUOJA

-Jokūbas KREGŽDĖ, 2439 W. 51st. St., Chicago, Ill.,
60632, U. S. A.

ADMINISTRUOJA

-Jonas PALŠIŠ, 5718 S. Richmond St., Chicago, Ill.,
60629, U. S. A.

TIRAŽAS

-2000 egz.

KAINA

-AUKA

REDAKCIJA rankraščius taiso, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai ger-
biami. Straipsniai su autorių pavarde, slapyvarde ar inicialais nebūtinai reikiama
leidėjo ar redakcijos nuomone.

 MŪSU SPARNAI
LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ ŽURNALAS

ISTEIGTAS 1951

1972 BIRŽELIS

Nr. 32

*Kuratorius agronomas Petras KREGŽDĖ
Lyglaukiai, 1894.I.2 - New York, 1947.IV.22*

TARNAVIMAS TĒVYNEI

Kun. Povilo Dilio pamokslas, sakytas Lietuvių Ev. Reformatų bažnyčioje 1972 m. vasario 27 d., Lietuvos Nepriklausomybę minint.

"Ar nežinote, kad jūs esate Dievo šventykla ir Dievo Dvasia gyvena jumoje?" (I Korint., 3-16).

Nelengva Nepriklausomybės dienos minėjimui šiame dešimtmetyje ruošti ir sakyti pamokslą, kuris patenkintų visus.

Iš vienos pusės pilnai suprantama, kad vykdami į pamaldas, mes atsinešėme gilų prisirišimą prie tėvynės, esame pilni Lietuvos pievų ir laukų ilgesio; meilė Lietuvos dega mūsų širdyse. Be to, mes atvykome į šiuos Dievo namus skriaudos paveikti, skriaudos padarytos mūsų kraštui prieš virš trisdešimt metų. Čia norime mels-tis Viešpačiui, kad jis savo galia pašalintų tą neteisybę ir gražintų kraštui nepriklausomybę. Tada išsipildys mūsų svajonė: savo gyvenimo vakare ne tik pamatyti tėviškę, bet ir kvėpuoti jos mums taip brangiu oru. Neabejotinai iš kunigo yra laukiama, kad jis tą dieną į mūsų lietuviškas širdis įkvėptų naują viltį ir tikėjimą, kad jis kartu su visa parapija susijungtų maldoje, prašydamas: "Dieve, gražink mums laisvę, atstatyk Nepriklausomą Lietuvą". Be abejo, tai yra gražus ir kilnus žygis.

Iš kitos pusės, jau dvidešimt penki metai po II-jo Pas. karo. Re-alybė kalba už save ir negalima niekam, o ypatingai pašauktam skelbti Dievo žodį, kuris nebūtų tiesos reprezentantu; negalima užsidaryti tik emocijų ir tradicijų pasaulyje, nekreipiant visiškai dėmesio į naujausią mūsų tautos istoriją. Tai būtų prasilenkimas su tiesa, kas yra Dievo draudžiama.

Giliai ir ilgai galvojęs, priėjau išvados, kad tai, kas šiandie baž-

nyčiose turi būti skelbiama, ką ji privalo nešti mūsų tautai, glūdi greičiau kitoje mūsų dvasinio gyvenimo plotmėje, glūdi visos tautos pasiruošime, - tai liečia senesnius ir jaunimą, kur jie begyventų, - suprasti ir teisingai įvertinti socialines, politines, o ypač, religines apraiškas, kurių liudininkais mes jau per paskutinius, maždaug, dešimt metų esame. Tik pilnas tos realybės supratimas paveiks, kad Nepriklausomybės minėjimo diena taptų tikra, galinga moralinė jėga mums iševijoje, mūsų tautiečiams tėvynėje ir kartoms, kurios ateis po mūsų.

Suprantama, kad mes, kaip religinė bendruomenė, kaip organizuota Bažnyčia, kaip žmonės, remią savo gyvenimą Kristaus nurodymais, visų pirma privalome kalbėti ir atkreipti mūsų dėmesį į tai, kas religinėje srityje darosi aplink mus ir sau užduoti rimtą klausimą, ar nereikėtų įjungti tą realybę į mūsų atviras pastangas atgauti Lietuvai nepriklausomybę. O kaip ta religinė tikrovė šiaudie atrodo?

Tur būt kiekvienas mūsų, ypač, iš spaudos, žino, kad dėl naujų techninių priemonių JAV, Canadoje, o dabar jau ir Europoje, ypač, vakarų Berlyne, vyksta nepaprastas religinis atgimimas. Teologai vadina jį: "Kristaus iš naujo atradimas, arba Jėzaus sąjūdis". Amerikietiškas jaunimas, jų tarpe dalinai ir lietuvių iševijoje, randa kelią į Kristų kitaip, negu mes esame pripratę. Tai yra radikalnis, mūsų kartai charakteringas, kelias; tikrai stebėtinai yra dalykas, kad tas sąjūdis taip greit plečiasi. Mes visą laiką prikašiojame jaunimui, kad jis interesuojasi vien tuo, kaip čia galėtų įvykti socialinė revoliucija, kad jis mielai demonstruoja, vis daugiau narkotizuoja marijuana ir heroinu, kad jis mėgsta keistą, mums svetimą ir per garsią muziką ir turi iškreiptą pažiūrą į seksą. Bet dabar tas jaunimas be rytojaus, kaip vienas sociologas pavadino, organizuoja "krikščioniškus namus", kurie yra atdari nemokamai vargstantiems ir apsunkintiems. Šūkiei-meilė, brolystė, atleidimas vyrauja tuose namuose. Skelbiamas kuklaus gyvenimo reikalingumas. Bandoma, kaip pirmieji krikščionys, dalintis ūždarbiais ir kitomis materialinėmis gerybėmis. Dalis jų atsisako nuosavybės ir nenori iš mirusiųjų tėvų perimti jų namų. Virš 600 tokių bendruomenių jau esama. Netoli New Yorko, kaip spauda rašo, yra miestelis, kuriame beveik visi, apie 98% vidurinių mokyklų mokinių, - evangelikai, katalikai, žydai, - kartu rimtai studijuoja Šventąjį Raštą. Jų kambarių sienos yra papuoštos Šv. Rašto skirsneliais. Tas jaunimas peikia tėvus, kad jie lanko pamaldas, bet negyvena, kaip Biblija moko. Tas naujas Jėzaus sąjūdis lėmė, kad daugelis narkotikų metė savo pražūtingą įprotį ir dabar su kitais intensyviai studijuoja Šv. Raštą. Mirusiojo vyskupo Pike sūnus yra čia gyvas pavyzdys. Tikrai pasitvirtina narkotikų ekspertų nuomonė, kad tik religija turi galią išgelbėti tokią auką iš prapulties.

Tas sąjūdis yra nepriklausomas nuo istorinių Bažnyčių. Anaip-
tol, jis kaltina Bažnyčias, kad jos yra aklos, sustingusios, per ma-
žai savo veikloje remiasi Kristumi. Galima nesutikti su tokiu spon-
tanišku religiniu atgimimu, galima kritiškai jį įvertinti, galima tvir-
tinti, kad tai yra tik mada, tik staigus praeinantis reiškinys, bet ne-
galima neigti, kad čia veikia Šv. Dvasia. Todėl pilni tragizmo yra
kunigo Terwillingerio iš N. Yorko žodžiai: "Dabartiniu laiku reli-
ginis atnaujinimas vyksta visur, bet tik ne Bažnyčiose".

Neabejotinai, tie šių dienų įvykiai dalinai paveiks ir mūsų lietu-
višką jaunimą. Jau keletas lietuvių Chicagoje bando platinti Jėzaus
sąjūdžio idėjas tarp mūsų jaunimo. Lietuvių bendruomenė paskelbė
šiuos metus "Jaunimo metais". Už kelių mėnesių čia, Chicagoje,
prasidės, o Canadoje pasibaigs pasaulinis lietuvių jaunimo kongre-
sas. Jis turi ir religinę sekciją. Reikia manyti, kad ten iškelti klau-
simai bus paveikti Jėzaus sąjūdžio idėjų. Tai gali atsiliepti ir į
kontraversinę problemą - ar reikia ir kaip reikia bendrauti su oku-
puota tėvyne.

Bet ir tarp atskirų krikščionių Bažnyčių santykiai jau nebe to-
kie, kaip buvo. Paskiros denominacijos yra atviresnės vienos ki-
toms, o ypatingai Pasaul. Bažnyčių Taryba, Pasaul. Liuteronų Fe-
deracija, Pasaul. Reformatų Sąjunga, kurios narys ir mes esame, o
taip pat ir R. Katalikų Bažnyčia daug rimčiau vertina sekminininkų
sąjūdį, kuris vyko už bažnyčių ribų, bet paskutiniaisiais laikais jau ir
pačiose parapijose.

Tai yra tikkai kurie naujojo religinio laikotarpio reiškiniai. Bet
jų užtenka, kad paveiktų mus, kaip religinę bendruomenę, pagalvoti,
ar nepribrendo laikas įtraukti tuos įvykius į mūsų darbą tėvynės
ir Bažnyčios labui? Klausimas yra aiškus ir šiandien aktualus. Ką
mes ev. reformatai, didžiųjų, kilniųjų Reformacijos idėjų palikuonys ir
mūsų Bažnyčia išėivijoje tokioje situacijoje turime, galime ir ką
mes norime daryti?

Teisingas atsakymas į tą klausimą ir nulems mūsų religinės
bendruomenės ateitį ir jos vaisingą darbą Lietuvai.

Šiandieninis Dievo Žodis mus vadina "Dievo šventykla", kurioje
Šventoji Dvasia gyvena. Apaštalas Povilas aiškiai pabrėžia, kad tai
yra mūsų fiziniai kūnai; taigi tai ir mes esame, mes, kurie šiandie
čia esame susirinkę, taip pat ir visi mūsų lietuviai reformatai gy-
veną visame pasaulyje. Šventoji Dvasia gyvena mumyse ir nori pa-
sireikšti mūsų galvosena ir veikimu. Apaštalas kitose vietose grau-
dena, nesuteršti tos šventyklos dalykais, kurie mažai ką turi bend-
ro su ta Dvasia, ragina negaišinti laiko, o imtis tuojau darbo Dievui,
artimui, tėvynei.

Praeitais savaitės bėgyje peržiūrėjau mūsų brangaus žurnalo
"Mūsų Sparnai" numerius. Nusilenkiu skaitydamas jų turinį; nusi-
lenkiu prieš atviras pastangas atskleisti skaitytojams Reformaci-

jos laikotarpio gelmes, jos atsiekimus Lietuvoje ir kitur. Kartu su autoriais vėl pergyvenau mūsų garbingą praeitį. Žinau, kad autoriai rašydami turėjo kilnų norą mums priminti ir sekančiai kartai parodyti Reformacijos nuopelnus. Bet vis dėlto, ar tose pastangose ne per daug žiūrime atgal, prarasdami pamažu dabartinio pasaulio vaizdą, pasaulio, kuriame mes šandie gyvename? Tikiu, ir tai duoda man stiprybę, kad daugelis mūsų, nežiūrint amžiaus, nenori pasiduoti tai kryptčiai, pabrėždamas, kad mes patys, mes, kurie šandie gyvename, kuriame lietuviško protestantizmo išseivijoje istoriją.

Neužmirškime, iš mūsų ateinančios kartos pareikalaus apyskaitos: ką mes padarėme, ką mes savo veikla naują įnešėme tėvynei ir Bažnyčiai. Be abejo, mūsų protėvių dvasinių turtų perdavimas mūsų vaikams yra mūsų pareiga, bet be šio laiko dvasios reiškinių pasireiškimo, mes nebūsime suprasti. Šešioliktojo amžiaus evangelikai, ir tie, kurie gyveno vėliau, sugebėjo įjungti į savo darbą jų laiko reikalavimus. Sugebėjo todėl, kad jie rėmėsi savo ištikimybe Lietuvai, ištikimybe Evangelijai. Chicagoje garsus kunigas Bradley pareiškė, kad jaunoji karta ieško Evangelijos mūsų veiksmuose, ji trokšta matyti mus, kaip Dievo šventyklą, gyvą, gaivinančią, reikalingą. Todėl, galu gale, kokia turi būti mūsų veikla?

Dabar teologiniame pasaulyje nepaprastai sustiprėjo kankinio Dietricho Bonhoefferio įtaka. Tas įsitikinęs mūsų amžiaus protestantų teologas rado aukštą įvertinimą ir Romos katalikų kunigų tarpe. Jo garsūs "Laiškai iš kalėjimo" yra sistematingai skaitomi ir diskutuojami. Kodėl taip atsitiko? Gal todėl, kad jis keliose vietose pabrėžia, ir tai yra jo dvasinis testamentas: "Krikščionių ir Bažnyčių uždavinys yra sakyti tiesą - ne tik saldžią, bet ir karčią; mėgiamą, bet ir nemėgiamą". Čia glūdi mūsų užduotis. Savo tautai tiesą nešti, nešti - nelaikyti sau. Dabartinės sąlygos suteikia mums iki šiol dar neregėtų galimybių tai daryti.

Didelė Dievo malonė vėl pasireiškė mums šiandieną. Jeigu mes norime tapti Dievo šventykla ir tuo būdu reikšmingai tarp tautiečių veikti, tikėkime, Dievas suteiks mums savo Dvasią, kad galėtume liudyti ir skelbti tiesą. Amen.

P. S. Sąvoka "tiesa", kuri turėtų būti skelbiama tautai, nereikia, kad lietuviai neprotestantai jos neturi. Tikrumoje, čia reikėtų "tiesą" suprasti ta prasme, kad mes visą laiką turėtume kreipti tautos dėmesį į Evangeliją ir aiškinti, kad dažnai mūsų papročiai, mūsų tradicija, mūsų elgsenai prieštarauja. Čia privalome siekti į mūsų gyvenimo gilumą, paliesti kasdienius klausimus, pav. : santykius su kitataučiais, su kitų rasių žmonėmis, krikščionišką pažiūrą į nuosavybę, į "pelno" momentą prekyboje ir t. t. Suprantu, kad dažnai tokia tiesa bus nemėgiama, net papeikiama, bet kito kelio nėra. "Tik Evangelijos tiesa gali mus išlaisvinti" (Jono, 8-32).

P. D.

NEMUNO DUKRA

ILGESIO AIDAI

O Lietuva manoji,
Ilgiuosi aš Tavęs!
Vai kaip dažnai sapnuoju
Žaliašias lankeles.

Tėvų šalie gimtoji,
Kur augau aš kadais,
Ar Tu tebedainuoji
Auksiniais vakarais?

Ar purpurinės žaros
Beskaidrina naktis?
Sesučių širdys geros
Ar puošias rūtom vis?

Ar vėl kada priglausi,
It kūdikį, mane?
Ir tyrą meilę gausiai
Ar rasiu pas Tave?

Ar Tavo upės sraunios
Laivelį man kilnos?
O mūs sesutės šaunios
Klajūnui ar dainuos?

O Lietuva manoji,
Vai kaip ilgiuos Tavęs!
Dažnai tebesapnuoju
Šešupės lankeles.

Ak, Lietuva, Tėvyne,
Vėl ranką man ištiesk,
Ir daina sidabrine
Su vyturiu pragysk!

KRIKŠČIONYBĖS IDEALO SIEKIANT

Žymusis rusų rašytojas Lev N. Tolstoj, siekęs krikščionybę savo gyvenimo būdu paliudyti, kartą vienam rabinui gyrė Naująjį Testamentą. Rabinas jam atsakęs, kad ir Senasis Testamentas, ir Talmudas skelbia artimo meilę. "Bet ne priešo meilę"-pastebėjo Tolstojus. "Sutinku, teisinga-atsakė rabinas,-bet parodyk man tą krikščionių, kuris myli savo priešą".

Mažai, labai mažai, kas mėgina ir pajėgia priešui meilę reikšti, susilaikyti nuo reagavimo, nors krikščionių pasaulyje gana daug. Ten, kur krikščionybė turėtų savo veiksmu prasidėti ir pasireikšti, ten kaip tik ji, didžiumoje, sukniumba, palūžta.

Ką Kristus sako apie artimo ir draugo meilę, tą jau ir Mozė skelbė. Ir pagonų kilmės filosofai bei religijų mokytojai turi šias taisykles. Kai Konfucijus buvo savo mokinių užklaustas, ką jis mano apie skelbimą: "Daryk gerą savo priešui", atsakė: "Tai per daug. Daryk gerą savo artimui, o savo priešui reikšk teisingumą".

Būti tikru krikščioniu, turėtumėme vieną žingsnį, nelengvą žingsnį žengti pirmyn, -nuo draugo meilės iki priešo meilės, bet tai sunkiai duotųsi.

S. N.

OFORTAS

Henrikas BLYSKIS

Lietuvos 54-tos Vasario 16 minėjimas Auditorium teatre, 70 E. Congress St. Dainavos ir Lietuvių Operos chorai. Chicago, 1972.II.20
Nuotrauka kurt. L. KNOPFMILERIO

DIEVYBĖS PASIREIŠKIMAS

Gyvybė, ta brangiausia mūsų motinos saulės dovana, ar ji nėra viršgamtinės jėgos-Dievybės pasireiškimas?!

Dievybė-tai tobulybės idealas, kuris, kaip toks, yra siektinas, bet niekuomet nepasiekiamas. Ar medžiaginis pasaulis, būdamas esmėje nepastovus ir nuolat kintantis, -ar jis gali pretenduoti į tobulybę?

Trauka valdo medžiagą: ar tai būtų mikropasaulio atomai su jų nuolatiniam judėjime elektronais, ar mūsų milžiniška saulė su virš 200 milijardų žvaigždžių-mūsų paukščių take(galaktikoje), kurios visos vėl skrieja mums nežinomoje orbitoje, begalinėje erdvėje.

Nei to judėjimo(nes ir žemė juda, ir mes, visi gyvi padarai, nestovime vietoje), nei to, medžiaginių pasaulių valdančio, traukos dėsnio mes neįjuntame. Taip lygiai mes mažai tepastebime mus supančios medžiagos nuolatinis pasikeitimus. Tai kur gi ta tobulybė, jei viskas juda ir nieko nėra pastovaus, nesikeičiančio?

Jei medžiaginiame pasaulyje neįmanoma tobulybė, tai nereikia, kad mes tos tobulybės neturėtume siekti idėjų pasaulyje. Visi idealai, taigi ir tobulybės idealas-Dievybė, yra didelis ramstis kiekvienam, kuris siekia atramos ar lygsvaros įvairiausių nūdienių idėjų mišrainėje. Kad ir nieko nėra pastovaus medžiaginiame pasaulyje, bet idėjų pasaulis, paremtas Dievybės samprata, yra reikalingas visiems(tiek jaunimui, tiek senimui). Jis yra nesugriaunamas kiekvienos mąstančios asmenybės pasaulėžiūros pagrindas.

J. Valiūnas

LIETUVOS EV. REFORMATŲ BAŽNYČIA LAISVOJE LIETUVOJE

(1918-1944)

(Tęsinys iš "M. Sp." Nr. 31)

Atsiekdami didesnę praeities supratimą, mes paryškiname dabartį; gilindamiesi į praeities įvykių reikšmę, mes atidengiame ateities prasmę; žvelgdami atgal, mes žengiame pirmyn.

A. I. Herzen

Po I Pas. karo, atsistatant Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčiai ir jos veiklai gyvėjant, pradėjo steigtis reformatų organizacijos. Ev. Reformatų Moterų Draugija buvo įsteigta Biržuose 1929 m., kurios skyriai buvo suorganizuoti ir veikė visose didesnėse parapijose. Moterų D-jos narės savo rankų darbu prisidėdavo prie bažnyčių papuošimo, surengdavo parengimus, vaidinimus ar koncertus. Kaimo jaunimui surengdavo rankdarbių kursus ir savo darbelių parodas. Prisidėdavo prie sušelpimo pavienių moksleivių bei ligonių globojimo ir slaugymo.

Savo atsidavimu, darbštumu bei sumanumu ypač pasižymėjo kuratorė Klara Šepetienė. Ji buvo Moterų D-jos steigėja ir ilgametė centro valdybos pirmininkė. Moterų D-jos skyriuose savo veikla pasižymėjo: Biržų parapijos skyriuje-kurt. O. Mikelėnienė, Rumpienė, Dagilytė, Sprindienė ir kt.; Papilio p-jos skyriuje-kurt. O. Dagtė-Kraskauskienė, O. Ruplėnienė, O. Grintalienė, E. Mikelėnaitė ir kt.; Nem. Radviliškio p-jos skyriuje-kurt. K. Neimanienė, E. Trečiokienė, M. Vaitaitienė, M. Dilienė, A. Aukštuolienė, A. Drevinskienė, E. Stuinienė ir kt.; Švobiškio p-jos skyriuje-E. Jašinskienė ir kt.

Moterims aktyviau pasireiškus bažnytiniame gyvenime, Sinodui teko priimti naują kanoną, -kad į kuratorius renkamos ir moterys. Pirmąja iš moterų į kuratorius, kuri pasižymėjo aktyvumu ir susidomėjimu, buvo išrinkta Hipatija Šliūpaitė-Yčienė.

Į bažnytinį gyvenimą daug gyvumo įnešė suorganizuotas reformatų jaunimas. Diasparoje išaugęs (netoli Panevėžio) ir protestantų ideologija persiėmęs, reformatų kunigo Balčiausko ainis, kun. Aleksandras Balčiauskas, Biržų Sinodo paskirtas Biržų p-jai aptarnauti ir gimnazijoje dėstyti tikybą, -energingai ėmėsi organizuoti miesto ir kaimo reformatų jaunimą. Jaunimo veiklą ir darbus nušviečia žemiau talpinamas kurt. P. Bružo straipsnis.

"Paskyrus į Biržų reformatų p-ją kun. A. Balčiauską, jis tuoj suėjo į glaudų kontaktą su aktyvesniais ref. jaunimo atstovais, veiklesniais mokytojais ir, surinkęs pakankamai žinių ir gavęs pritariimą, įsteigė Biržuose 1932 m. sausio 12 d. pirmąjį reformatų jauni-

mo skyrių, kuriam vardą davė "Radvila". Įsisteigus daugiau skyrių, buvo įkurta "Radvilos" draugija. Šiai draugijai įstatus parašė irgi kun. A. Balčiauskas. Draugijos nariai paprastai buvo vadinami "radviliečiais".

Draugijos tikslas-auklėti jaunimą gerais savo Bažnyčios ir lietuvių tautos nariais. D-jos šūkis-"Dorinkis ir švieskis". Vėliava: violetinė-balta-žalia (tikėjimas, viltis, meilė). Draugijai galėjo priklausyti abiejų lyčių konfirmuotas reformatų jaunimas. Paskutiniu laisvos Lietuvos metu d-ja jau turėjo 20 skyrių įvairiose Lietuvos vietose su daugiau kaip 1000 narių. Centro valdybos būstinė buvo Biržuose. Skyrių atstovų suvažiavimai išrinkdavo centro valdybą, kuriai ilgus metus vadovavo kun. A. Balčiauskas. Paskyrus 1939 m. kun. A. Balčiauską kariuomenės kapelionu, c. valdybos pirm. buvo išrinktas mkt. P. Bružas.

Draugija turėjo tris kilnojamas bibliotekas, kurios būdavo vežiojamos po skyrius. Biržuose buvo sudarytas ir gražiai veikė mišrus orkestras, kuriam vadovavo Adolfas Ramanauskas (Ramonis). Buvo organizuojami ir pravedami konkursai: švarių ir tvarkingų sodybų, gėlių darželių, kapinių sutvarkymo ir puošimo, rankdarbių ir kt. Metinės d-jos šventės buvo rengiamos kasmet vis skirtingose vietose. Tų švenčių programą sudarydavo sporto rungtynės, dainos, sporto žaidimai, scenos veikalų vaidinimas, šokiai ir kt. Šios šventės vykdavo po atviru dangumi, daugiausia gegužinių aikštėse.

Draugija palaikė glaudų ryšį su Klaipėdos krašto ev. jaunimu. Arčiau susipažinti klaipėdiečiai vykdavo į Biržus, o radviliečiai į Klaipėdos kraštą. Vieni pas kitus paviešėdavo ilgesnį laiką.

Skyriai savo susirinkimus pradėdavo giesme: "Jėzau mieliausias, meilėj apstingiausias..." Ta pačia giesme būdavo pradedami ir d-jos visuotiniai suvažiavimai, o baigiami-tautos himnu. Minėta giesmė buvo tapusi lyg ir radviliečių himnu, nors buvo jau paskelbtas konkursas himno sukūrimui. Tik užėjus bolševikams, tas darbas buvo sutrukdytas.

Centro valdybos pastangomis ir lėšomis buvo išleista knyga "Jaunimo Vadovas", kurią redagavo mkt. A. Šlikas ir kun. A. Balčiauskas. Draugija kartu su Biržų reformatų p-ja pastatė Biržuose, netoli nuo bažnyčios, Reformatų gatvėje mūro namą, kur turėjo būti salė pramogoms, sportui ir patalpos kultūriniam veikimui. Užėjęs II Pas. karas ir bolševikų okupacija sutrukdė vidaus įrengimo užbaigimą.

D-jos veikloje daug prisidėjo savo pasišventimu ir sugebėjimais mokytojai: A. Šlikas, P. Dūbra, J. Šernas su žmona, A. Krikščikas su žmona, P. Bružas ir kt. Aktyviai šiame darbe talkininkavo stud. K. Klybas, Ad. Ramanauskas, P. Juodgudis, J. Mekas, Ot. Variakojytė, Mar. Kutraitė ir daugelis kitų. Draugijos garbės nariu buvo išrinktas daktaras Jokūbas Mikelėnas. Draugija visada rado nuolati-

Nem. Radviliškio reformatų p-jos jaunimo dalis laisvos Lietuvos metu (iš k. į d.).

I-je eilėje: Martynas Dagys, N. N., Adomas Šernas, Bronė Kutraitė, Petras Tunkūnas, Laimutė Šernaitė, A. Dagys.

II-je eilėje: Vilius Skerberdis, Marija Žemaitytė, Marija Kutraitė, Marija Jašinskaitė, Elzbieta Radinskaitė — p-jos pirm.

III-je eilėje: Vanda Galvelytė, Livija Kėželytė, Kaufmanaitė, Marija Pavinkšnytė, Matilda Žemaitytė, Ona Dagtė, Alfonsas Šernas, Lėnė Kuginytė, Petras Čigas, Alfonsas Petersonas

neįparamą ir pagalbą iš mūsų jaunųjų kunigų: F. Barnelio, M. Franko, St. Neimano ir V. Kurnatausko.

Per pirmąjį bolševikmetį Radvilos d-ja komunistų buvo uždaryta, jos turtas konfiskuotas, o namas paverstas linų priėmimo punktu ir sandėliu. Užėmus Lietuvą vokiečiams buvo daromi žygiai d-ją atgaivinti, bet vokiečių administracija neleido".

Paskutiniai Neprikl. Lietuvos gyventojų surašymo šaltiniai neprieinami. Tad tenka vadovautis apytikriais, spaudoje aptinkamais, daviniais. Lietuvos gyventojai pagal tikybas procentiniai skirstėsi:

<u>Lietuvoje gyveno:</u>	<u>1923 m. be Klaipėdos</u>	<u>1938 m. su Klaipėda</u>
Romos katalikų	-----85, 73	-----80, 33
Evangelikų	----- 3, 7	----- 9, 56
Stačiatikių	----- 2, 6	----- 2, 6
Izraelitų	----- 7, 6	----- 7, 3

(LE XV t., 58 psl.)

Lietuvoje evangelikų, skaitant su Klaipėdos kraštu, gyveno apie 235, 000. Iš jų:

Liuteronų apie 210, 000;
 Reformatų " 20, 000;
 Kitų " 4-5, 000.

(A. Simutis, M. A. "Pasaulio Lietuvių Žinynas", N. Y., 1953 m. ; "Laiškai Lietuviams" Nr. 8, 1965 m.).

Apie du trečdalius reformatų gyveno Biržų apskrityje: Biržų, Papilio ir Nem. Radviliškio valsčiuose. Bendrai imant, galima teigti, kad neprikl. Lietuvoje gyveno katalikų apie 80%, o evangelikų apie 10%.

Lietuvių tautoje neskaitlingi reformatai yra davę daug vertingo savo kraštui visuomeninėje, ekonominėje, švietimo srityse bei valstybiniame gyvenime. Tautiniai nusistatę, demokratinių pažiūrų, žmogaus teisių gerbėjai, tolerancija ir lietuviška dvasia persunkti, turėjo plačioje visuomenėje pasitikėjimą ir buvo renkami bei skiriami į atsakingus ir vadovaujamus postus. Kovoje už Lietuvos laisvę reformatų kraujas buvo su kaupu pralietas ir Lietuvos atstatymui didis įnašas įneštas. Suminėjimas visų reformatų, dirbusių vadovaujančiuose postuose ir savo darbu bei triūsu nusipelnusių Lietuvai, pareikalautų ilgo sąrašo. Bendram vaizdui paminėsime tik keletą.

Lietuvos Tarybai skelbiant Vasario 16 Akta, signatarų tarpe randame jos narį kurt. teis. Jokūbą Šerną. Vėliau jis buvo IV-to ministerių kabineto ministru ir Prekybos-Pramonės Banko direktoriumi. Lietuvos Nepriklausomybės kare vienas iš pirmųjų kariškių, kritusių kautynėse, buvo reformatas Jonas Nastopka, tapęs biržiečiams didžios aukos už laisvę simboliu. Pirmuoju Lietuvos kariuomenės vadu buvo mūsų Bažnyčios narys generolas Silv. Žukauskas. Nepriklausomybės kare pasižymėjo kurt. pulk. ltn. Jonas Variakojis, vėliau Susisiekimo ministerijos valdytojas ir Krašto Apsaugos ministeris. Taip pat aukštame kariuomenės poste Nepriklausomybės karo metu buvo brigados gener. St. Nastopka.

Pirmuose Lietuvos ministerių kabinetuose buvo: kurt. adv. dr. M. Yčas-Finansų ir Susisiekimo, Prekybos bei Pramonės ministru; kurt. prof. dr. J. Yčas-Švietimo ministru. Lietuvos I Seimo atstovu buvo ekonomistas kurt. agr. P. Kregždė, vėliau Žemės Reformos valdybos vicedirektorius ir Žemės Banko direktorius. Visuomenininkas, kooperatininkas kurt. mkt. K. Kregždė buvo išrenkamas atstovu į Lietuvos Seimus. Diplomatinės tarnybos atstovu ir ministru buvo kurt. teis. J. Aukštuolis. "Lietūkiu" vyr. direktoriumi-kurt. Pov. Dagys; ekonomistas kurt. P. Šernas, Žemės banko Klaipėdos skyriaus dir. Pašto vyriausioje valdyboje technin. skyriaus viršininku buvo kurt. inž. J. Dučinskas. Švietimo srities aukštuose postuose randame: Veterin. Akademijoje kurt. prof. dr. J. Žemaitį, veterin. gydytoją kurt. doc. P. Nastopką. Lietuvos univ. te, neminint Evangelikų Teologijos fakulteto, randame lektorių matematiką kurt. P. Šerną. Gimnazijos direktoriais buvo: kurt. V. Grytė-Biržuose, Rokiškyje; kurt. B. Grybė-Šiauliuose ir kurt. Vl. Klusis-Pasvalyje, Panevėžyje. Pramonės srityje reikėsi kurt. agr. P. Varia-

kojis ir t. t. Iš patiektų davinių matome, kad atstatant Lietuvą reformatų buvo veikta, dirbta visose srityse.

Prieš I Pas. karą prof. dr. kun. P. Jakubėno, poeto St. Dagilio ir kan. K. Rimkevičiaus iniciatyva buvo iškovota iš carinės Rusijos ir įsteigta 1908 m. Biržuose keturklasė mokykla, kuri išleido keturias laidas. Martyno Yčo, buvusio Rusijos IV Dūmos atstovo, rūpesčiu ir pastangomis buvo įsteigtos Voroneže berniukų ir mergaičių gimnazijos su bendrabučiais. Jos veikė per I Pas. karą. Tai šios mokyklos, didžiumoje, paruošė taip reikalingą Lietuvos valstybės atstatymui, jos kultūros kėlimui, inteligentijos gausų būrį, iš kurio vėliau ir susidarė valdininkų, tarnautojų ir mokytojų kadrai.

Nemažą kultūrinį vaidmenį atliko M. Yčo iniciatyva įsteigta 1912 m. Biržuose akcinė spaustuvė, kun. P. Jakubėno globoje. Steigėjų tarpe buvo ir poetas St. Dagilis. Tai buvo bene pirmoji spaustuvė Lietuvoje atsiradusi provincijos mieste. Vėliau ši spaustuvė perėjo į privačias rankas. Šioje spaustuvėje buvo spausdinamas pirmasis provincijoje įsteigtas savaitinis laikraštis "Biržų Žinios", ėjusios nuo 1922. VIII. 24 d. su pertraukomis ligi 1944 m. Jį įsteigė kurt. dr. J. Mikelėnas ir jį savo lėšomis leido ir redagavo ligi 1924 metų galo. Vėliau iš reformatų redagavo kuratoriai: agr. P. Variakojis, M. Mažuika, M. Plepys.

Lietuvos vyriausybė visas religijas toleravo. Visų religijų dvasininkams, vedantiems metrikaciją, mokėjo nustatytas algas. Lietuvoje taipgi ir visi piliečiai turėjo lygias pilietines teises.

Ev. reformatų ir R. katalikų Bažnyčių santykiai Lietuvos Nepriklausomybės atgavimo išvakarėse buvo nusistovėję ir korektiški. Kiekviena Bažnyčia veikė rusų įstatymų leistose ribose savistoviai, pagal savo įstatymus ir potvarkius. Privačiai gi, kur gyventa reformatų ir katalikų kartu ir geriau vieni kitus pažino, buvo prigijęs gražus sugyvenimas. Bendras siekimas atgauti Lietuvai laisvę, stiprino tuos saitus. Nepriklausomybę atgavus tas mažas evangelikų nuošimtis, prieš tai gyvenęs kompaktiškiau tam tikrose vietovėse, ar tai jaunimui siekiant mokslo, ar tarnybų verčiami, išsisklaidė po visą Lietuvą. Mišrioms vedyboms daugėjant, iškilo skirtingų tikybų jautrūs šeimų klausimai.

Lietuva buvo viena iš nedaugelio Europos valstybių, kuri neturėjo civilinės metrikacijos. Metrikaciją sudarinėjo bažnyčių kunigai. Civilinė metrikacija veikė tik Klaipėdos krašte. Prieš vyriausybės pastangas įvesti civilinę metrikaciją, R. Katalikų Bažnyčios buvo griežtai pasipriešinta. Jos gi palinkimas savo įtaką plėsti valstybės valdyje, iš valdžios pusės buvo stabdomas pasisakymu už nebeatidėliotiną civilinės metrikacijos įvedimą.

Ev. reformatų bažnytinė teisė ir įstatymai nedraudžia, religijos atžvilgiu, mišrių vedybų. Dėl rimtų priežasčių leidžia ir ištuoką. Lietuvos nepriklausomybės pradžioje Sinodas pats sprendavo sky-

rybų bylas. Vėliau šias bylas nagrinėjo Kolegija. Vedybų skyrybų reikalais pradėjo kreiptis daugumoje katalikai. Jų padėtis buvo keblī, nes jų Bažnyčia ištuokų beveik neduoda, laikydama jungtuves kaip sakramentą. Šeimos teisėtumui legalizuoti, dažnas kreipdavosi į mūsų Sinodą, kai kada ir patiems katalikų kunigams patariant. Nesusipratimams išvengti Sinodas priėmė nuostatą, kad skyrybų bylas gali užvesti tik tos poros, kurių vienas iš sutuoktinių yra reformatas ir kai abi pusės sutinka, kad jų byla būtų Kolegijos teismo sprendžiama. Nežiūrint tokio suvaržymo, su laiku susidarė nemažas skaičius konvertitų. Teismai vykdavo Biržuose, Kolegijos būstinėje, į kur atvykdavo bylas ginti advokatai. Per visą nepriklausomybės laiką iš reformatų tebuvo išskirtos trys poros.

Įdomu giliau pažvelgti, kodėl laisvoje Lietuvoje buvo sutrikdytas gražus tarpkonfesinis sugyvenimas ir kodėl katalikų hierarchija, vietonpuoselėjimo krikščioniškos santaikos, pasuko į religinį priešiškimą; kodėl iš kai kurių dvasininkų pasireiškė nekorektiški išsišokimai, - gal dalinai paaiškės, kai trumpai susipažinsime su R. Kat. Bažnyčios nuostatais, kurie veikė nepriklausomybės metais.

Laike I Pas. karo, 1917 m., R. Kat. Bažnyčia paskelbė ir nuo 1918 metų Sekminių švenčių pradėjo veikti naujas lotynų apeigų įstatymų rinkinys - "Codex Iuris Canonici" (C. I. C.), pakeisdamas iki tol veikusį "Corpus Iuris Canonici". Visas kodeksas padalytas į 5 knygas. Knygos dalinamos į dalis, titulus, artikulius ir kanonus, kurių iš viso yra 2414. C. I. C. yra vienintelė iki šiai dienai galiojanti R. Kat. Bžn. įstatymų knyga.

Pagal Bažnyčios aiškinimą, šie įstatymai yra: "Dievo ir Bažnyčios-Bažnyčiai suteikta teisė". Bet tuo dėsniu einant, ar neturėtų Dievo įsakymai turėti pirmenybę prieš konfesinės Bažnyčios įstatymus? Ar neturėtų rodyti daugiau meilės ir lygybės kitų atžvilgiu, kaip Dievo Žodis tatai moko? Bažnyčioje turi vyrauti Dievo Dvasia, o ne Bažnyčios teisė viešpatauti!

Tikinčiam katalikui Bažnyčios įstatymai turi pirmenybę prieš valstybės įstatymus. Tas įstatymų rinkinys, kaip labai konservatyvus turinio, jau ir anuo laiku ne visus patenkino. Popiežius Jonas XXIII 1959 m. sausio 25 d. Šv. Povilo bazilikoje paskelbė kardinalams, kad numato pravesti "C. I. C." įstatymų nuodugną patikrinimą ir juos ištaisyti. Įstatymų peržiūrėjimas užsitęsė susidūrus su sunkumais, nesutarimais ir tebėra neužbaigtas.

Tas C. I. C., kuris paliečia vispusiškai žmogų, laikui bėgant, neigiamai atsiliepi ne tik į tarpkonfesinį sugyvenimą, bet ir į laisvėnių pažiūrų, daugiau tautiniai nusistačiusius žmones. Juo pasiremami klerikalai pradėjo labai vienpusiškai ir fanatiškai reikštis ir veikti.

R. K. Bažnyčia griežtai draudžia (severissime prohibit) mišrias vedybas, t. y., vedybas krikštytų, kurių viena pusė-katalikas, antra

Skeberdžių keturių vaikų krikštynos (iš k. į d.). I-je eilėje: Jok. Kregždė, M. Pavinkšnytė, V. Žilinskienė, Birutė Skeberdytė (6 m.), M. Kriukėnaitė-Pesienė, D. Yčaitė-Kregždienė (laiko Emilij Skeberdį — 3 mėn.), suprt. kun. J. Šepetys, tėvai Skeberdžiai, N.N.

II-je eilėje: V. Zeikus, E. Vaitikonytė-Balcėrienė, Al. Dilys, J. Jašinskas, A. Variakojytė-Patumsienė, Jurgis Kregždė, B. Zeikutė, P. Puodžiūnas, Lilė Skeberdytė (6 m.), M. Bubalaitė-Guobužienė, Dalė Skeberdytė (2 m.), M. Kregždė, Jok. Šernas.

III-je eilėje: Laucevičienė, J. Norkus, maj. Laucevičius, Zeikutė, Pelanienė, Eitmanas, doc. P. Šernas, Garkauskas, L. Zeikus, Pelanis.

Kaunas, 1933.IV.30

- "eretikas" arba "atskalūnas" (kanonas 1060). Dvasiškiečiai yra įpareigoti tikinčiuosius, kaip tik įmanoma, nuo mišrių vedybų "atbaidyti"; kur to pasiekti negalima-daboti, kad jungtuvės būtų pagal Dievo įstatymus bažnyčioje atlaikytos (kan. 1064).

Nežiūrint griežtų draudimų ir dėl geismo neprarasti galutinai nario, katalikų Bažnyčia numato išeitį. Katalikas gali gauti vedyboms leidimą nuo popiežiaus arba Congregatis Sancti Offici, kurie išduoda "dispensą". Dispensas duodamas tik esant rimtam pagrindui: kai nekatalikas pasižada kataliką nuo savo klaidatikystės apsaugoti; kai abi pusės pasižada vaikus krikštyti ir auklėti katalikais; kai tam yra moralinis užtikrinimas (kan. 1061). Tuos pažadus iki šiol reikėjo duoti raštu. Katalikas yra įpareigotas "išmintingai rūpintis" paveikti nekataliką, kad jis savo tikėjimo išsižadėtų ir pereitų į katalikus (kan. 1062). Katalikų dvasiškio pareiga "stropiai budėti", kad visų mišriose santuokose gyvenančių, ar tai būtų jo parapijoje, ar kitur susituokę, duoti pažadai būtų pildomi (kan. 1064, 3). Įstatymas taipgi griežtai draudžia kataliko santuoką su žydu ar pagoniu (kan. 1070). Bet ir šiuo atveju, prie tam tikrų sąlygų, gavus dispensą, įmanomos teisėtos jungtuvės. Tik šiame atvejuje dispensą reikia išpirkti (kan. 1021).

Mišriųjų porų partneriai turi žinoti, kad ir gavus leidimą, jų baž -

nytinės vedybų apeigos bus tik apribotoje formoje (kan. 1102). Visos šventos apeigos prie tokių sutuoktvių yra uždraustos, tik vyskupui leidus, dalinai gali būti atlaikytos. Katalikas, kuris nori būti pilna-teisiu savo Bažnyčios nariu, turi savo bažnyčioje tuoktis, kad ir bū-tų gavęs dispensą (kan. 1099).

Civilinės, arba kitų konfesijų sudarytos jungtuvės-negalioja, jos laikomos neteisėtomis. To neprisilaikančiam bausmė gana griežta. Pagal kan. 2319-katalikas, kurį sutuokė nekatalikų dvasiškis, arba savo vaikus auklėja nekatalikais, krikštyja nekatalikais, yra iš Baž-nyčios pašalinamas ir gali būti tik vyskupo leidimu atgal priimtas. Tačiau laike ekskomunikacijos jis gali savo bažnyčios mokesčius mokėti, tuo nepraranda savo balsavimo teisės, bet sakramento ga-vimas ir mirties atveju jo laidotuvės bažnytinėmis apeigomis jam yra uždraustos. Moralės teologija ir Bažnyčios kanonai užstoja ir gina vidujinę žmogaus laisvę (kan. 1307, 3). Pažadas negalioja, jei pastebėtas laisvės varžymas. Pagal kan. 1087, net ir jungtuvės ne-galioja, jei jos sudarytos per spaudimą, įtaką iš šalies, dėl baimės.

Iš kelių paminėtų kanonų matome, kad šie įstatymai yra teisių ir tikėjimo junginys ir dėl to dažnas neišvengiamai patenka į savo sąžinės konfliktą dėl tokių viensališkų įstatymų, kurie abi puses pa-žeidžia. Mišrių vedybų klausimu, katalikų Bažnyčia iki šiai dienai nepripažįsta lygių teisių kitoms konfesijoms. Nors šiuo klausimu kitos Bažnyčios ir santūriai laikosi, bet mišrių vedybų skaičius ne-mažėja. Konfesijos reikšmė sukuriant šeimas nubūna, ypač žmo-nėms keliaujant ar juos kilnojant. Mišrių šeimų yra nuo seno neat-skiriama gyvos krikščionijos dalis.

Iki Lietuvos nepriklausomybės laikų šeimos klausimą, -kaip ir kur tuoktis, kaip vaikus auklėti, -išrišdavo patys jaunavedžiai, dali-nai gal ir tėvams patariant. Buvo priimta tuoktis jaunosios bažny-čioje. Vaikus auklėdavo pagal susitarimą, dažniausiai-sūnūs pagal tėvą, dukros-pagal motiną. Viens kito tikėjimo gerbimas, kaip lygių partnerių, sudarydavo pamatą darniam, palaimintam sugyvenimui. Šią nusistovėjusią santvarką pradėjo ardyti tie viršminėti C. I. C. įstatymai, kuriuos katalikų dvasiškiai, ar tai iš pareigos, ar iš įsi-tikinimo, ėmė stropiai sekti ir vykdyti, tuo įnešdami į mišrių šei-mų gyvenimą nesutarimą ir širdgėlos.

Man kunigaujant Nem. Radviliškyje, visuomenės gerbiamas lie-tuvis vysk. K. Paltarokas, savo vizitacijos metu N. Radviliškyje, per-spėjo mišrias poras, gyvenusias be dispenso ir sutuoktas ne kata-likų bažnyčioje, bažnytinėmis pasekmėmis laidotuvių atveju. Tuo jis giliai sudrumstė ramiai saulėlydžio belaukiančius, išauginusius vaikus ir anūkus, visą amžių gražiai sugyvenusią senelių Braškių iš Tabokinės, Astrauskų iš Pakalnės ir keletos jaunesnių porų šei-myninį gyvenimą. Sunku čia spręsti, ar dvasininko buvo kalbėta iš pareigos, laikantis bažnytinių įstatymų, ar iš įsitikinimo. Šį vysku-

Biržų reformatų bažnyčioje 1971.VII.25 (iš k. į d.): suprt. Povilas JAŠINSKAS, kun. Petras ČEPAS, kun. Pranas KALVANAS, senj. Jonas KALVANAS

po pavyzdį sekdami ir jaunesnieji kunigai turėjo tokių direktyvų laikytis. Labai dažnai tokios jų pastangos, deja, baigdavos jų nenau-dai. Mano N. Radviliškio parapijoje, lygiai ir kitur, dispenso siekė ir gavo tik dvi poros, tuom tarpu mano sutuoktų porų gerą trečdalį sudarė mišrios poros su katalikais. Daugumas iš jų nesirūpino ir nesiekė gauti dispensą.

Dar ir kitas neigiamas reiškinys, ryšium su tais C. I. C. įstaty-mais, pradėjo reikštis kaimuose ir bažnytkaimiuose, kur buvo turi-mos katalikų-reformatų bendros šeimyninės kapinės. Ne tik gyvuo-sius, bet ir mirusius siekta perskirti pertvara, grioviu, kas sukėlė pasipiktinimą. Kai kas prasitardavo, kad kol buvome po rusais-ne-siskyrėme, dabar jau ir kapinėse nebėra ramybės ir vienybės. Tie-sa, ne visur tas parėdymas buvo pravestas. Lyglaukių ir kitose ka-pinėse buvo iškasti grioviai, pažeidžiant net palaidotų kapus. Kitose kapinėse buvo pradėtos statyti pertvaros-tvoros. Kai kur toks klau-simas visai nebuvo keliamas. Tas rodo, kad lietuvių būdai tie sve-timųjų primesti potvarkiai nebuvo bojami, kur to nesiekė budrūs ir stropūs, siekią Romai įtikti, Bažnyčios pareigūnai. Katalikų kapinė-se laidoti nekataliką nebuvo leidžiama. Tokių atvejų aprašo žemiau talpinama ištrauka:

"Bendrai Klaipėdos krašte visos kapinės buvo gražiai užlaiko-mos. Bevaikščiodamas po Vilkiškių kapines, susižavėjau jų tvarka. Takeliai tarp antkapių švariai užlaikomi. Smulkiomis akmenėliais ir smėliu išbarstyti. Antkapiai gėlėmis apsodinti. Viename antkapyje buvo gėlėmis apsodintas paminklėlis su užrašu "Zwei Unbekannte russische Soldaten"-du nežinomi rusų kareiviai. Šalia evangeliko palaidotas katalikas, baptistas, graikų katalikas ir kitokių tikybių žmonės. Skirtingesni negu katalikiškose kapinėse kryžiai, klaipėdie-

čių ne kryžiais, bet krikštais vadinami. Senesniuose paminkluose daug lietuviškų užrašų, bet vėlesniuose jau tik vokiškai. Kapines prižiūrėjo miestelio lėšomis išlaikomas kapinių sargas.

Susižavėjęs kapinių tvarka, parašiau į "Lietuvos Keleivį" korespondenciją ir joje papeikiau katalikų kapinėse įvestą tvarką. Aprašiau vieną atsitikimą su visomis pavardėmis ir pažymėjau vietovę, kur katalikų klebonas nesutiko leisti palaidoti biržiečio ev. reformato trijų metų amžiaus vaiko, motyvuodamas, kad "eretikas" užteršia katalikiškas kapines. Nieko nepadėjo nei apskrities viršininko, nei ministerijos spaudimas.

Tėvai, dėl gilaus sniego ir siaučiančių pūgų, negalėdami vaiko lavonėlio nuvežti į Biržų apskritį, gavo leidimą ir palaidojo vaiką Latvijoje evangelikų kapinėse.

Redakcija, gerokai tą mano rašinėlių pertaisiusi, išbraukusi pavardes ir vietovę, įdėjo tik patį faktą paminėdama.

Tas mano rašinėlis baisiai nepatiko Pagėgių katalikų kunigui Bajerčiui. Jis savo nepasitenkinimą pasakė mano viršininkui Bobeliui. Bobelis pasikvietęs pas save į raštinę gerokai apibarė ir įsakė tokių tikybas "kiršinančių" rašinėlių nerašyti. Prižadėjau".

(Stasys Juškėnas, "Iš pasieniečio dienoraščio", Naujienos, 1970. X. 19, Nr. 246).

Nėra ko stebėtis, jei ir šiandien, pav., į Tautines kapines Chicagoje, lyg į kokią pasmerktųjų vietą, yra uždrausta lankytis katalikų dvasiškiams. Dar neseniai velionis prelatas M. Krupavičius buvo prasitaręs: "Labai norėčiau dalyvauti laidotuvių apeigose mano artimo, bet mums kunigams ten neleista. Būsiu, tačiau, malda kartu su susirinkusiais. Kur katalikai neberodo vienybės, ten jie patys sau duobę kasa".

Nesutarimų pasireikšdavo ir šventinant visuomenei skirtus pastatus ar paminklus. Biržiečiams šauliams pastačius Biržuose 1931 m. paminklą žuvusiems už Lietuvos Nepriklausomybę, dėl šio paminklo pašventinimo su katalikų dvasiškija iškilo konfliktas. Katalikų kunigai šventinti paminklą kartu su reformatų kunigu atsisakė ir paminklas buvo atskirai kiekvienų pašventintas. Panašus konfliktas iškilo ir dėl naujųjų Biržų gimnazijos rūmų pašventinimo 1932 m. Tačiau ten, kur buvo rodyta gera valia iš abiejų pusių, to buvo išvengta. Legailiuose, dėka toleranto Suosto klebono, mokyklos šventinime dalyvavo abiejų konfesijų dvasiškiai. Pirma buvę tam priešingi rengėjai-komiteto nariai-vėliau liko patenkinti, sakydami, kad jų klebonas visą mokyklą apėjęs pašventino, tuo tarpu reformatų kunigas tik salėje kalbėjęs ir sugiedojęs kelias giesmes.

C. I. C. įstatymai palietė ne tik kitatikius, bet ir tų nuostatų nesilaikančius katalikus. Lietuvai užsitarnavusiam ištikimam jos sūnui M. Sleževičiui mirus, bažnytinei vyriausybei teko ieškoti liudininkų, kurie paliudytų, kad velionis kada nors yra buvęs išpažinties,

kad galėtų jį palaidoti su visomis bažnytinėmis apeigomis.

Beveik per visą Lietuvos nepriklausomybės laikotarpį Švietimo ministerijos aukštesnieji postai buvo krikščionių demokratų rankose. Tenka apgailėstauti, kad buvo nemaža atvejų, kur buvo nevengiama šališkumo religiniu požiūriu. Biržų gimnazijos direktorius reformatas V. Grytė iš Biržų buvo nukeltas direktoriauti į Rokiškio gimnaziją, o jo vieton atkeltas M. Krikščiūnas, po kurio Biržų gimnazijos direktoriais būdavo skiriami tik katalikai. Dalis mokytojų reformatų buvo nukelti į grynai katalikiškas vietas, o jų vieton skiriami mokytojai katalikai.

Evangelikiškame Klaipėdos krašte vietinius lietuvius patriotus nuteikė prieš Didž. Lietuvą, kada ten buvo pradėta kurdinti katalikų šeimos. Vėlesniais laisvos Lietuvos laikais buvo juntama intencija, neskirti reformatų į vadovaujančias vietas. Į reformatų puoselėjimą toleranciją iš katalikų pusės tuo pačiu nebuvo atsakyta. Kad tokie suvaržymai ir nelygus traktavimas skiriant tarnybas nebuvo vien Lietuvos vyriausybės iniciatyva, rodo gyvenimas ir sąlygos ir kitose valstybėse.

Nelengva evangelikui tokių faktų akivaizdoje pildyti mūsų katekizmo mokymą: "Gerbti kitų įsitikinimą ir neniekinti kitų tikėjimų". Nors tiesa, ne visi ir katalikai taip elgiasi ne iš vidujinio įsitikinimo, o tik iš paklusnumo.

Apsivylimą ir širdies skausmą vaizdžiai aprašė velionis kun. M. Valadka savo knygoje "Už laisvą lietuvių", kur jis nurodo, kaip mūsų tautietis, pavergtas iš svetur atneštos įtakos, praranda savo savistovumą ir yra išnaudojamas. Atgavus 1918 m. savo Tėvynei laisvę ir savistovumą, lietuvis katalikas gi prarado savo tautinę vidujinę sąžinės kilnesnių siekimų laisvę dėka Bažnyčios jį varžančių įstatymų. Kun. M. Valadka ir kviečia kritiškai įvertinti mūsų tautinio gyvenimo negeroves ir laisvai, nepriklausomai nuo bet kurių svetimų lietuvių širdžiai dogmų, budėti ir spręsti kovoje už savo išsilaikymą.

Su pagarba vyresnioji karta prisimena prieškarinius draugiškus santykius, kurie vyravo Biržuose, Papilyje, Nem. Radviliškyje tarp katalikų ir reformatų kunigų: kanauninką Rimkevičių ir jo sūnėną kun. Rimkevičių Biržuose, kuris su meile ir atsidavimu slaugė per I Pas. karą paliegusį poetą Stanislovą Dagilį; prelatą kun. Prealgauską, kuris 1915 m. su savo žmonėmis padėjo gelbėti iš uždegtos arterijos sviedinių Papilio reformatų klebonijos baldus ir fortepijonus. Šiltai atsiliepė ir suprt. kun. J. Šepetys apie rašytoją kun. A. Sabaliauską-Žalią Rūtą, kai abu greta gyvendami klebonavo Nem. Radviliškyje. Su pagarba prisimename rašytoją kanauninką kun. J. Tumą-Vaižgantą, kaip Dievo apdovanotą šviesią asmenybę. Keista ir stebėtis reikia, kad laisvoje Lietuvoje, kurioje jau buvo tokia graži, darni tarpkonfesinė dirva paruošta, pradėjo reikštis ignorancija,

Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios atstovai dalyvavę kun. P. Čepo ordinacijoje (iš k. į d.). I-je eilėje: K. Burbulyš — kolegijos pirm.; P. Pavilionis — kolg. narys; M. Variakojis — kolg. narys; J. Variakojis — kuratorius; P. Trečiokas — Papilio p-jos pirm.; V. Kuginys — Biržų bažn. seniūnas; J. Bečius — N. Radviliškio p-jos pirm.

II-je eilėje: K. Aišparas — Biržų p-jos pirm.; J. Ruplėnas — Biržų p-jos pirm. pavad.; A. Burbulyš — kolg. narys; M. Jašinskas — kolg. narys; J. Mizavas — kolg. narys; Valkiūnas — Papilio komit. narys ir P. Sketeris — Švobiškio p-jos pirm. Biržai, 1971. VII.25

dygti erškėčiai, dilgynės. Dangus negiedrėjo, bet niukėsi. Apie buvusius gerus, gražius klebonijų santykius nebeliko nė pėdsakų. Biržuose dekanas Kuprevičiaus laikais, dėl jo priešiško nusistatymo evangelikų atžvilgiu, skundėsi net jo paties parapijiečiai. Iš Papilio, 1941 m. spontaniško sukilimo metu, sklido nedraugiška srovė, piktas sumanymas, apsivalyti nuo "nekrikštų", priskiriant ir reformatus prie žydų, čigonų ir karaimų. Sumanymui iškilus viešumon, laiku buvo susirūpinta įvykiui užbėgti už akių ir buvo padaryti tinkami žygiai.

"Ignorancija, sako K. Marksas, yra šėtono jėga ir mes bijome, kad ji gali būti dar didesnės tragedijos priežastimi". Kur iš naujo užsimegzdavo artimesni santykiai tarp kunigų, bažnytinė katalikų vyriausybė juos ardė, kilnodama savo kunigus. Nenorom išsikėlė Papilio visų mėgiamas kun. M. Prealgauskas į Skapiškį. Nem. Radviliškyje suprnt. kun. A. Šernui palaikant artimesnius ryšius su vietiniais katalikų kunigais, jie buvo iš ten iškelti. Taip buvo auklėjami ir pratinami jaunesnieji katalikų kunigai laikytis atokiau nuo kitatikių. Tokį pavyzdį dar 1970 metais, rengiant Chicagoje Biržų gimnazijos 50 metų minėjimą, parodė kunigas, tos gimnazijos auklėtinis.

Į išsigyvenusį gražų valstiečių sugyvenimą, daug pagiežos įneš-

davo atvykę į Biržų kraštą vienuoliai misijonieriai savo kurstančiomis kalbomis: neiti pas "netikius" tarnauti, su kitatikiais kaimynais nebendrauti ir pn. Bet kasdieninis gyvenimas visus greta jungė. Krikštynos, vestuvės, laidotuvės, talka, įkurtuvės - buvo susitikimų vieta, kur laisvai pasisakydavo ir prasiverždavo viešumon tai, kas jautrią sąžinę slėgė, kas tokių misijonierių buvo siekta įskiepyti kitų pažiūrų ir įsitikinimų žmonių atžvilgiu. Kalendos metu, per vaišes, gi pasisakydavo kaimynai ir kunigui apie savo asmeninius įsitikinimus ir skirtingas pažiūras, kas liečia tikybą ir apie tai, ko norima juos įtikinti. Daug kas, kas dar anuo metu buvo laikoma už nuodėmę, šiandien jau nebe nusikaltimas ir tas parodo, kad neklystantieji savo laiku klydo.

Dasinėje, kaip ir politinėje srityje, kiekvienas naujas reiškiny, sąjūdis daugumos nevienodai sutinkamas bei priimamas. Jis iššaukia susijaudinimą, kuris įvairiai pasireiškia. Jei kas apie kitą žmogų, ar kitų įsitikinimų žmones atsiliepia su panieka, tai tas parodo, kad jis yra giliau paliestas, negu tas, kuris su pykčiu apie juos pasisako ar smurtu reaguoja. Pyktis ilgai nesireiškia, tai praeinantis reiškiny. Kur jis staiga išsiliepsnoja, ten jis, tarsi audra, greit praeina. Kitaip yra su viens kito negerbimu, nesiskaitymu, kuris pašmonėje išibrovęs tvirtai laikosi. Neapykanta, negerbimas yra nusistovėjusi ir išsaknijusi dvasinė būseną. Pyktis gali būti ir garbingas, jis nesidangsto po kauke. Gi kitų niekinimas, koneveikimas reikiasi ir slepiasi įvairiais būdais. Nesiskaitymu, viens kito negerbimu pažeidžiami, kaip pavieniai asmenys, taip ir ištisos bendruomenės bei Bažnyčios, nes tuo būdu esti pažeidžiamas žmogus jo sielos gelmėse, kas daug žalos atneša žmonijos sugyvenimui. Tokie sielos nuodai, kaip politiniame, valstybiniame, taip ir bažnytiniame gyvenime, žmonėms suteikia didelį vargą. Tokiems reiškiniams pašalinti ir nuo jų išsigydyti reikalinga kantrybė, meilė ir ilgesnis laikas. Žmogaus didybė pasiekama nuolatinėmis pastangomis ir kasdieniniu tobulėjimu. Šią pastabą galime ir turime taikyti ten, kur panašūs reiškiniai pasirodo, kaip praeityje - Reformacijos pradžioje, taip kaip dar ir šiandien. Reformacijos metu iškilęs tarpkonfesinis susijaudinimas ir pyktis, lydymas smurto, paliko nuosėdas, kurios ne tik praeityje reiškesi, bet dar ir šiandieną protarpiais prasiveržia ir pasireiškia.

Į pasireiškiančius vietinius nesusipratimus reformatai, žinodami priežastį, nereaguodavo, praleisdavo negirdomis. Tokiems normalumams švelninti, reformatai ėmėsi platesnio masto darbų. Pirmas toks darbas, tai aušrininkui poetui St. Dagiliui paminklo pastatymas Biržuose 1922 m. Paminklo atidarymas įvyko turgaus dieną, kad gausnis valstiečių skaičius galėtų dalyvauti ir sužinoti apie poeto atliktus lietuvių tautai didžius darbus. Paminklo atidengimo iškilmėse, be didelio būrio vietinių žmonių, buvo atvykę iš lai-

kinosios sostinės Kauno svečiai: švietimo ministeris L. Bistras, finansų ministeris V. Petrulis, diplomatas-ministeris P. Klimas, rašytojas kanauninkas J. Tumas-Vaižgantas ir kt. Po iškilmių aukštieji svečiai dalyvavo poeto Dagilio sūnėno prof. dr. J. Yčo tėviškės ūkyje, Šimpeliškiuose, suruoštuose pietuose.

Didžios iškilmės buvo surengtos Kėdainių reformatų bažnyčioje 1929. VIII. 4 d., didžiojo Lietuvos etmono kng. Jonušo Radvilos paminėjimui. Šiose iškilmėse taipgi dalyvavo daug žymių vyriausybės atstovų iš Kauno, jaunimo ekskursija iš Biržų ir gusarų pulko garbės dalinys su pulko vadu pulk. P. Jackevičiumi, atvykusi pagerbti savo pulko šefą kng. J. Radvilą.

Lietuvos kariuomenės vadovybė, berods 1927 m., pasiūlė gusarų pulkui pasirinkti šefą iš dviejų kandidatų: Žemaičių seniūną, didijį Lietuvos etmoną, Vilniaus vaivadą Joną Karolį Chodkevičių (Katkevičių), ar didijį Lietuvos etmoną kng. Jonušą Radvilą. Pulko vadovybė, giliau susipažinusi su kandidatų praeitimi ir jų nuopelnais Lietuvai, pasirinko šefu did. Lietuvos etmoną kng. Jonušą Radvilą.

Kėdainių reformatų bažnyčios rūsyje, greta kelių kitų karstų, buvo sidabrinis karstas, kuriame gulėjo balzamuotas kng. Jonušo Radvilos rokošininko (sukilėlio) kūnas, o šalia jo kardas. Rokošininkas Jonušas Radvila buvo uolus reformatas ir jėzuitų nemėgiamas. Jį jų tarnai dar jauną nužudė Dancige 1621 m., kardu perskeldami jam galvą. Tą kardą gen. V. Nagevičius norėjo išstatyti Kauno Karo Muziejuje, bet muziejaus administracijai nesutikus pridėti paaiškinimo, kad juo buvo kunigaikštis fanatikų nužudytas, jis likosi ir toliau gulėti karste. Po iškilmingų ref. bažnyčioje pamaldų, gusarų pulko karininkai karstą apdengė Lietuvos trispalve vėliava. Šiose iškilmėse dalyvavo ir kng. Radvilų palikuonis, Ariogalos dvaro savininkas, kng. Radvila, apie kurį sklido gandai, kad jis esąs labai stiprus ir galiis ranka sulenkti pasagą. To neneigė ir Radvila dalyvavęs pokalbyje. Senoji Kėdainių klebonija iškilmių dieną tur būt paskutinį kartą turėjo tiek svečių pietums. Pietus paruošė parapijos administratorius kurt. Jonas ir jo žmona Marta Stiebrytė Dagiai.

Laisvos Lietuvos laikais įvairios ekskursijos aplankydavo reformatų bažnyčią Kėdainiuose pamatyti rūsyje gulintį kng. Jonušo Radvilos rokošininko balzamuotą kūną. Antrojo bolševikmečio pradžioje, karstai iš bažnyčios rūsio bolševikų buvo iškelti ir pakasti kapinėse.

Po iškilmių, geležinkelio stotyje, su adv. dr. M. Yču buvome gusarų pulko vado P. Jackevičiaus pakviesti į jų vagoną ir čia turėjome progos besidominčius plačiau supažindinti su Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčia. Neturint tinkamų sąlygų pulko vadovybei priimti Kėdainiuose, kurt. adv. dr. M. Yčas priėmimą padarė savo rezidencijoje Kaune. Priėmime dalyvavo ir prezidentienė S. Smetonienė.

Kun. Mykolo FRANKO, mirusio 1968.IV.3, paminklas Biržų reformatų kapinėse

Grižtant iš Kėdainių į Kauną teko susipažinti su J. Beržanskiu-Klausučiu, senovės lietuvių religijos atstovu. Jis pasisakė, kad jam gerai žinoma ir įdomi yra Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios praeitis ir kad šioji Bažnyčia tikusi Lietuvai, tik, sągaila, kad ji sumažėjusi. Vienok tikroji lietuvių tikyba buvusi ir esanti senoji. Perkūno pasekėjų bėra išlikę nepilnas desėtkas.

1930 Vytauto Didžiojo jubiliejiniais metais Biržuose lankėsi Lietuvos respublikos prezidentas Antanas Smetona. Prezidentas su vyriausybės svita dalyvavo ir reformatų pamaldose, kur gener. suprnt. prof. dr. kun. P. Jakubėnas suteikė jam palaiminimą.

Gal pats didžiausias, valstybinio masto, parengimas įvyko Biržuose 1931. VI. 28 d., atidengiant kng. Jonušui Radvilai paminklą Biržų piliakalnyje. Paminklas iškilo Biržų burmistro kurt. P. Klybo ir Biržų aps. valdybos nario kurt. M. Mažuikos iniciatyvos dėka. Šioje masinėje iškilmėje taipgi dalyvavo atjoję iš Kauno Didž. Lietuvos etmono kng. Jonušo Radvilos 1-jo gusarų pulko keturi rinktiniai būriai su pulko vadu pulk. P. Jackevičiumi. Vyriausbę atstovavo švietimo ministeris inž. K. Šakenis.

Tokie kultūriniai parengimai, praeities didvyrių iškėlimas, jų pagerbimas, auklėjančiai veikė liaudies masę. Daugelį vertė giliau pamąstyti ir pagalvoti; skiepijo liaudyje žmoniškumo ir solidarumo jausmus.

(Bus daugiau)

ANT ŠV. PAULIAUS KATEDROS

Per švento Pauliaus katedros tamsoką bokšto angą,
Siaurais laipteliais, sunkiai eina žmonės į padangę.
O kai dangaus šviesa ten išiveržia ir tamsa pradingsta-
Jie puola prie plačios aikštės barjero ir staiga sustingsta.

Žemai prieš juos išsiskledžia, judėjimu pritvinkę, gatvės,
Lyg šnypščiančios ir širstančios, vingiuojančios gyvatės.
Ten eina, skuba, lekia, -paveja, pralenkia,
Kryžiuojasi ir maišosi, ir viens pro kitą slenka:
Taksi, autobusai, automobiliai, -mašinos aprūkę,
Žmonių figūros vikrios, lėtos, lieknos ir nutukę
Marguoja-mirguliuoja, tartum srovės vandens, bekraštės,
Paplūdę būt' staiga, ir su savim kiekvieną neštųs'...
Jos lankstosi, vingiuoja, kraiposi ir už namų užbėga,
Arba tolyn nutysusios praranda savo nerimą ir jėgą.

Toli pritemsta spalvos jų-nublunka margumynas,
O neaprépiama namų daugybė, lyg koksai skiedrynas,
Pasineria į melsvo rūko ramią, plačią jūrą, -
Į paslaptinę, didžią rimtį, ko judri minia neturi;
O jis, lyg priešas, laiko Londoną aplink apsupęs
Ir laukia, kol tasai nurims prieš galią jo suklupešs'...

Kokie vaizdai! Kokia galybė miesto dešimts milijonų,
Koks ūžesys slaptingas, lyg garsai vargonų
Iš požemių išplauktų ir į dangų kiltų,
Ir neštų Visagaliui skundus jų ir viltį...

Platybių miesto pamatyti žmonės geiste geidžia-
Tai pakelia akis aukštyn, tai vėl žemyn nuleidžia, -
Tai akinius nušluosto, tai žiūronus suka, -
Tai rodo rankomis vis šen ir ten į tolimąjį rūką...

Šio vaizdo užkerėti piligrimai, bokšte
Palikti atminimą, kad ten buvo, trokšta:
Tai susikaupę rėžo jie ir raižo kieta mūro sieną,
Kad ten įbrėžtų savo vardą, ar bent raidę vieną;
Ir kiek pasidarbavę, ženklą tarp kitų išvysta,
Ir džiaugiasi, kad didis bokštas saugos jų menkystę...

Deja-ne aš! Kas laukia ir kam reikia ten manęs?
O laikas juk visus su dulkėmis apneš'...

Jei aš galėčiau įrašyti ženklą savo sielos
Padangėje aukštai, -jei būtų jis kam mielas-
Ir aš tada, bet ten ne mūs' valia...

Londonas, 1949

LITOGRAFIJA

Henrikas Blyskis

RADVILŲ DARBAI KĖDAINIUOSE

(300 praeties metus minint, buvo šiaip prasitarta į jubiliejaus dalyvius 1929 m. rugpiūčio 4 d. Kėdainių ev. ref. bažnyčioje).

Mūsų Ekscelencija, prakilnieji svetimų valstybių diplomatai, ponai reformatų kolegijos bei liuteronų konsistorijos prezidentai, gerbiamoji abiejų tikybių dvasiškija, garbus susirinkime! Šis Kėdainių miestas, kur mes dabar viešime, yra, be abejo, lietuvių tautinės teritorijos geografinis vidurys, nes pravedus iš čia liniją į Joniškį, suklinėjant ją į visas kryptis, tik nejudinant iš vietos Kėdainių linijos galo, mes apskriesime ratu beveik visą etnografinę Lietuvą su mūsų didžiųjų kunigaikščių senąja sostine Vilniumi.

Kėdainių pradžia mums taip atrodo. Istorija atsimena dar tuos laikus, kuomet ši Kėdainių dvaro ir miesto teritorija buvo priskaitoma prie žemių Apytalaukio dvaro, kurio baltą bažnytėlę, važiuojant geležinkeliu iš Kauno, galima matyti iš savo dešinės. Ano dvaro savininkas, vardu Petras Šukšta, pažymėjo savo istoriškame dvaro inventoriuje iš XV am., čia, Panevėžiuose, gyvenęs ūkininkas vardu Keidangen. Garbingo autoriaus, mūsų istorijos mylėtojo, M. Balinskio žiniomis (žiūr. rinkinyje "Starożytna Polska pod względem historycznym, geograficznym i statystycznym, t. IV. Red.

Martynowskiego. Warszawa 1868", pusl. 464), anie ūkininkai bus atkeliavę iš Kuršės tokio pat vardo apylinkės ir neabejotinai davę savo vardą ir vėlesniam Kėdainių miestui. Ten pat apačioje, atskirame priedaše, nurodomas Kėdainių istorijos smulkesnių žinių šaltinis: Słownik geograficzny-Brzegi Niewiaży przez I. B.

Kėdainių miestas pradėjo augti, įgyjo savo magdeburgijas dar XVI amžiaus gale, kai Kėdainiuose viešpatavo garsusis Jonas Kiška, labai užsitarnavęs Lietuvos valstybei vyras.

Radvilos pateko į Kėdainių ponus, kai jų giminės narys Kristupas II vedė Oną Kiškaitę (ne Kiškiūtę; kaip klaidingai vieną syk jau buvo bandyta spaudoje Kiškų seną pavardę Kiškiais sulietuvinti!) ir gavo pasogos pusę Kėdainių. Tas pats Kristupas II Radvila (iš lenkiško: Radziwill) pripirko 1614 m. iš savo uošvio, Stanislovo Kiškos, prie savo pasogos ir antrąją Kėdainių pusę. Nuo to laiko Radvilų giminė valdo Kėdainers arba, feodališkai tariant, ją vadindavo "Kėdainių grafyste".

Kristupas II su savo žmona, minėta Ona, 1627 m. rugpiūčio 24 d. leido savo atskiroje privilegijoje visiems iš svetur laisvai kraustyti į Kėdainers ir Kėdainių gyventojams suteikė anais laikais tikrai pilną laisvę: jei ir kada žmogus panorės parduoti savo nuosavybę ir visiškai išsikraustyti iš

Biržų pilies restauruojamo tilto vaizdai

Biržai, 1970 m.

Kėdainių!

Rodosi tai bus buvusi tikroji pradžia miesto pražydimo, kur ilgai susirinko iš visų kraštų pabėgę žmonės. Daugiausiai Kėdainių istorija turi paminėti ateivius iš Škotijos, kur, nors ir trumpam laikui, bet žiauriai buvo tuomet išviešpatavusi katalikų Bažnyčia ir engė Škotijos protestonus. Kėdainių ponų malonumas ir galinga globa darė iš Kėdainių ramią gyvenimo vietą tiems, kurie norėjo savo energija ir darbštu-

mu kelti ir dauginti materialias ir sielos kultūros jėgas mūsų krašte. Karaliai palaikė, Radvilų prašomi, tokią gerą Kėdainių tradiciją, tvirtino ir tobulino Kėdainių privilegijas; taip, Vladislovas IV leido Vilniuje 1648 m. balandžio 28 d. Kėdainiams nurodyti kunigaikščiui 4 bajorus į vaito kandidatus ir pirmas toks vaitas -teisdayrs atsirado, Balinskio žiniomis, tais pačiais 1648 m.; tai buvęs Pavel Poszka, pisarz grodski Trocki.

Kėdainius valdant Kristupo II sūnui, Jonušui XI, galutinai susitvarkė Kėdainiais susitvarkė miesto išvaizda, atsirado daug amatnikų ir pirklių, buvo leisti karaliaus Jono Kazimiero turgai ir mugės, o policija buvusi, sako tas pats Balinski, tokioje aukštumoje, kokios nesurasi anais laikais kitur Europoje.

Tikybos dalykai susidėjo Kėdainiuose taip, kad žmogus galėjo niekieno nekliudomas melstis savo tėvų papročiu, kaip norėjo. Radviloms nebuvo svarbu panaudoti anų laikų keistą principą: "cuius regio, eius religio"; atbulai, jie dovanojo plecius, padėjo svetimoms tikyboms statyti savo bažnyčias ir pasilikti savoje tikyboje.

Nereikia mums geresnio tos garbingos ir labai kultūringos Kėdainių viešpačių politikos liudymo, kuris reiškė nepaprastą ainiems laikams tikybinę toleranciją, kaip kad nurodvti į ev. liuter.

Kėdainių parapijos įvykusį šią dieną iškilmingą apvaikščiojimą savo 300 metų gyvavimo čia, Kėdainiuose.

Kitas mums Radvilų kultūringumo parodymas tebūnie mūsų šios bažnyčios įsikūrimas. Tai tikrai retas įvykis, kuris turi savo istoriją. Būtent, krikščionių tikyba buvo jau tais laikais į Kėdainius įsibrovusi nuo anų laikų, kai šis žemaičių kraštas buvo Lietuvos valdovų Jogailos ir Vytauto užleistas iki Nevėžio upės Prūsų žemės kryžiuočiams. 1403 m. jie pastatė, lyg truputį apsiriķę, anapus Nevėžio upės tą dievnamį, kuris gotikos stiliuje užsilaiķė iki šiol, kaip Kėdainių parapijos katalikų tikybos bažnyčia. Reformacijos užplūdimo laikais išėjo su ja Lietuvoje priprasta istorija. Kėdainių ponai, tik ne Mykolas Rudasis (kaip rašė klaidingai p. Ralinskis minėtame "senosios Lenkijos" aprašyme), panoro

Biržų piliakalnio garsioji liepa, Rusijos caro Petro Didžiojo sodinta, kad ir nulaužta, vis tebežaliuoja

Gilus sniegas dengia Biržų - Dubingių kunigaikščių Radvilų garsiąją praeitį.

svetimų pastatytų rūmų ir, kaip Kėdainių suverenai, nusavino juos, kaip buvo Lietuvoje tuomet priprasta, tą vėliau vadinamą "far Keidanską" reformatų tikybai.

Reformacijai atslūgus Lietuvoje, Vilniaus vyskupas kreipėsi į teismą, reikalaudamas senosios Kėdainių bažnyčios katalikams. Byla buvo teisme pradėta Vilniaus kanauniko Kobylinskio, bet Kėdainių ponas Kristupas II Radvila, pilnas tolerancijos ir teisingumo, nelaukė bylos užbaigimo ir niekieno neverčiamas (kas gi galėjo anais feodalizmo netvarkos laikais padaryti prievartą galingam Radvilai!) įvykdė 1627 m. rugpiūčio 28 d. sutartį su Vilniaus vyskupu, vadinamą lenkiškai Eustachy Wollowicz, ir gražino katalikams jų bažnyčią.

Taip buvo Radvila save priverkęs pastatyti savo pamaldoms atskirą bažnyčią, kuri, ačiū jo neišsemiamoms lėšoms, išaugo į šiuos didžiulius gražius rūmus,

kurie užtarnavo istorijoje "Kalvinų katedros" vardą. Šalia jos, Kėdainių dvare prie kunigaikščio rūmų, tebegyvavo senoji lietuvių parapija su bažnyčia, kurioje buvo skelbiamas lietuviškai ir toliau Kėdainių reformatams Dievo žodis atskirai minimų lietuvių kunigų, kada šioje katedroje iš pat pradžių gyvavimo Lietuvos sulenkėjusios bajorijos lenkų kalba, ir patys Radvilos, visuomenės nuotaikos pagauti, dalyvavo čia pamaldose, apsupti gausingos savo feodalinio dvaro bei Lietuvos diduomenės; jie sėdėjo čia kas kart iškilmingai po ženklų savo giminės, juodojo aro; atskiroje vietoje po baldachinu, toje pačioje vietoje, kur atsisėdo reformatų vyriausio superintendente ir šių istorinių iškilnių pirmininko lydymas mūsų Ekscelencija, vyriausybės delegatas. Šiandie trūksta dar Radvilų aro, kuris amžinų tikiščių kovų metu nežinia kur dingo, turi būti, ne be tam tikrų amžinų

Radvilų šeimos priešų pastangų ir džiūgavimo, kurių Biržų ir Kėdainių valdovai, dėl savo reformatų tikybos ir dėl savo užvydėtinos galybės, buvo anais praėjusiais amžiais užtektinai susilaukę. Bet šie bažnyčios rūmai liko istorijos audrų nepalieti, nes Kristupas II šių mūrų pamatan, kaip matėme, padėjo tą idėją, kurios kūriniai nežūna niekuomet, būtent, kultūros ir tikybinės laisvės idėją; ji atspindi visoje minėtoje sutartyje su Vilniaus vyskupu ir lyg amžių nesugriaunama antspauda stipriai laikosi ši "katedra", išdygusi iš skubaus kunigaikščio noro gražinti Kėdainių katalikams jų "farą" anapus Nevėžio. Greičiau vis dėlto pasistatė reformatų "katedra", negu ana katalikų bažnyčia buvo remontuota, būtent, tik 1662 m. birželio 10 d. Vilniaus vyskupas Jurgis Bialozor konsekravo ją, kaip parapijos bažnyčią.

Taip Radvila sutvarkė tikybos reikalus Kėdainiuose, bet tiesos dėliai istorija negali paslėpti, kad tai buvo viena tik Radvilų programos dalis. Pasivėlysimė sau nusileisti į šios bažnyčios rūsis "sklepus", kur ligšiol, šioje šventovėje, užsiliko tikras nekropolis, numirėlių miestas, lavonų sandėlis, ir surado galingą Radvilų globą bei apsaugą per amžius mumijos ir kaulai visų apylinkės evangelikų reformatų veikėjų.

Geras kultūros darbas ir čia buvo padarytas, nes mes, laisvosios Lietuvos vaikai, galime lankyti didžiojo nepriklausomos Lietuvos patrioto kapą, mūsų valstybės idėjos protėvio Jonušo XI

Radvilos.*)

1655 m. jis jautėsi lyg Lietuvos neabejotinas valdovas, kaip vyresnysis senatorius - Vilniaus vaivada ir kartu didysis etmonas, kai karalius Jonas Kazimieras pasišalino iš krašto nebegalėdamas apsiginti nuo įsibrovusių švedų. Į Lietuvą įsibrovę tuomet buvo rusai ir užkariavę Vilnių. Tuomet minėtas Jonušas nematė kitokios išeities, kaip Lietuvos valstybei pasisukti ant naujo tako sudarant ryšius su kultūringu pasauliu per švedus, panaikinus uniją su lenkais. Šiame valstybės žygyje, kuris istorijos vadinamas Kėdainių sutartimi, dalyvavo ir kiti Lietuvos žmonės, nes yra pasirašę kalbamą sutartį dar kiti senatoriai ir net Lietuvos vyskupijų vyresnybė. Bet Radvila ne-

*) Didžiojo Lietuvos etmono, Vilniaus vaivados, kunigaikščio Jonušo Radvilos, Kristupo II sūnaus (autorius žymimas Jonušu XI), staiga mirusio Tykocino tvirtovėje, apsaugojimui nuo priešų išniekinimo, lavonas buvo paslėptas. Kur jis buvo palaidotas, istorikai dar iki šios dienos nėra išaiškinę.

Kėdainių ev. reformatų bažnyčios rūsyje balzamuotas kūnas, gulėjęs sidabriname karste, yra kng. Jonušo Radvilos rokošininko (sukilėlio), Kristupo I sūnaus (autorius žymim. Jonušu VI), kuris dar jaunas buvo jėzuitų tarnų nužudytas Dancige. Gal būt, pradžioje Jonušas R. rokošininkas ir buvo palaidotas Dubingiuose, kaip teigia istorikas J. Lukaševičius, bet vėliau, matyt, jo karstas buvo perkeltas į Kėdainius. Red.

Širvėnos ežero pakrantėje ant palinkusio žilvičio sėdi dr. Nastopkienė ir akt. Kanopka

sugebėjo pritraukti šitan žygin savo kolegos lauko etmono Gosievskio ir anas demagogiškai patraukė savo pusėn prieš etmoną Radvilą Lietuvos kariuomenės didumą, prižadėjęs Radvilos dvarus kareivių gobšumui ir, tuo būdu, ardydamas visą kareivių drausmę ir, nebetekęs šios vienintelės armijos prievolės, vėliau ir pats nustojo gyvybės, iškrikusių kareivių nužudytas.

Jonušas negalėjo švedų jėgos prieš rusus panaudoti, kaip buvo tai manęs ir 1656 m. pasimirė, užsitarnavęs tik ne lenkų, o lietuvių akyse neabejotiną amžiną vainiką už savo drąsų politinį žygį. Lenkai moka keršyti, lietuviai nemoka savo didvyrių apsaugoti nuo lenkų įsiūtimo, todėl ir Jonušui iki šiol nevyko: lenkų literatūros talentai, kaip H. Sienkievičius, išstatė jo visą veikimą kaip niekšo, tėvynės išdaviko, žygį. Taigi, man

rodosi, panašaus tikybiniai lenkiško jausmo buvo ir p. Balinskis suklaidintas kai, rašydamas apie Kėdainius, praneša apie Kėdainių nekropolį (pusl. 463: "tu są groby niektorych Radziwillow dysydentow, a między nimi Janusza, tego imienia szóstego, brata Krzysztofa, a ojca Bogusława, który w roku 1628 zabity został przez własnego haiduka; leży tu on w axamitnei, amarantowei delii z rozplataną czaszką"). Netiesa, nes 1620, o ne 1628 m., buvo Jonušas VI užmuštas. Jis buvo iškilmingai tais pačiais metais palaidotas Dubingiuose, kaip mums istoriko Juozo Lukševičiaus jo mūšų Bažnyčios istorijoje pranešta. Be to, metalinis Kėdainių relikvijos karstas pašalina savo užrašuose nesusipratimą: čia guli Jonušas XI ir jokioms pastangoms nepavyks jo kūną paslėpti, kapą jo užmiršimui pašvęsti. Taip pat dėl kapo Kris-

tupo II tėvo, didžiojo Lietuvos et-
mono Kristupo I, Perkūnu vadina-
mo, būtų panašus nesusipratimas.
Mes turime neabejotino autentiš-
kumo, jo sūnaus raštą (žiūr. jo in-
strukciją S. Rysinskiui rinkinyje
"Monumenta reformationis Polo-
niae et Lithuaniae t. II, Vilno
1915"); ten paliudyta, kad Perkūno
kapas buvo Vyžainiuose ir tebuvu-
si jo atminimui bažnyčioje lenta
su užrašu, kasmet jo mirimo die-
na iškilmingai švenčiama ir šia
proga sakomas jam panegirikas.
Tradicija gi ieško to "Pieruno"
(mūsų Perkūno) Kėdainiuose. Ne-
susipratimams, prieštaravimams
išlyginti, reikia kreiptis į istori-
jos literatūrą, nors ji yra ir ne-
gausi mūsų kalboje.

Reformacijos laikotarpio istorijos
apžvalgą Lietuvoje parašė ir Vil-
niuje atspausdino kun. Jonas Šepe-
tys, taip pat kun. P. Jakubėnas ra-
šė nekartą apie Jonušą XI. Lenkų
gi kalboje daug rašė apie Radvil-
us, aktais pasiremdamas ir Nes-
vyžiaus galerijos faktais, istori-
kas Kotlubaj. Gausingiems Radvil-
ų karo žygiams įvertinti turi ne-
maža reikšmės pasiskaityti T.
Korzono veikalą, užvardintą "Dzie-
jewojeniwojskowosci w Polsce".

Be nekropolio Radvilų veiki-
mas Kėdainiuose reiškiasi Kėdai-
nių geromis mokyklomis, kurių
viena žydėjo visais amžiais, kaip
gimnazija "illustre". Joje buvo
auklėjami net iš sveturatvažiavę
didikai, kol ji veikė Kėdainiuose,
tai esti, iki paskutinio lenkų maiš-
to Lietuvoje 1863 m. Dar tebeži-
nomi mūsų krašte jos auklėtiniai:
vienas jų dar suspėjo veikti su
mumis, kaip tautinio atgimimo

dainius; tai Biržų Stanislovas Da-
gilis, vertėjas "Konrado Valenro-
do", autorius "Lietuviško Šiupinio"
ir pertaisytojas lietuvių reforma-
tų giesmyno, spausdinto prieš ka-
rą Biržų spaustuvėje; kitas auklė-
tinis bus reto amžiaus senelis,
pedagogas J. P., dar tebegyvenęs
dvarely arti Kėdainių.

Neieškokime toliau Kėdainių
mokyklos pėdsakų, nes ir taip ga-
lima patikėti, kiek daug ta mokyk-
la lietuvių visuomenei yra atnešu-
si gero. Užtenka pasiskaityti gerą
istoriją vyskupo M. Valančiaus
"Žemaičių vyskupystė", kai jis vi-
sai objektingai, be jokios aiškios
tendencijos, įvertina Kėdainių mo-
kyklą, reformatų kunigus ir veikė-
jus. Minėtini dar kiti Radvilų kul-
tūros įvykiai, kaip steigimas sa-
vo popieriaus fabriko ir spausdi-
nimas savo spaustuvėje įvairių
lietuviškų knygų, daugiausiai tiky-
binio turinio; tarp kitko pažymėti-
na pirmas reformatų giesmyno
leidimas, kuris padarė pradžią
giesmynui, iki šiol tebevartoja-
mam reformatų Lietuvoje. Taigi,
galime grožėtis kultūra, kuri žy-
dėjo Radvilų Kėdainiuose, nors ir
tikybinė neapykanta, žiaurios fa-
natizmo audros sustabdė, laikui
bėgant, jos veikimą ir netekome
to geografiško vidurio, kuris pa-
čios gamtos ir Radvilų pastango-
mis atsidūręs Lietuvos kultūros
vidury. Praūžė laikai, užsibaigė
senovės Radvilų lietuviškosios
kūrybos darbas, jų mumijos ra-
miai guli savo karstuose, istori-
jai lieka, gal, pasimokyti iš jų pa-
darytų klaidų, bet kartu su jais
veikė ir pergalejo jiems ir jų Lie-
tuvai svetimasis principas: rezulta-

Snarskių sodybos pakrantė prie Širvėnos ežero

tas pateisina ir negražius darbus, nes viskas yra leistina daryti, "ad majorem Dei gloriam". Norint, galima būtų surasti Radvilų veikime faktų, kada veikė šalia šalto proto šovinizmas, tikybinis fanatizmas, galingos šeimos puikumas ir pasididžiavimas. Prašau man patikėti, kad šios žmonių silpnybės rado praeityje sau teisingą teismą ir jų tokiais jausmais atlikti darbai iš Lietuvos gyvenimo pranyko be pėdsako. Lieka mums, minint Kėdainių 300 metų laikotarpį, pasididžiuoti darbais, kurie yra beveik nepraigaištami, nes, pav., ir ši puikioji "katedra" su savo architektūra, kai Radvilai elgėsi supratę valstybės veikimo principą: "fert unda nec regitur".

Dėjo jie tuomet savo veikimo pamatan ne išbujojusio despotizmo įgeidžius, bet tikrai istorijos patikrintą, dorišką principą: "visa aukokim visuomenei ir aukštos doros keliais žengkime"! Morali darbų vertybė nepraigaišta niekuomet, kaip mus moko mūsų mokslo vadai, kaip kilnūs istorikas Leopoldas Ranke, kuris pasakė: "Galybės paslaptis yra tame, kad ji suvartoja visas jėgas tik tuomet, kai anos laisvai (be prievartos) mielai vykdo Galiūno paliepimus". (Rankes Werke I, 311).

---o0o---

Red. pastaba: šis straipsnis perspausdintas iš "Lietuvos Aido" 1929. VIII. 10, Nr. 181 (665), pusl. 3, 4 ir 5-to.

JĖZUITAI APIE SAVO BAŽNYČIA

Jėzuitai, arba Jėzaus Draugija, yra viena svarbiausių, pajėgiausių ir didžiausių R. Katalikų Bažnyčios vienuolių ordinų. Jį įsteigė ispanų karys Ignotas de Loyola, kuris vėliau buvo pakeltas į šventuosius, 1534 m. Paryžiuje. Popiežius Povilas III patvirtino Jėzuitų ordiną 1540 m.

Jėzuitų ordiną valdo jų generolas, o jų įsteigtas kitose valstybėse provincijas-generolo paskirti provinciolai. Loyola jėzuitų ordino pagrinde padėjo aklumo principą, t. y., visišką, be jokio abejojimo, atsidavimą katalikybei, o drausmės atžvilgiu-beatodairinį paklusnumą. Aklumo principo įskiepijimui, jėzuitai laiko auklėjimą pagrindiniu dalyku. Kad pasidaryti jėzuitu, po vidurinės mokyklos užbaigimo, dar reikia mokytis 15 metų. Berods, pastaruoju laiku mokslo metų skaičius kiek sutrumpintas. Kaip ir kiti Romos katalikų religiniai ordinai, jėzuitai irgi yra pasižadėję skaistybei ir neturtui.

Pagal katalikų autoriteto Fulton J. Sheen teigimą, -jėzuitai dirba Dievo garbei, apgina Romos katalikybę nuo erezijos, dirba misionierių darbą ir mokslina jaunuomenę. Jie per aklą atsidavimą katalikybei, stiprina popiežijos autoritetą ir jo galią R. Katalikų Bažnyčioje. Istorija nurodo, kad jėzuitai buvo didžiausi katalikybės gynėjai, aršiausi kovotojai prieš pasireiškančią R.K. Bažn. bet kokią ereziją ir prieš protestantizmą. Jie visur buvo pirmose eilėse, kur tik reikėjo parodyti religinę neapykantą prieš visą tai, kas bent kiek skyrėsi nuo Romos katalikybės.

Jėzuitai ne tik patys pasižymėjo savo neapykanta ir netolerancija, bet tą patį jie skiepijo ir kitiems. Pavyzdžiui, Šv. Romos imperatorių Ferdinandą II taip gerai jėzuitinėje dvasioje išauklėjo ir išlavino, kad jis buvo pasiryžęs nušluoti nuo žemės paviršiaus visą, ką Reformacija buvo pasiekusi. Jo veiklos pasėkoje 1618-1648 m. Europoje iškilo visa eilė konfliktų tarp protestantų ir katalikų (30 metų karas). Imper. Ferdinandui II jėzuitų balsas buvo Dievo balsas. Jis tarėsi geriau valdyti dykumą, negu protestantus.

Pagal "New World Family" ir "Britannica" enciklopedijų nurodymus, jėzuitai turėjo kietai išdirbtą savo veiklos sistemą. Jie kontroliavo bažnyčias, mokyklas. Daugelyje vietų jie turėjo didelę įtaką teismuose, mokslo institucijose ir stengėsi būti vietovių viešpačiais. Jie buvo aršūs gynėjai popiežinės valdžios ir karingai nusi-teikę ypatingai ten, kur R. K. Bažn. grėsė protestantizmas. Jie nebuvo vien tik stebėtojai, bet aktyvūs kovotojai tiek politinėje, tiek ir kitose srityse. Jie nevengė net teroro prieš pavienius asmenis.

ALTo seimo, įvykusio Chicagoje 1971.XI.13, dalyvių dalis. Pirmoje eilėje (iš k. į d.): vysk. V. BRIZGYS, tarybos valdybos narė kurt. A. DEVENIENĖ, ALTo garbės pirm. L. ŠIMUTIS, išdo natikėtinis dr. A. BUDRECKAS. Nuotrauka V. NOREIKOS

Savo veikloje, vadovaudamiesi principu "tikslas pateisina priemones", jėzuitai dėl savo agresyvaus landumo, dėl sugebėjimo politiniai manevruoti ir noro kištis į valstybinius reikalus ir ten turėti įtakos, daugelyje Europos kraštų pasidarė nepageidaujami.

Svarbiausios priežastys, iššaukusios katalikiškoje Europoje pasipriešinimą jėzuitų ordinui, nurodomos sekančios: jo įsigalėjimas R.K. Bažje ir teismuose; būdami valdovų šeimose vyriausiais nuodėmklausiais, jie pasireiškė savo nepadoria įtaka; dominavimas su dieviškąja "filosofija" mokyme ir valdančiųjų luome; trintis Sorbonos ir kituose Europos universitetuose dėl jų netikslaus ir apgaulingo mokslo; jėzuitų ginčai su dominikonais ir pranciškonais dėl stalo maldos dogmos ir kt., o taipgi jų kivirčas su jansenistais.

Apšvietos meto įtakoje, popiežius Klemensas XIV buvo priverstas jėzuitų ordino veiklą nuslopinti, suvaržyti (1773 m.). Dėl praigaištingos ir agresyvios veiklos, nesiskaitant su priemonėmis, jėzuitai buvo išvyti:

1759 m. iš Portugalijos ir Brazilijos;

1764 m. karaliaus Liudviko XV iš Prancūzijos;

1767 m. karaliaus Karolio III žiauriai išvyti iš visos Ispanijos imperijos (Dėl ko išvijo, jis pasakė: "Priežastys glūdi mano širdyje");

1767 m. Tanucci iš Neapolio;

1861 m. iš Italijos (sugrįžo tik 1921 m.);

1872 m. iš Vokietijos, kur jų galia buvo gana didelė, ypač univer-

sitetuose (sugrįžo tik 1918 m.).

Jėzuitų veikimas nebuvo sutrukdytas Anglijoje, Airijoje ir JAV.

Popiežius Pijus VII visame pasaulyje jėzuitų ordiną atsteigė 1814 m. Atsisteigę jėzuitai, dėl savo veiklos metodų ir agresyvumo, ir vėl buvo išvaryti: 1818 m. iš Belgijos; 1820 m. iš Rusijos; 1830 m. iš Prancūzijos; 1834 m. iš Portugalijos; 1835 m. iš Ispanijos; 1843-1848 m. iš Argentinos; 1847 m. iš Šveicarijos; 1848 m. iš Italijos ir Austrijos; 1854 ir 1868 m. pakartotinai iš Ispanijos; 1873 m. iš Romos; 1880 m. vėl iš Prancūzijos; 1932 m. iš Ispanijos. Dėl ramybės ir taikos krašte iš Haiti 1964 m.

Pietų Amerikoje jėzuitai darė didelę įtaką formuojantis ten politinei ir ypač religinei sistemai. Jie ten padėjo pagrindus portugalų ir ispanų kolonijoms su ekonomine sistema.

Lietuvon jėzuitus, kovai prieš įsigalėjusią Reformaciją, pakvietė vysk. V. Protasevičius. 1569 m. atvykę į Vilnių, greitai jie sparčiai išsiplėtė. Lietuvoje visas švietimas buvo patekęs jėzuitų rankose. LE jėzuitų veiklą Lietuvoje taip aptaria: "Senosios Lietuvos gyvenime jėzuitai yra suvaidinę didelių kultūrinių vaidmenų" ir kad "Jėzuitų misijos buvo veiksmu nulėmusiu katalikybės ateitį Lietuvoje" (LE IX t., 398 psl.). Apie jėzuitų pragaištinguosius darbus, padarytus Lietuvos kraštui, jos gyventojams ir pačiai valstybei - nė žodelio.

Šviesios atminties kun. M. Valadka savo knygoje "Už laisvą lietuvių" apie jėzuitų veiklą Lietuvoje taip rašo: "... Lenkijos ponai ėmė Lietuvoje viešpatauti ir sau į pagalbą atsigabeno jėzuitus. Šie pastarieji daugiausia Lietuvos žmonėms skriaudos padarė, nes jie savo kietai išdirbta sistema sugebėjo pavergti mūsų žmonių sielą. Nuo 1570 m. Lietuvos bažnyčios, o taip pat ir mokyklos pateko į jėzuitų kontrolę. Tuo būdu lietuviai buvo nutautinti, jiems buvo brukama "polska wiara", bet jėzuitai džiaugėsi, nes jie sėkmingi buvo, savų tikslų besiekdami". "Šis jėzuitų antplūdis į Lietuvą buvo tuo pavojingesnis, kad jį rėmė pats popiežius, o taip pat ir visa Lenkijos karalystė. Tikrumoje tai buvo didesnis pasiryžimas naikinti lietuvių tautinę dvasią, negu skleisti katalikybę". "Didžiuosius lietuvių centrus, kaip Vilnius, jau buvo sukaupti svarbūs kultūriniai turtai, buvo istorinės liekanos, buvo knygos, paveikslai ir viskas jėzuitų buvo sudeginta ir sunaikinta. Jėzuitai naudojo terorą prieš tų laikų šviesesnius asmenis. Daugelis tokių žmonių krito nuo jėzuitų rankų". Autorius toliau nurodo, jog: "Jurgis Mylius pastebi, kad jėzuitus į Lietuvą galėjo atgabenti tik pikčiausios ir žiauriausios dvasios" (352-353 psl.).

Po jėzuitų iš Rusijos išvaymo 1820 m., tuo pačiu laiku jie buvo išvaryti ir iš okupuotos Lietuvos. Laisvoje Lietuvoje jėzuitai savo veiklą pradėjo beveik nuo atsistatymo pradžios. Jėzuitų ordino viceprovinciją Lietuvoje įsteigė vokiečių jėzuitai 1930 m. Šiuo laiku

ALTo seimą, įvykusį Chicagoje 1971.XI.13, sveikina senj. kun. A. Trakis. Prezidiume (iš k. į d.): S. RAUCKINAS, V. MAŽEIKKA, pirm. dr. K. BOBELIS ir dr. V. ŠIMAITIS.

Nuotrauka V. NOREIKOS

visame pasaulyje jėzuitų priskaitoma apie 34, 000. Iš jų apie 8, 000 gyvena JAV.

Nežiūrint į taip stropų jėzuitų paruošimą ir išauklėjimą, į įskiepytą drausmę bei aklą paklusnumą savo vyresnybei, šiandien jėzuitų tarpe jau yra žymių apie prasidedantį skilimą ir, kas charakteringa, pasireiškia ir pasipriešinimas vyresnybės norams. Šiandien jau nebėra vienos rūšies jėzuitų, kurie visi sutartinai laikytųsi vienos pažiūros ir visiško paklusnumo Bažnyčiai.

Kaip Amerikoje, taip neabejotinai, ir kituose kraštuose pasireiškia trijų rūšių jėzuitai: senieji-konservatyvūs, jaunesni-radikalūs, o kiti-laikosi vidurio. Tokiai padėčiai esant, popiežiaus Povilo VI prieš keletą metų jėzuitai buvo apibarti ir jų generolas pripažino, kad kai kurie iš jų nuėjo "už tinkamumo ribų". Pasireiškusių skirtumų išdavoje, daugelis jėzuitų prarado pasitikėjimą savimi ir jų pasirinktu gyvenimu. Net jų dabartinis generolas Arrupe, kaip apie tai rašo "Awake", 1971. XI. 22, pažymėjo: "Aš bijau, kad mes galime maža ar nieko siūlyti ar aukoti pasauliui, maža ką pasakyti ar padaryti, kad būtų pateisinamas jėzuitų gyvenimas. Aš bijau, kad mes galime pakartoti vakarykščius atsakymus dėl rytdienos problemų, kalbėti tokiu būdu, kurio žmonės jau nebesupranta ir kalbėti kalba, kuri nesiekia gyvo žmogaus širdies".

Yra vienas dalykas, kuriuo naujieji jėzuitai yra tikri: jie jau nebebus akiai paklusnūs visai eilei taisyklių. J. L'Heureau, ordinuotas jėzuitų kunigas, 1969 m. lapkričio mėn. "Atlantic" žurnale rašo,

kad paklusnumo ar nepaklusnumo reikalas niekad neiškyla. Abejingumo dvasia visur viešpatauja. Naujieji Amerikos jėzuitai veikia savo sąžinės bei draugų patariamai, - kaip vyresnysis reaguos-jiems nesvarbu. Jie yra žmonės, kurie stato klausimo ženklą dėl esamo autoriteto, tačiau atsakymo negali rasti.

Jaunesni jėzuitai pradeda panašiai samprotauti: popiežius norėtų, kad dėl Dievo mes sektume kelių konservatyvių Romos kardinolų liniją. Bet nenorima suprasti, kad Bažnyčia ir Kristus yra daug platesni dalykai, negu hierarchijos laipsnių vyresniškumas ir jei man tektų pasirinkti vieną iš jų-aš bijau, kad aš pasirinkčiau ištikimybę Kristui. Jauni jėzuitai ne tik taip kalba, bet jie ir elgiasi nepriklausomai. Kai jėzuitai buvo išventinami kunigais, du iš jų atsisakė kardinolo Cooke "taikos pabučiavimo" dėl to, kad pastarasis yra JAV karo pajėgų militarinis vikaras. Jiems atrodo, kad katalikų vyskupas neturi prisiimti tokias pareigas eiti. 45 ispanų jėzuitai atsisakė susitikti su savo viršininku generolu Arrupe, kai jis lankėsi Barcelonoje dėl to, kad jis prieš tai matėsi su generalis. Franco, kuris, pagal jų supratimą, reprezentuoja katalikišką režimą ir tuo pat laiku trypia krikščioniškus principus.

Ne vien jaunesni jėzuitai, kurių amžius nesiekia net 30 metų, kritiška akimi žiūri į savo Bažnyčią, bet kai kurie ir iš senųjų, turį net apie 60 m. amžiaus, tą patį daro. Vienas tokių yra Karolis Rahneris, 65 m. amžiaus, kai kurių laikomas mūsų laikų didžiausiu teologu. Šis vokiečių teologas skelbia tokius tvirtinimus, su kuriais daugelis konservatyvių R. katalikų dvasiškių nesutinka. Su humoru jis apgina savo Bažnyčios kritiką, pastebėdamas: "Jūs negalite visą laiką galvoti peilį, jūs turite ką nors piauti". Rahneris pripažįsta, kad katalikų teologai turi plačiau pažvelgti į Bažnyčią ir teologiją ir surasti klaidas, kurios tebedaromos ir dabar.

Jėzuitas Rahneris buvo apskūstas, kad jis vadina Jėzų Kristų viešpačiu ir išganytoju, bet atsisako vadinti Dievu, kaip to reikalauja oficialioji katalikų Bažnyčios doktrina. Jis taipgi yra nepatenkintas dėl kai kurių mišijų formų. Be to jis nurodo, kad R. Kat. Bažnyčios pozicija dėl vedybų bei skirybų, vaikų krikšto ir celibato, turėtų būti išnagrinėta ir persvarstyta.

Jėzuitas Jonas L. McKenzie, 61 m. amžiaus, Notre Dame teologijos profesorius, irgi kritikuoja savo Bažnyčią. Jis pradeda pripažinimu, jog Romos katalikybė yra priėjusi prie labiausiai kritiško taško visoje savo istorijoje ir, kad tai pereina į autoriteto ir tikėjimo krizę. Priešingai oficialiajai Bažnyčios doktrinai, jėzuitas McKenzie nurodo, kad R. katalikybė prasidėjo IV-me šimtmetyje su Konstantino "atsivertimu". Pažymi, jog tikrumoje apaštalai nepaliko įpėdinio ir kad nėra įrodymų, jog būtų buvę Bažnyčios autoritetų įpėdiniai visai jų grandinei. Pažymi, jog popiežiaus autoritetas negali būti apgintas vien Petro pozicija Biblijoje.

Liečiant X-tą šimtmetį, jis nurodo į žemiausią moralės nupuolimą istorijoje. Niekam vertų žmonių popiežiaus rūmų korupcija privedė prie neįtikėtinų nuotykių. Banditai ir nuotykių ieškotojai, kurie buvo išrinkti popiežiais, nebuvo tinkami kokiam dvasiniam vadovavimui. Be visokių popiežių klystkelių nurodoma dar ir į tai, kad kurija yra panaši į politinę valdžią, tačiau ten nėra išdoro įstaiigos. McKenzie nurodo, kad šita popiežiaus administratyvinė struktūra yra gerai paslėpta. Nei fondų sumos, kurios atrodo milžiniškos, nei išmokėjimai nežinomi. Nežinomi todėl, kad popiežius prieš nieką neatsakomingas nei dvasiniuose, nei turtų reikaluose.

McKenzie pastebi, kad kardinolų kolegijos istorija rodanti, jog ji buvo politinėje ir labiausiai pražūtingoje įtakoje. Kai kurių popiežių išrinkimas neturėjo jokių pateisinimų. Daugiau kaip pusė Bažnyčios kardinolų yra italai, bet Italija nesudaro pusės Romos Bažnyčios. Toliau aiškinama, kad kardinolus paskiriant, nebuvo vadovautasi dvasinėmis jų kvalifikacijomis. Kardinolas turėjo asmeninius draugus ir įtaką aukštesnėse Romos sferose. Dažniausiai padėjo asmeninė draugystė su popiežiumi.

McKenzie tvirtina, kad vyskupai, kaip istorijoje žinoma, visai nėra minimi Naujame Testamente, kad bažnyčiose nebūta vietos asmeniniam autoritetui. Nesąžiningi asmenys vartojo įvairių taktiką užimti autoritetinę vietą. Jis nurodo į tai, jog nuo seno dvasiškių ambicijos buvo viena iš didesnių problemų R. K. Bažnyčioje.

Šis jėzuitas teologas teisingai pažymi, kad kunigystė, kaip mes ją žinome, neminama Naujame Testamente. Biblijoje nerandama vietų, kur matytųsi skirtumas tarp dvasiškių ir pasauliečių, ką mes matome ypač pas katalikus. Šventraštyje nerandama vietų, kur būtų nurodoma į priverstiną celibatą, rekomenduojama tik laisvas pasirinkimas. Vietose, kur kunigai nesilaiko celibato, jis yra tik gryna veidmainystė. Nėra nieko vertingo toje institucijoje.

Kas liečia bendrai Bažnyčios mokslą, jis sako: giliai išanalizavus tenka pasakyti, jog R. K. Bažnyčia turi daugiau blogos, negu geros teologijos. Romos teologai negali įrodyti, kad komunijoje vartojimas duonos ir vyno yra nuodėmė. Pagal Bažnyčios teoriją, žmogus nėra daugiau pasmerktas už žmogaus užmušimą, negu už nelankymą mišių sekmadienį.

Jei jėzuitai, Romos Katalikų Bažnyčios elitas, panašiu būdu save apreiškia, tai reikia pripažinti, kad krizė toje Bažnyčioje tikrai reiškiasi.

RIMČIAU SUSIRŪPINKIME

Daug mes kalbame apie Mažąją Lietuvą, Karaliaučiaus-Tvangstės sritį, apie Donelaičio tėviškę ir apie lietuviškus vardus Rytprūsiose. Kas gali prieštarauti tokiems patriotiškiems pasireiškimams. Bet ar tuo užtenkamai pasiternaujame lietuvių tautai?

Kyla klausimas, kas svarbiau: teritorija ar jos gyventojai? Man atrodo, kad gyventojai, nes kas man būtų iš tos Lietuvos, jei joje gyventų nelietuviai, anot Maironio:

"Vien vardas tiktai,
Vien apžėlę kapai
Beliktų iš amžių senųjų". . .

Taigi, mums svarbūs yra Mažosios Lietuvos gyventojai. Bet kur jie, kiek jų liko po II Pas. karo ir ar kas jais rūpinasi? Išblaškyti po visą Vokietiją ir kur jie randasi? Kur jų jaunimas ir ar jis dar supranta lietuviškai? Štai ir yra tos didžiosios problemos, kurių nesistengiama visu rimtumu spręsti. Mes turime žvelgti į ateitį ir pagalvoti, kas gyvens po mūsų, kai mes iškeliausime amžinybėn. Kas pakeis dabartinius mažlietuvių vadus, kai jie po 10 ar 20 metų pasitrauks iš gyvenimo? Reikės naujų vadų, reikės jaunimo, - reikės masės mažlietuvių, jei mes atgautumėme Tvangstės sritį. O kur jie visi dabar? Kas jais rūpinasi, kas juos organizuoja?

Rytprūsių lietuviškus vardus nesunku suregistruoti, bet kur tie dešimtys ir šimtai tūkstančių Rytprūsių (ir Klaipėdos krašto) kaimo lietuvininkų? Ar jiems visiems skirta suvokietėti, jei juos paliksime Dievo valiai, o jaunimas nustos lietuviškai kalbėjęs?

Juk ar ne tragedija, ar ne didžiulė mums gėda, kad mūsų Vasario 16 lietuvių gimnazija neturi užtenkamai mokinių. Ar daug Rytprūsių lietuvininkų vaikų ją lanko? Menki tie mūsų patriotai, kurie tik žodžiais svajoja apie sujungimą Mažosios Lietuvos su Didžiąja, o per maža rūpinasi tais išvietintais mažlietuviais. Atrodo, kad gyvename nerealiomis svajonėmis ir didžiuojamės mūsų sentėvių didvyrių žygiais. Tai lyg vaiko džiaugsmas spalvotais knygos paveikslais, bet ne knygos turiniu.

Mums svarbus jaunimas: ir sparčiai amerikonėjantis, ir dar greičiau vokietėjantis (iš didžiosios ir mažosios Lietuvos), nes tai pagrindinis ir esminis tautai išlikti dalykas. Gal palikime nuošaliau kitus mūsų vidaus reikalus ir reikaliukus, imkimės juos gelbėti, organizuoti ir jiems įkvėpti mūsų genties kalbos ir tėvų žemės meilę. Tai nėra taip lengva ir klausimas, kas užsiims tuo milžinišku, sunkiu ir nedėkingu darbu?

"Valio" arba paviršutinis patriotizmas yra lyg koks laidotuvių

maršas lietuvybei, jei pamiršamas mūsų materializėjantis ir baigias ištautėti jaunimas. Jei dar praleisime dešimt ar dvidešimt metų, tai jau bus "šaukštai po pietų", bus per vėlu bet kokia akcija mūsų jaunimą lietuvybei atgaivinti.

Redakcijos prierašas. Autoriaus kalbamu reikalu, atrodo, yra dedamos didelės pastangos mūsų visų organizacijų ir visų Bažnyčių tiek čia, tiek Vokietijoje. Aišku, didesnis susirūpinimas nepakenks.

LITOGRAFIJA

H. BLYSKIS

***

Presbiterijonų vadas John Coventry Smith sako: "Vystymasis reiškia ekonominių vystymąsį, bet iš tikrųjų tai yra daugiau negu tai. Tai yra teisingumas, tai yra žmogiška savigarba, tai yra savęs apsisprendimas, tai yra medžiaginė, socialinė, politinė ir dvasinė laisvė. Tai yra asmens išsivadavimas būti tokia žmogiška būtybe, kokia Dievas ją yra numatęs".

PAPILIO VALSČIAUS ĮVAIRYBĖS

Bedeliškio Dagio įvesta daugialaukė sėjomaina labai paveikė Papilio valsčiaus ūkininkus. Netrukus Dagį pasekė Žardelių vnk. savininkas Mitras, įvesdamas dvylikos laukų sistemą. Sukastas kelias iš Bedeliškio vnk. į Papilį ėjo pagal Žardelių vnk. sodybą, kirsdamas šio vienkiemio lauką per pusę. Sodyba buvo vidury dirbamos žemės, tai šio ūkio savininkui lengva buvo padaryti taip, kad kiekvienas laukelis priėtų prie sodybos. Kiekvieną ežią, skiriančią laukelį nuo laukelio, apsodino vaisiniais medeliais, tik kelią paliko neapsodintą.

Tiesa, tokiam sumanymui įgyvendinti buvo palankios ir gamtos sąlygos, nes vienkiemio beveik visas laukas buvo apsuptas Papilio dvaro mišku. Lauko nuolaidumas ėjo į pietų pusę. Pagal mišką tęsėsi neplatus pievos ruožas. Tas gražus Mitros sumanymas paliko neįgyvendintas. Per I Pas. karą šio ūkio visi trobesiai ir didelė dalis jaunų vaismedžių buvo sunaikinta. Vokiečiams okupavus kraštą, iš ūkininkų buvo atimti visi stambieji gyvuliai, paliekant ūkininkui tik vieną arklį ir vieną karvę. Po karo, Lietuvos nepriklausomybės laiku, rūbėjo pirmoj eilėj atstatyti sudegusius ūkio trobesius. Po to, gal senatvei paveikus, praėjo noras gražinti laukus.

Matydami daugialaukės sėjomainos naudingumą, ir kiti vienkiemiai įsivedė daugialaukius ūkius. Pradžioje atidalindavo iš lauko nuošalesnį žemės gabalą tokio dydžio, kad būtų lygus skaičius rėžių kiekvienam kiemui ir sėdavo dobilus. Kiekvienų metų pavasarį kaimas šaukdavo sueigas ir aptardavo, kuriame lauko plote sėti dobilus. Tuo būdu ir kaimuose susidarė daugialaukė sistema. Tačiau visus gyvulius, tiek vienkiemiai, tiek ir kaimai, augino vietinės veislės.

Originaliausia sodyba Papilio valsčiuje, o gal ir visoje Lietuvoje, buvo Žiūriškio vienkiemio. Ji buvo apkasta nedideliu volu, o volas iš lauko pusės buvo apaugęs aukštais ir senais lapuočiais medžiais, daugiausia liepom. Ši sodyba labai priminė Papilio dvaro Biržų kunigaikščių Radvilų pilies pėdsakus.

Šios originalios sodybos, savotiški buvo ir jos savininkai, - penki broliai Trečiokai. Visi aukšto ūgio, stambaus kūno sudėjimo. Visi broliai, išskyrus jauniausią, nešiojo plačias, tamsiai geltonas barzdas, kas priminė dainą "Kur lygūs laukai... lietuviai barzdčiai dūmoja". Jauniausias brolis buvęs visų stipriausias, nes vienas pakeldavęs kokią tai kuliama mašiną, kurios ir keletas vyrų pakelti negalėdavę.

MUZIKAS KRISTUPAS MANTVYDAS PREIKŠAITIS

Muzikas M. K. PREIKŠAITIS

K.M. Preikšaitis gimė ev. liut. kunigo M. Pryno ir Ievos H. Kantvilaitės Preikšaičių šeimoje, Sudargo klebonijoje, kuri buvo ant aukšto, gražaus Nemuno kranto, 1940 m. lapkričio 26 d. Persikėlus 1941 m. į Batakius, kaip ir anksčiau, klebonijoje muzikinis gyvenimas buvo gyvas: choras, vargonėliai, pianinas beveik nuolatos gausdavo, skambėdavo. Gana dažnai apsilankydavo dėdė Jonas Preikšaitis, vargonininkas iš Kauno. Abu tėvai ruošdavo choras; motina vargonavo, giedojo solo, vedė chorą; tėvas parašydavo lietuviškiems balsams harmonijas, preliudus. Reikia priminti, kad ir abu seneliai, -Jurgis Preikšaitis Tauragėje ir Endrius Kantvilas Viešvilėje, buvo bažnytinių giesmių pravedėjai. Iš pirmojo kun. A. Vymeris užrašė daug liaudies giesmių melodijų.

Mantvydukui dar nesuėjus 4 metams, teko su tėvais pradėti tremties kelią. Itzehoe stovykloje vėl prasidėjo gyvas bažnytinis gyvenimas: choras, beveik kasdieną pamaldos, gausdavo vargonėliai, nes tėvas mėgdavo harmonizuoti. Lankėsi ir harmonijos mokytojas, nes tėvas ėmė pamokas, o motina mokėsi solo pas žymias solistes. Panašus gyvenimas tęsėsi ir kitose stovyklose, kur teko gyventi. Elmshorn buvo pradėtas organizuoti dūdų orkestras. Buvo ruošiamos giesmių šventės Itzehoe, Wedel, Glückstadt stovyklose. Persikėlus į Lübeck, buvo suruošta didelė giesmių šventė, kurioje

dalyvavo Kiel, Lübeck, Neustadt ir Spackenberg chorai, du dūdų orkestrai. Jų tarpe buvo ir vamzdininkų grupė.

Mantvydukas, tokioje aktyvioje muzikinėje aplinkoje augdamas, jau kūdikystėje pradėjo reaguoti į muzikos garsus, domėtis ir reikšti savo nuomonę. Būdamas 8-rių metų jau buvo veiksmingas vamzdininkų grupės narys.

Chicagoje Mantvydas vėl įsijungė į organizuojamą dūdų orkestrą ir čia pradėjo domėtis pianinu. Tuo laiku Bridgeport buvo įkurti skautų muzikos kursai, kuriems vadovavo muz. Girvin. Jis iš karto pamėgo Mantvydą. Kada buvo mokinių pasirodymas, jis skambino gana sunkų veikalą. Netrukus pradėjo groti Šv. Petro-Povilo bažnyčioje, Liet. Tėviškės parapijos pamaldose ir dalyvavo dūdų orkestre, kuris sėkmingai grodavo misijų šventėse, iškylose ir bažnyčioje. Kurį laiką vargonavo radijo pamaldose. Buvo laikomas vienu jauniausiu, vos 13 metų, Chicagos vargonininku.

1955 m., persikėlus į Los Angeles, vargonavo lietuvių pamaldose, mokėsi pas dr. Norim vargonininką Piper, veik tapdamas jo vargonininku. Įgijęs žinių iš dr. Albersheim, Hollywood muzikos mokyklos mokinių pasirodyme atliko svarbiausią muzikos dalį. Šalia privataus muzikos mokymosi, nemažiau reikėsi lankydamas gimnaziją (highschool), kildamas į pirmąsias eiles ir reprezentuodamas mokyklą. Atidarant naują Mar Vista pašto įstaigą, rekomenduojamas vienintelis iš Venice gimnazijos išpildyti muzikinę iškilnių programą. Didelės Venice gimnazijos chorui lankant bažnyčias, Mantvydui tenka atlikti piano solo veikalus. Dirig. Cox pristato jį, kaip vieną "apie kurį dar girdėsite".

Venice gimnaziją baigė 1959 m. iš 384 mokinių antruoju. Apie jį, tąja proga, vietos informacinė spauda, įdėdama pirmame puslapyje jo atvaizdą, rašė: "Kristupas M. Preikšaitis, dinamiškas Dante, dar daugiau laimėjo viešo pripažinimo dėl jo nepaprasto pianino artistiško. Jau laimėjęs muzikos dovanas, pakartotinai laimėjo 250 dol. PTA susirinkime balandžio 14 d., skambindamas Westchester mokykloje Chopen, Debussy ir Bethoven. Kristupas buvo pagavęs visos auditorijos dėmesį, kai jis briliantiniai išpildė šiuos veikalus. Kristupas dabar 18 m., piano mokėsi 7 metus ir jo skambiniame atsispindi nepaprasta technika ir talentas... ir dabar yra vienas labiausiai atbaigtų (accomplished) pietų Californijos piano studentų... Gegužės 6 d. jis bus svečias "Spotlight on youth" TV programoje ir mokyklos graduacijoje (užbaigime)".

Baigęs gimnaziją toliau mokėsi Santa Monica akademijoje (College), vėl tapdamas piano ir harpsikordo solistu individualinėse partijose, prof. Viggiano vadovaujamame simfoniniame orkestre.

Toliau studijavo UCLA universitete. Šalia muzikos ėmė mokytojų kursą. Mokydamasis visą laiką vargonavo. Atlikti muzikinę dalį taipgi buvo kviečiamas į lietuvių tautines šventes, iškilmes,

ar į Maž. Lietuvos bičiulių pobūvius. Neabejotinai tuo yra davęs nemažą paskatinimą Californijos lietuvių jaunimui domėtis muzika. Tėvui studijuojant Californijos Liuter. Biblijos institute, keletą kartų skambino jų iškilmėse. Mokslo baigimo iškilmėse jam skambinant neužtenka katučių, - programos vedėjas kviečia pagerbti jų atsisojimu.

Pastaruoju laiku Mantvydas pereina į vargonų sritį, beveik visai piano padėdamas į šalį. Keletą kartų davė vargonų koncertus Ije Liuter. bažnyčioje naujaisiais, didžiuliais vargonais. Vieną kartą minint kartu su latviais ir estais 25-ųjų Pabaltijo tautų pavergimą, toje pat bažnyčioje atliko visą vargonų programos dalį.

Mantvydas palaiko glaudžius ryšius ir su mūsų įžymiuoju kompozitoriumi B. Budriūnu. 1972 m., Verbų sekmadienį, buvo antrą kartą pakviestas vargonauti, išpildant Dubois 7 Kristaus žodžius ir prof. Vl. Jakubėno premjerą "De Profundis". B. Budriūno vadovaujamas didelis choras, solistai, galingi vargonai, nuo švelniausių iki patrankos dūžio gausdami, paliko neužmirštamą įspūdį, iššaukė nesulaikomas džiaugsmo ašaras, - kad viskas ant kryžiaus "Atlikta!" Greta veržėsi taip pat kitas tvirtinimas: mes galingi, kai vieningi!

DAGYS

TU IŠEINI IR GRĮŽTI (Alegorija)

Tu išeini iš savo namelio,
Kai rytai ima skleisti šviesas, -
Ir nors rasos tebūna prie kelio
Tu, kaip deimantus, rankioji jas...

Tu praeini pro savo namelį,
Kada kaitina saulė karštai;
Ir nors teiktų jis ramų pavėsį, -
Tu skubi, kur triukšmingi kraštai...

Pasiilgsti tu savo namelio,
Kada temsta rusvi vakarai;
Ir nors šviečia danguj' daug žvaigždelių, -
Tau šviesiausi yra jo langai...

Ir skubi tu prie savo namelio,
Kad kelyj' neprislėgtų naktis:
Ir nors akys neb'mato takelio, -
Jį suranda tavoji širdis.

MARTYNAS YČAS

Visuomenininkas, advokatas Rapolas Skipitis 1967 m. išleido savo antrąją atsiminimų knygą, pavadintą "Nepriklausoma Lietuva". Šioje knygoje autorius, tarp kitko, apžvelgia per I Pasaul. karą pabėgusių į Rusiją lietuvių gyvenimą. Pabėgėlių būta apie 250,000, pridėjus nuo seniau gyvenusius apie 45,000, tai iš viso tuo laiku Rusijoje būta apie 325,000 lietuvių.

R. Skipitis objektyviai nušviečia ano meto visuomeninio bei politinio darbo aplinkybes ir sąlygas. I Pasaul. karo metu svarbiausiu lietuvių veiklos centru Rusijoje buvo Petrapilis su centriniu komitetu pabėgėliams šelpti. To komiteto pirmininkas Martynas Yčas buvo reikšmingiausias asmuo iš kitų ano meto Rusijoje gyvenusius lietuvių. Jo veikla reikėsi sūkuringu ir viltimis turtingu Lietuvos atkūrimo laikmečiu.

M. Yčą labai gerbiau. Pas jį daug ko buvo galima pasimokyti. Niekad neužmiršiu jo puikių, su jumoru, pirmininkavimų Sinoduose. Gaila, kad jam nelengva buvo vėliau. Valdant Lietuvą krikščionims demokratams, jis buvo nustumtas į šalį. Aišku, jam toks reikalas nemažai nervus gadino.

Nuo M. Yčo mirties jau 30 su kaupu metų prabėgo. Didžio biržiečio prisiminimui patiekiamas anksčiau minėtoje R. Skipičio knygoje tilpęs atskiras skyrelis - "Martynas Yčas".

"Niekas kitas tokių reikšmingų darbų lietuvių švietimo srityje nėra padaręs I-jo Pasaulinio karo metu, kokius padarė Martynas Yčas.

Martynas Yčas, biržietis reformatas, gimęs 1885 m. lapkričio 13 d. Šimpeliškių kaime, o mirė, nepasiekęs nė 60 metų, 1941 m. balandžio 5 d. Brazilijoje, Rio de Janeiro mieste. Mokslui buvo labai gabus. Gimnaziją išėjo Estijos mieste Pernavoje, o teisių fakultetą baigė 1911 m. Tomsko universitete. 1912 m. jau buvo išrinktas IV Dūmos atstovu. Dūmoje jis buvo konstitucinių demokratų (sutrumpintai vad. kadetais) frakcijoje. 1913 m. drauge su Basanavičium lankėsi Amerikoje ir čia rinko aukas Lietuvių Mokslo Džai, kuri ruošėsi pastatyti Vilniuje Tautos Namus. Kilus I Pasaul. karui ir susiorganizavus Vilniuje Centriniam Lietuvių Komitetui nukentėjusiems nuo karo šelpti, M. Yčas buvo išrinktas jo pirmininku. O kai vokiečiai stūmė rusus iš Lietuvos, tas Centrinis Lietuvių Komitetas pasidalijo: viena dalis su pirmininku M. Yču pasitraukė į Rusiją, o kita su vicepirmininku A. Smetona liko Vilniuje.

Petrapilyje M. Yčas įstojo nariu Tatjanos komitetan. O tas komitetas buvo pati didžiausia Rusijos šelpimo įstaiga. 1917 m. pra-

*Kuratorius dr. adv. Martynas YČAS .
Šimpeliškis, 1885.XI.13 — Rio de Janeiro, 1941.IV.5*

džioje jis buvo tapęs to komiteto vicepirmininku. Ačiū jo gabumams M. Yčas iš Tatjanos komiteto ir iš rusų valdžios išgavo milijonines sumas rublių Rusijon pasitraukusių lietuvių šelpimo ir švietimo reikalams.

1915 m. jis gavo valdžios leidimą ir įsteigė Voroneže lietuvių pabėgėlių vaikams berniukų ir mergaičių gimnazijas, kuriose buvo mokoma ir lietuvių kalba. Visa eilė ir kitų mokyklų su lietuvių kalba galėjo būti įsteigta įvairiuose Rusijos miestuose todėl, kad gaudavo valdžios pašalpą, kurią buvo išrūpinęs M. Yčas. Tuo būdu lietuvių jaunimas, gražiai pramokęs lietuviškai rašyti Rusijoje, sugrįžęs į Lietuvą sudarė didelį įnašą atsikūrianti Lietuvai, kuomet nepaprastai trūko lietuviškai raštingų žmonių.

M. Yčas surado lėšų 1915 ir 1916 metais pasiųsti į Skandinavijos valstybes tris mūsų būsimus diplomatus - Aukštuolį, Savickį ir Šeinių, kaip Centrinio Komiteto įgaliotinius, kurie palaikė kontaktą su Lietuvos, Vak. Europos ir JAV lietuviams politikais. Tie Centrinio Komiteto įgaliotiniai taipgi padėjo sušaukti Stockholme 1917 m. lietuvių konferenciją.

Įsidėmėtinas dalykas buvo ir tas, kad M. Yčas, būdamas pats reformatas, 1916 m. Romoje išgavo popiežiaus Benedikto XV audienciją, kurioje kėlė reikalą paskelbti pasaulio katalikų bažnyčiose

dieną aukoms rinkti nuo karo nukentėjusiems lietuviams šelpti.

M. Yčas 1916 m. Centrinio Komiteto reikalais per Japoniją važinėjo į Ameriką ir čia drauge su kun. Žiliu aplankė lietuvių kolonijas, informavo mūsų tautiečius apie Lietuvos padėtį ir ragino reikalauti Lietuvai nepriklausomybės.

Iš Amerikos grįžo Rusijon kaip tik prieš pat caro Mikalojaus nuvertimą. Šioje caro nuvertimo revoliucijoje M. Yčas aktyviai dalyvavo ir pirmame Rusijos Respublikos ministerių kabinete (Lvovo) buvo švietimo viceministeriu.

Iš to laiko man prisimena toks vaizdelis. Petrapilyje einu per didelį, platų Nevos tiltą. Priešais manęs atvažiuoja lengva atvira caro karieta, labai gražių arklių traukiama, tik joje sėdi ne caras, o lyg man matytas žmogus, kurio iš tolo negaliu pažinti, gi arčiau privažiavęs pirmas pakėlė man skrybėlę ir gana garsiai prabilo: "Sveikas, tautieti!" Tai buvo nebe carinės Rusijos švietimo viceministeris Martynas Yčas.

Martynas Yčas buvo pirmas neprikl. Lietuvos finansų ministeris I-me, II-me ir III-me ministerių kabinete. Pirmame kabinete buvo ne tik finansų ministeris, bet taipgi ėjo susisiekimą ir prekybos ir pramonės ministerių pareigas. Būdamas finansų ministru, M. Yčas parodė didelį gabumą gauti paskolų. Pirmiausia jo buvo gauta paskola iš vokiečių 100 milijonų markių. IV-me ministerių kabinete M. Yčas buvo paskirtas generaliniu finansų reikalais įgaliotiniu užsieniuse.

Prasidėjus Versalio taikos konferencijai, M. Yčas dalyvavo Lietuvos delegacijoje. Ten Tomo Naruševičiaus ir M. Yčo pastangomis buvo gauta JAV paskola 4 milijonų dolerių sumai prekėmis.

Steigiamojo Seimo ir vėlesniais laikais M. Yčas politikoje aktyviau nebedalyvavo. Net ir Smetonos laikais M. Yčo gabumai mūsų valstybės reikalams nebuvo panaudoti, nors jis savo pažiūromis buvo tautininkams ir Smetonai artimas žmogus, gi finansų ministeris J. Tūbelis paskutiniaisiais keliais savo ministeriavimo metais buvo visai suvargęs ir toms pareigoms visai nebepajėgus.

Kelis sykius lankydamasis Amerikoje M. Yčas buvo įsigijęs draugų ir savo ekonominių sumanymų rėmėjų. 1935 m. pasaulio lietuvių kongreso reikalais man teko lankyti daugelį Amerikos lietuvių kolonijų, kur girdėjau palankių atsiliepimų apie jį. O Pittsburgo lietuvių katalikų parapijos klebonas Magnus Kazėnas anuomet man pasakė: "Patinka man tas mielas biržietis Martynas Yčas. Jo sumanymais, energija ir gera nuotaika esu sužavėtas. Jo sumanymams paremti daviau jam 400 dol. ir nesigailiu davęs. Jei dar syki atvyks į Ameriką pasipinigauti, tai ir vėl duosiu 400 dolerių".

(Ši platesnė ištrauka spausdinama gavus autoriaus adv. R. Skipičio sutikimą. Red.)

SU AGR. PETRU KREGŽDE

Jau dvidešimt penkeri metai, kai į amžinybę iškeliavo kurt. agr. Petras Kregždė. Iš Švedijos su šeima atvykęs į JAV, po poros savaičių, visai netikėtai, 1947. IV. 22 paliko šį pasaulį. Skaudus buvo smūgis ne vien jo mylimai šeimai, artimiesiems, bet ir visai lietuvių tautai. Agr. P. Kregždė buvo vienas iš Lietuvos valstybės ankstyvųjų kūrėjų. Jis pasireiškė, kaip gabus ekonomistas, kooperatininkas, finansininkas ir buvo veiklus mūsų Bažnyčios narys.

Pirmoji mano pažintis su P. Kregžde iš Lyglaukių km. buvo lankant Biržų pradž. mokyklą 1906-07 m. Tuo laiku mokykloje dirbo du mokytojai: Sretenskij ir Šlapikas. Mano tėvų paprašytas, mokyklos vedėjas leido man apsigyventi mokyklos name. Greta mokytojų kambario, iš kiemo pusės, buvo du kambariai: vienas mažas be langų ir antras - didesnis su vienu langu. Tuose kambarėliuose gyvendavo 8-10 mokinių. Lovos buvo dviaukštės. Mokinių tėvai suveždavo nustatytą maisto produktų kiekį, o mokyklą valanti moteris iš jo kiekvienam atskirai pagamindavo valgį. Iš to "bendrabučio" gyventojų vyriausias amžiumi buvo P. Kregždė, kiti mano pažįstami buvo vienamečiai: Petro brolis Kostas Kregždė, Jokūbas Plepys iš Rinkuškių km. ir kt. Visi buvome reformatai. Mūsų visų globėju buvo Petras Kregždė: jo nustatyta tvarka ir priežiūra, įgalino tose mažose patalpose gražiai sugyventi ir patogiai rengti pamokas. Visi mielai laikėmės iš anksto nustatytos tvarkos: kiekvieną vakarą, prieš gulant, turėjome suklaupę sukalbėti "Tėve mūsų". Maldą kalbėdavo balsiai vienas iš mūsų, kurį P. Kregždė paskirdavo. Jo malonus ir draugiškas būdas mus visus sulaikydavo nuo netvarkos ir išdykavimo.

Anais laikais buvo įsigalėjęs paprotys tarp pradž. mokyklos mokinių kaimiečių muštis su miesčionėliais. Toks "karas" dažniausia vykdavo po pamokų, o kartais ir pertraukos metu. Mūsų bendrabučio dalyviams P. Kregždė aiškindavo, kad muštis nėra reikalo ir yra negražu, todėl nė vienas iš mūsų į muštynes nesileisdavome ir net vengdavome jas stebėti. Po kokių metų mane iš Biržų pasiėmė brolis Jonas pas save į Pernavą (Estijoj), kur paruošė į I-ją gimn. klasę.

Vėliau, grįžęs atostogoms, dažnai matydavau po Biržų miestą vaikščiojančius du nuotaikingus Petrus: Kregždę iš Lyglaukių ir Variakojį iš Kvietkelių. Abu Dotnuvos žemės ūkio mokyklos moksleiviai. Su jais dažnokai tekdavo susitikti. Vienok daugiau draugavau su Petro broliu Kostu, tuo laiku Veiverių mokytojų seminarijos moksleiviu.

Abu Petrai ir mano brolis Jonas Variakojis iš Rinkuškių km.

sugebėdavo kompanijoje sudaryti gerą, lietuvišką nuotaiką ir jaunimo tarpe diegti patriotinius jausmus. Abu buvo pažangios minties Tokių nuotaikų židinėliai reikėsi Dotnuvos moksleivių tarpe.

Mūsų su agr. P. Kregžde bendravimą pertraukė I Pas. karas. Dotnuvos žemės ūkio mokykla 1915 m. liepos mėn. buvo evakuota į Rusiją. Rusijon kartu su mokykla išvyko ir abu Petrai.

Frontui prie Biržų artėjant, iš tėviškės išvykęs, patekau Petrą pilin pas brolių Joną, nes Pernavos gimnazija irgi buvo evakuota Rusijos gilumon. Mano gi brolis Petrą pilyje lankė teisių fakultetą ir kartu buvo ten esančios karo ligoninės reikalų vedėju. Brolis man patarė nueiti pas Martyną Yčą ir su juo pasikalbėti apie galimumą persikelti į Voronežą mokslui tęsti. Vykdamas pas Dūmos atstovą į jo kabinetą labai jaudinaus, bet greit pasirodęs M. Yčas, savo su manim pasikalbėjimu ir jam įprastu jumoru, mano drovumą greit išblaškė. Jis man įdavė raštelį įteikti kanaun. K. Olšauskui, kuris buvo Lietuvių Centrinio Komiteto įgaliotinis Voroneže. Tuo laiku Voroneže buvo steigiami lietuvių moksleivių bendrabučiai.

M. Yčo sumanumo dėka, jo vardo lietuvių gimnazijos (berniukų ir mergaičių) Voroneže turėjo valstybinių gimnazijų teises. Berniukų gimnazijos direktoriumi buvo pakviestas Voronežo vyrų gimnazijos direkt. P. Slačevskis, o į jo vietą - M. Yčo brolis Jonas Yčas.

Po kiek laiko, moksleivija pradėjo burtis į dvi pasaulėžiūrinės srovės: į aušrininkus ir ateitininkus. Iki revoliucijos šios srovės veikė slapta. Mokytojai, bendrabučių vedėjai apie moksleivių veiklą oficialiai nieko girdėti nenorėjo, bet faktinai žinojo ir daugumoje protegavo ateitininkus. Didesniame Nikitino bendrabutyje spietėsi ateitininkai, o Gruzavos bendrabutyje, - daugiau aušrininkai. Aušrininkų vadovybėje iš VIII kl. buvo: Vl. Karosas, Kavaliauskas, J. Bičiūnas ir iš VII klasės: Butkų Juzė, P. Variakojis ir kt. Aštuntokai buvo užmezgę kontaktą su Voronežo liaudies universiteto veikėjais. Šiam u-tui daugiausia vadovavo rusų narodnikai (liaudininkai), kurių šūkis buvo "Žemė ir laisvė". Savo ideologija narodnikai buvo artimi Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungai.

Gruzavos bendrabučio vyr. vedėju buvo pedagogas Juozas Kairiūkštis, o antru vedėju, kuriam talkininkavo vyr. mokiniai, buvo neseniai baigęs Rygos politechnikos institutą biržietis agr. Julijonas Špakevičius.

Aušrininkai leido Butkų Juzės redaguojamą, hektografu spausdinamą, laikraštėlį "Sūkurys". Spausdinimą atlikdavo P. Variakojis. Hektografo masę gamindavome patys. Hektografas buvo slepiamas po Variakojų lova. Bendrabučio vedėjas Špakevičius apie mūsų veiklą žinojo. Šiais reikalais dažnai su juo pasikalbėdavome. Jis mums pritarė, bet oficialiai apie tai "nežinojo". Laikraštėlį siuntinėjome ir Petrą pilio liet. studentams bei kitiems pažįstamiems. Manau, kad "Sūkurį" gaudavo ir agr. P. Kregždė.

ŽEMĖS ŪKIO IR Valstybės Turtų Ministerijos Biržų apsk. Įgaliotinio įstaigos tarnautojai 1920 m. prie meškauskynės namų (iš k. į d.).

Sėdi: agr. I. Šidlauskas, Vosilytė, įgaliotinis agr. P. Kregždė, J. Mulokas.

Stovi: K. Inkėnas, K. Slėgeris (miręs 1924 m.), J. Šernas, N.N.

Su Kregžde, jau kaip rusų kariuomenės karininku, kontaktas atsinaujino, kai jis 1916 m. rudenį, prieš mokslo pradžia, į Voronežą atvežė savo jaunesniusius brolius Jokūbą ir Jurgį ir seserį Matildą. Laiks nuo laiko jis atvykdavo į Voronežą jų aplankyti. Jis prašė manęs "užmesti" akį ant jo brolių, kurie gyveno Gruzavos bendrabutyje. Per tuos trumpus susitikimus pajutau jų esant tvirtu patriotu valstietiško nusistatymo.

Revoliucinėms nuotaikoms Rusijoje prasidėjus, vieną gražią dieną gavau laišką, kuriame buvo įdėta rusų kalba ištrauka vieno Dūmos atstovo pasakytos Dūmoje kalbos. Turinys buvo-aštri kritika Rusijos vyriausybės veikėjų ir kad caras į visą tai žiūrįs savo negyvomis akimis. Laiškas buvo be parašo ir be siuntėjo adreso. Į akis krito pirmo puslapio pradžioje keistas piešinys: telefono stulpai su laidais, o ant jų tupėjo daug kregždžių. Aš išsiaiškinau, kad telefono laidai duoda užuominą, kad Dūmos atstovo kalba turi būti platinama, ką ir padariau. Tik vėliau iš paties P.Kregždės sužinojau, kad turėjau iš tupėjusių kregždžių suprasti, kas tą laišką siuntė.

Vėlesnieji susitikimai su lyglaukiečiais, Petru ir Kostu Kregždėmis, prasidėjo I Pas. karui baigiantis. Iš Voronežo grįžau Lietuvon 1918 m. vasarą. Neužilgo, po nuotykingos kelionės, iš Sibiro grįžo agr. Petras, o kiek vėliau ir mkt. Kostas Kregždės. Tuo laiku Lietuvoje tebešeimininkavo vokiečiai ir jų griežtas karinis režimas. Apie lietuvių veiklą vokiečių leidžiamoje spaudoje nieko nebuvo galima rašyti.

1918 m. rudenį išvykau į Vilnių, kur gyveno mano brolis Jonas, grįžęs anksčiau už mane iš Rusijos. Jis dirbo Lietuvių Tautos Taryboje. Jis buvo tos Tarybos atstovu Oršoje, kuri tvarkė grįžtančių lietuvių išsileidimą į Lietuvą. Kitas tos Tarybos atstovas buvo dr. J. Puodžiūnas ir dirbo Sebeže. Vokiečiai, išsileisdami lietuvius į Lietuvą, atsiklausdavo šių atstovų nuomonės. Lietuvos krašto apsaugos komisijos vadovybėje tada dirbo pulk. St. Nastopka ir dar du karininkai.

Aš pasisiūliau dirbti Liet. Taut. Tarybai ir buvau paskirtas dr. J. Puodžiūno (biržietis-ev. reformatas) padėjėju. Vykti į Sebežą, reikėjo gauti iš vokiečių karinės valdžios leidimas. Dėl pasireiškusių revoliucinių nuotaikų vokiečių kariuomenėje, leidimų išdavimas civiliniams asmenims vykti į pafrontę buvo laikinai sustabdytas. Laukiant leidimo, lapkričio 11 d. teko išklaudyti ministerio pirmininko prof. A. Voldemaro L. T. Tarybos pirmosios vyriausybės deklaraciją. Buvo įdomu girdėti šį istorinį įvykį, kuriame prof. Voldemaras bendrais posakiais apibūdino gražią Lietuvos ateitį.

Sekančią dieną su Kostu Kregžde iš Puodžiūniškio km. sutarėme trumpam laikui parvykti į tėviškę.

Biržų kraštui ypatingai reikšmingi bei nuotykingi buvo 1918 antroji ir 1919 pirmoji metų pusė. Tuo laiku Biržuose įvykiai galvo-trūkčiais kaitaliojosi. Viskas rišosi su Lietuvos valstybės atstatymu. Šios valstybės interesams ryžtingai atstovavo agr. P. Kregždė. Tais neramiais ir nepastoviais laikais Biržuose jis buvo centru, iš kurio spinduliavo visokie nurodymai, patarimai, kaip reikalus tvarkyti, organizuoti, kaip sudaryti vietinę valdžią.

Biržų miškuose buvo privisę visokio neramaus gaivalo ir jie terorizuodavo ūkininkus. Vokiečių žandarai su jais nekovojo, nes jų nedaug tebuvo, o ir jie bijojo toliau pasitraukti iš savo būstinės.

Agr. P. Kregždė, su būreliu jam pritariančių, sumanė suorganizuoti Biržuose valdžią. Šaukti skaitlingesnių gyventojų pasitarimą buvo neįmanoma, nes vokiečiai nebūtų leidę. Nuo neatmenamų laikų pirmadieniais ir ketvirtadieniais Biržuose būdavo turgus, į kurį suvažiuodavo daug apylinkės gyventojų. Tuose turguose vienas asmuo (jis buvo paskirtas miesto valdybos), "šūkindavo" (škelbdavo) apie ūkininkų paieškojimus, prapuolusius gyvulius, kartais net valdžios ar miesto trumpus parėdymus. Paprastai klausytojus jis sukviisdavo atsistojęs ant vežimo skambindamas varpeliu. Agr. P. Kregždė su kitais organizatoriais pasinaudojo tuo "garsiakalbiu" ir viename turguje, pasigarsinę ir pasiėmę "šūkintojų" rolę, pradėjo kalbėti, kad gyventojams reikia patiems susirūpinti, kaip apsiginti nuo visokių negerovių ir iškėlė komiteto sudarymo reikalavimą. Gavę besiklausančių pritarimą ir paraginimą organizatoriams būti tuo komitetu, jie iš turgaus greit pranyko, kad neatkreiptų vokiečių dėmesio. Tai taip 1918 m. lapkričio pradžioje susidarė Bir-

žųparapijos komitetas, kuris vėliau pasivadino Biržų valsčiaus komitetu. Tą komitetą sudarė: agr. P. Kregždė (pirm.), mkt. K. Kregždė, J. Jukna, Galeckas ir kt. Komitetas jokių direktyvų ar instrukcijų iš Vilniaus Liet. Tautos Tarybos neturėjo. Vadovavosi savo nuovoka ir kasdieninių reikalų iššaukimais. Valsčiaus komiteto būstinė buvo pradž. mokyklos patalpose, kur anksčiau dalis komiteto narių gavo pradinį mokslą. Pagal Biržuose įsteigto komiteto pavyzdį, pradėjo steigti komitetai ir kituose valsčiuose. Greit iškilo mintis apjungti valsčių komitetus ir sudaryti Biržų apskrities komitetą. Buvo užmegzti ryšiai su valsčių komitetais ir pasiūlyta jų atstovams suvažiuoti į Biržus. Po įvykusio pasitarimo buvo nutarta įgalioti Biržų valsčiaus komitetą eiti Biržų apskrities komiteto pareigas. Tuo būdu agr. P. Kregždė tapo Biržų aps. komiteto pirminku.

Kartą man būnant Biržų aps. komitete ir kalbantis su jo pirm. Kregžde, atvyko agr. Petras Variakojis. Jis į Biržus atkeliavo aplinkiniais keliais, norėdamas išvengti bolševikų sutrukdyimo. Agr. P. Variakojis įteikė Kregždei iš Vilniaus atvežtą jam Žemės Ūkio ir Valstybės Turtų Ministerijos paskyrimo raštą: būti šios ministerijos įgaliotiniu Biržų apskrityje ir perimti iš vokiečių administracijos visoki turtą. Įgaliojime buvo parašyta, kad Lietuvos vyriausybės susitarimu su vokiečių valdžios aukštuoju komisaru Zimerle, vokiečių paliekami turtai turi būti perduoti Lietuvos valdžiai. Agr. Kregždė, kiek pagalvojęs, pareiškė, kad tokio atsakomingo darbo negalys priimti, nes neturįs patyrimo ir jokių instrukcijų. Tada agr. Variakojis jam pasakė, kad ir pati ministerija jokių instrukcijų neturinti ir reikią veikti pagal vietos sąlygas. Kiek pagalvojęs, Petras Kregždė sutiko tą darbą imti su sąlyga, jei aš sutiksiu būti jo sekretoriumi. Aš, vertindamas agr. Kregždės gabumus ir sumanumą, jo pasiūlymą priėmiau, o jis sutiko priimti tą ministerijos paskyrimą.

Agr. Kregždė iš aps. komiteto ir pirmininkavimo atsisakė ir tuoju prasadėjo skubus, įtemptas ir sunkus organizavimo darbas. Dėl darbo gausumo neturėjau laiko domėtis apskrities komiteto tolimesne veikla. Užėmę Marcinkevičiaus namuose porą kambarių, dirbome beveik ištiesai per visą parą, ten pat kiek nusnūsdami. Prie darbo sukvietėme visus, mums žinomus ir galinčius dirbti, asmenis. Sumanesnius vyrus, galinčius iš vokiečių priiminėti turtą, įgaliotinis P. Kregždė skyrė savo padėjėjais. Šie padėjėjai, aprūpinti atitinkamais įgaliotinio pažymėjimais, buvo paskirstyti į valsčius ar dvarus, kur jie turėjo atlikti jiems pavestą darbą. Tokiais padėjėjais buvo: M. Tamulėnas, P. Šernas, J. Mekas, K. Sruoga, K. Ječius (Jacevičius), J. Karaša, K. Burbulys, Balčiūnas iš Salamiesčio ir kt.

Įgaliotinis Kregždė vokiečių kalbos nemokėjo. Vertėju dažniausia teko būti man. Vykti pas vokiečių Biržų Kreishauptmaną Los-

lein'ą į Astravo dvarą Įgaliotinis nenorėjo, todėl pasiuntė jam pakvietimą atvykti susitarti dėl turto perdavimo eigos. Atrodė, kad vokiečių okupacinė valdžia Lietuvoje jau buvo painformavusi savo apskričių viršininkus, tad su Kreishauptmanu daug kalbėtis neteko, P. Kregždei parodžius jam duotą įgaliojimą, kuriame po vokiško teksto dar buvo pridėtas kokios tai vokiečių įstaigos antspaudas. Įgaliojime įrašytoji komisaro Zimerle pavardė galutinai nulėmė Kreishauptmano nusistatymą. Jis davė savo įvairių įstaigų vedėjams parėdymą, esamą jų žinioje turtą perduoti įgaliotinio Kregždės įstaigai.

Įgal. padėjėjai nuvykę į paskirtas vietas su antspauduotais įgaliojimais, patyrė, kad Kreishauptmano parėdymas perduoti turtą, jau buvo žinomas. Perduodant turtą vokiečiai jokių apyskaitos knygų nepatiekdavo ir nebuvo įmanoma patikrinti, ar jie visą turtą perdavė.

Pradžioje vokiečiai reikalavo, kad turto aktai būtų surašyti ir vokiečių kalba. Įgaliotinis su tuo nesutiko. Kai vienos įstaigos Biržuose turto perėmimo aktą, pasirašytą abiejų pusių, vokiečiai parodė savo vertėjui, jis patvirtino, kad ten viskas gerai surašyta. Po to, vokiečiai pradėjo pasitenkinti vien lietuvių kalba surašytais priėmimo aktais, patvirtintais įgaliotinio įstaigos.

Perimamas turtas, perdavėjų nurodymu, buvo įkainojamas. Iš vokiečių teko perimti įvairų turtą: dvarus su gyvu ir negyvu inventoriumi, įvairias įmones, įstaigas, sandėlius ir kitokių jų valdytą turtą. Perimto turto vertė siekė net keliolikos milijonų markių. Priėmėjas aktą surašydavo viename egzemplioriuje, o įgaliotinio raštinė pagamindavo antrą, kuris su turto priėmėjo parašu ir įgaliotinio įstaigos antspaudu buvo įteikiamas vokiečiams.

Kadangi darbas buvo labai skubus, o Biržų apskrityje perimamo turto būta nemažai, tai raštinė, kuri dienos metu buvo užimta visokiais bėgamaisiais reikalais, aktų nuorašus ruošdavo vakarais, su vokiečiais juos sutikrindavo ir susumuodavo.

Įgaliotinis Kregždė su vokiečiais elgėsi korektiškai. Jis reikalavo iš jų greito ir tikslaus jo įsakymų pildymo. Jo toks elgesys imponuodavo vokiečius, įpratusius būti pareigingais, ir jie stropiai pildė įgaliotinio duotus parėdymus. Nesusipratimų su vokiečiais nepasitaikė.

Perankšta įgaliotinio įstaiga neužilgo buvo perkelta į erdvesnius reformatų klebonijos (meškauskynės) namus, iš kurių vokiečiai jau buvo išsikėlę. Pirmas aukštas buvo paskirtas įstaigai, o antras - miegojimui. Šiame name beveik visi įstaigos tarnautojai ir gyveno.

Neužilgo į Biržus atvyko Vidaus Reikalų M-jos įgaliotinis P. Žitkevičius (iš Vabalninko). Sekretorium buvo pasikvietęs Gasiūną (iš Druseikių). Vidaus Reikalų M-jai priklausytiną turtą Žitkevičiui

perduoti vokiečiai nenorėjo, teisėtu įgaliotiniu laikydami tik agr. P. Kregždę. Nenorėdamas su vokiečiais reikalo komplikuoti, P. Kregždė pavedė savo padėjėjams perimti iš vokiečių ir toki turtą ir tuo-
jau jį perduoti Žitkevičiaus vadovautai įstaigai.

Dvaruose perimta iš vokiečių turto priežiūra laikinai buvo pa-
vedama kai kuriems patikimesniems darbininkams. Dėl pašaro sto-
kos kai kurie gyvuliai būdavo parduodami sąlygiškai, kad pirkėjas
juos išmaitins ligi pavasario. Vokiečių nualintame krašte gyvulių
stoka buvo labai didelė. Buvo atsitikimų, kad iš įgal. padėjėjų, su-
agituoti dvaro darbininkai, atimdavo pinigus už parduotus gyvulius
ir juos pačius dar apstumdydavo.

Biržų aps. komitetas, organizuojamos milicijos apginklavimo
reikalu, kreipėsi pas Kreishauptmaną prašydamas ginklų. Derybos
nesisėkė. Tada agr. P. Kregždė, lydimas karininko J. Atstupėno, nu-
vyko į Astravą ir išgavo iš Kreishauptmano 20 rusiškų šautuvų ir
apie 200 šovinių.

1918 m. gruodžio 18-20 d. iš vokiečių turtas jau buvo beveik ga-
lutinai perimtas ir vokiečiai rengėsi išvažiuoti. Naktį prieš Kalė-
das vokiečiai išvyko iš Biržų. Paskutinį kartą Biržų aps. komitetas
leido vokiečiams pasinaudoti jų pačių rekvizuotomis susisiekimo
priemonėmis nuvažiuoti iki Kupiškio geležinkelio stoties. Išvyks-
tančius vokiečius lydėjo jų pačių ginkluota iš 30 raitelių ir tiek
patpėstininkų apsauga. Vokiečiai, dėl savo nuodėmių ir už padary-
tas skriaudas gyventojams, išvažiuodami labai bijojo ir net apsi-
ginklavo granatomis, o iš paliktų lietuviams šautuvų išėmė užrak-
tus, kad jie nebūtų prieš juos nukreipti. Išvykstančių vokiečių skai-
čius siekė apie 200 žmonių, o jų karavaną sudarė apie 100 vežimų.
Išvykstančius vokiečius ligi Kupiškio palydėjo lietuviai savanoriai,
kuriems Kupiškyje vokiečiai gražino susisiekimo priemones ir
šautuvų užraktus.

Agr. P. Kregždė, pilnas energijos, kūrybinių polėkių ir plačių
užsimojimų žmogus, nesitenkino vien tik tiesioginiu įstaigos darbu,
nors jis atimdavo jo visą laiką, palikdamas miegui tik kelias va-
landas. Jis ryžosi judinti meninę ir kultūrinę visuomenės veiklą.
Sugalvojo ir suorganizavo meninį būrelį. Pavadinò jį Biržų Dailės
Draugija "Mūza". Jis šioje srityje jau turėjo patyrimą iš savo veik-
los Sibire. Steigiamai "Mūzai" paruošė įstatus ir sudarė jos val-
dybą. Valdybos pirmininku buvo išrinktas pats iniciatorius agr. P.
Kregždė. Į valdybą įėjo mkt. K. Kregždė, J. Mekas, P. Variakojis ir
kt. Vokiečiams pasitraukus, vaidinimams buvo numatyta panaudoti
Astravo dvaro rūmų tris didžiules sales. Publikai sėdėti buvo iš
lentų sukalti suolai. Kad į vaidinimus galėtų daugiau žmonių suva-
žiuoti iš tolimesnės apylinkės, tai viename dvaro manieže buvo
parengta patalpa vežimams su arkliais. Suolus padirbo ir maniežą
vežimams įvažiuoti pritaikė J. Jukna.

Kalėdų švenčių laikotarpyje buvo numatyta pastatyti bent kelis vaidinimus. "Mūzos" nariais ir artistais buvo įgaliotinio įstaigos tarnautojai ir apylinkės mokytojai. Tarp kitų scenos veikalų buvo suvaidintas ir agr. P. Kregždės parašytas veikalas "Angliakasys".

Tuo laiku Biržuose buvo kelių rūšių pinigai: ostmarkės, ostrubliai, prieškariniai caro pinigai, Rusijos Dūmos išleisti rubliai, Kerenškio maži piniginiai kuponai. Kadangi Rusijoje nespėdavo piniginių ženklų atspausdinti, tai buvo vartojami ir akcijų, obligacijų nuošimčių kuponai. Pardavinėjant spektakliui bilietus, kasininkams reikėjo šioje pinigų mišrainėje turėti daug vargo. Dėl to, kasoje turėjo dirbti du žmonės, kad suspėjus suskaičiuoti ir reikiamą grąžą išduoti. Per "Mūzos" spektaklius kasininkais visą laiką teko būti P. Variakojui ir mkt. J. Bružui. Publikos į spektaklius prigužėdavo pilnos salės.

Nusikračius vokiečių, atrodė, kad jau galėsime pradėti ramų, kūrybinį Lietuvos valstybės atstatymo darbą. Pasirodė, kad tai tik trumpos atvangos būta. Vokiečiams išvykus, Biržų visuomeniniame gyvenime prasidėjo rūgimas. 1919 m. sausio mėn. pradžioje Biržuose susigrupavo vienetas iš A. Iešmantos, mkt. (poeto) K. Binkio, O. Puodžiūnaitės, Alberto Dilio. Jie išvaikė apskrities komitetą ir pasiskelbė perimamą visą Biržų aps. valdžią, tame skaičiuje ir įgaliotinio Kregždės įstaigą. Praktiškai su šios įstaigos perėmimu jie nieko nepadarė. Įstaiga kaip veikusi, taip veikė ir toliau. Jie save laikė socialistais revoliucininkais. Iešmanto valdžia neilgai gyvavo. Biržuose susidarė komunistams palankių žmonių grupė ir 1919 m. sausio 13 d. nuvertė Iešmanto valdžią ir sudarė revoliucinį komitetą. Jų atstovas B. Bielinis, darbo metu atvykęs į įgaliotinio įstaigą, pareiškė Kregždei, su kuriuo tuo metu dirbau prie vieno stalo, kad dabartinis revoliucinis komitetas perima šią įstaigą savo žinion. Kregždė ramiai pareiškė jam, kad įstaigos darbas yra komplikuoatas, platus ir šakotas. Jei įstaigos darbas bus sutrukdytas, tai iš vokiečių perimtas turtas, likęs be priežiūros, gali būti išgrobstytas, o gyvuliai dvaruose, likę be pašaro, išgaiš ar bus išgrobstyti. Bielinis su Kregždės argumentacija sutiko ir įpareigojo jį toliau tęsti įstaigos darbą. Daugiau Bielinis nebesirodė ir darbas ta pačia tvarka buvo tęsiamas toliau.

Po kiek laiko, berods, bolševikuojančiam Valkiūnui pakvietus, iš Budbergio į Biržus atvyko latvių bolševikų ginkluotas būrys ir išvaikė Bielinio komitetą. Latviai Biržuose išbuvo dieną ar ilgiau ir visi buvo apsigyvenę tuščiam T. Tabakino name (prie piliakalnio). Nakties metu, kai latviai po vaišių naminiu alumi buvo kietai įmigę, pro langus į vidų pasipylė rėnkinės granatos. Latviai, pasiėmę sužeistus ir užmuštus, sugrižo atgal į Latviją. Vėliau teko matyti kruvinas sienas, grindis ir šiaudus ant kurių jie miegojo.

Ankstyvą pavasarį atsirado komisaras J. Kovalskis, Lietuvos-

Lyglaukių Mamutės šeimyna Lyglaukių kapinėse prie jos vyro Jono Kregždės kapo 1938.VI.6 (iš k. į d.): Mamutė Ona Pavilionaitė-Kregždienė, jos sūnus. mkt. Kostas, uošvis farm. Eduardas Korsakas, sūnus ūkin. Jonas, marti gyd. Viktorija Korsakaitė, duktė Ona, svainis Martynas Kregždė, marti Lėnė Šernaitė, sūnus agr. P. Kregždė, sūnus inž. Jokūbas. Trūksta: dukters Matildos su vyru mkt. Jonu Bružu, sūnaus teisėjo Jurgio su žmona mkt. Olga Stūnaite, Kosto žmonos Olgos ir Petro žmonos gyd. Marijos Barzdžiūtės

Gudijos sovietinės respublikos vyriausybės pirmininko V. Kapsuko -Mickevičiaus įgaliotinis. Jis perėmė Biržų apskrities valdymą. Kovalskis išformavo įgaliotinio Kregždės vadovautą įstaigą. Iš įgaliotinio įstaigos padarė daug skyrių, o skyrių viršinininkais paskyrė komisarų. Agr. Kregždę su dauguma jo tarnautojų paskyrė į žemės ūkio skyrių. Kregždė buvo paliktas žemės ūkio skyriaus atsakingu pareigūnu, komisaro priežiūroje. Visi kiti dirbome tuose skyriuose, kuriuose Kovalskio buvome įpareigoti dirbti. Keliolika asmenų ir toliau palikome gyventi reformatų klebonijoje, kurią Kovalskis vadino "Baltoji komuna", o jos vadas esąs P. Kregždė.

Kai turtas iš vokiečių jau buvo perimtas ir mūsų raštinė nebebuvo taip perkrauta darbu, aš pavedžiau raštininkams pagaminti iš vokiečių perimto turto aktų nuorašus. Gyvenimas dar nebuvo nusistovėjęs, valdžios kaitoliojosi, o atsargumo dėlei, aktų nuorašų turėjimas, atrodo, gali praversti. Tuos nuorašus, Kregždei pritarus, parsigabenau į savo tėviškę.

Komisaro Kovalskio revkomas žymesnės veiklos neišvystė. Komiteto kasai papildyti, pasiturinčius miesto gyventojus apdėjo stambiomis kontribucijomis. Nemokantieji kontribucijos buvo talpinami į kalėjimą. Biržų krašte visur vyravo nepasitenkinimas bolševikais. Žmonės džiaugėsi, kad Kaune esančios valdžios kariuomenė ryžtin-

gai kovoja su komunistais, o partizanai apie Joniškėlių komunistuojančius stumia Pasvalio ir Biržų link.

Reformatų klebonijoje gyvenančių tarnautojų dauguma susitarėme ir vieną šeštadienį, baigę darbą, išsiskirstėme, kad į darbą nebegrįžti, nes galvojome, kad komunistai bėgdami iš Biržų gali "Baltąją komuną" ginklais likviduoti. Vėliau sužinojau, kad agr. Kregždė su Jurgiu Karaša, apsirengę kaimiečių kailinukais ir persijuosę pančiais, laimingai pasiekė Kauną. Aš savaitę pabuvęs pas pažįstamus miške esančiame vienkiemyje, grįžau į tėviškę. Sužinojau, kad mums iš "Baltosios komunos" pasitraukus, komisaras Kovalskis davė parėdymą visiems, kas gali, keturis pabėgusius (agr. P. Kregždę ir dar 3 kitus) sutikus vietoje nušauti; kitus keturis (mane ir 3 kitus) "sušaudyti per tribunolą"; kitiems pabėgusiems sudaryti teismą. Gavęs tokias žinias, nakčia arkliais buvau nuvežtas į Pasvalį, kur komunistų jau nebebuvo. Iš Joniškėlio siauruoju traukinėliu nuvykau į Šiaulius, o iš ten į Kėdainius pas brolių Joną, Panevėžio Atskiro bataliono vadą.

Tuo laiku Biržai pereidinėjo iš rankų į rankas: tai Lietuvos partizanai, tai komunistai. Rusų komunistinės kariuomenės nedideli būreliai slankiodavo po kaimus, atiminėdavo iš ūkininkų maistą, arklius. Medeikių kaime jų sauvaliavimui pasipriešino mano mokslo draugas Jonas Kutra, kuris už tai bolševikų buvo suimtas, neva išvežtas į Daugpilį ir dingo be žinios.

Bolševikai Biržuose išsilaukė iki 1919 m. gegužės 26 d. Juos iš Biržų išvijo lietuvių partizanų būrys, vadovaujant Feliksui Kairiui iš Ruoliškio vnk. Gegužės 29 d. iš bolševikų buvo išvaduotas Papičio, o gegužės 30 d. Kvetkų miestelis.

Sovietų Rusijai 1940 m. okupavus Lietuvą, F. Kairys buvo suimtas, ilgesnį laiką kalintas, kankintas ir prieš bolševikams pasitraukiant, žiauriai nužudytas. Jo lavonas buvo užkastas už Astravo dvaro griovyje prie kelio.

Išvijus bolševikus iš Biržų, grįžo įgaliotinis agr. P. Kregždė ir pasinaudodamas mano anksčiau paslėptais turto aktų nuorašais, nesunkiai atstatė savo įstaigoje tvarką. Bolševikai pasitraukdami spėjo sunaikinti dalį inventoriaus, o dokumentus (jų tarpe ir minėtus aktus) išmėtė ar sunaikino.

Agr. P. Kregždė savo išvalgumu nejučiomis darė įtakos ir į kitus asmenis. Duodamas sumanymą "išsiskirstyti", jis pramatė laisvos Lietuvos atkūrimo pasisekimą. Su tuo "išsiskirstymu" baigėsi ir mano bendras darbas su Kregžde vienoje įstaigoje, nors vėliau ir dirbome toje pačioje finansų srityje.

Agr. Petras Kregždė buvo didelio takto, švelnaus būdo, tauri asmenybė. Nesiveržė viešumon ir nemėgo reklamuotis. Jo darbą ir nuopelnus, kuriuos jis atidavė Lietuvai per visą nepriklausomybės laiką, sunku aprašyti ir įvertinti.

AGR. P. VARIAKOJĮ PRISIMENANT

Kiek prisimenu tas tolimas dienas, rodos, jau buvau pakeitęs "mini žiponą" į "maks kelnaites", kai išbėgdavau į pakluonę, toli už klojimo, ir rankomis apsaugodamas akis nuo stiprios viduvasario saulės šviesos, žvalgydavausi po plačius ir lygius Šlepščių sodžiaus laukus, kur žaliuodavo rėžiai įvairiausių vasarųjų ar geltonuodavo kuplus kilimas nokstančių rugių. O už tų plačių ir iki dangaus viskytančių laukų, už horizonto, padangėje iškilę dunksojo trijų didžiulių medžių siluetai: ąžuolo, liepos ir baltosios epušės... Tas tolimas, neprieinamas, tik akimis užmatomas, kaip pasakos kraštas, kaip man sakė, buvo Kvietkelių vienasėdis, kur gyveno Variakojis, -turėjo tris dukteris ir, visų jauniausią, sūnų Petriuką.

1913 m., rudeniop, tėvai kalbėjo, kad mirė jų viena duktė, kuri buvo ištekėjusi už P. Galvelės, kuris turėjo garinę kuliamažą mašiną - "dampę". Ji paliko keletą vaikų. Jos jauniausiąją dukrą Vandą, tik vienerių metų, pasiėmė ir išaugino bobutė-Variakojienė. Kai 1914 m. Šlepščiai išsiskirstė į vienasėdžius, mano tėvai nusikėlė į sodžiaus žemių galulaukę, -mes tapome artimiausi Variakojų kaimynai. Tada, kartais, aš girdėdavau Vandą garsiai verkiant, o vėliau-dainuojant ir dainuojant.

Vieną gražią tų metų vasaros popietę į mūsų kiemą užėjo du dailūs jaunuoliai. Mums, murzinokiems naujakurio vaikams, jie atrodė lyg kokie pasakų princai, su žavingomis melsvomis uniformomis. Tai buvo du Petrai studentai: Variakojo ir Lyglaukių Kregždės sūnūs. Jiems kažkas buvo nutikę su šautuvu. Iš mūsų jie pasiskolino reples ir jomis suėmę, pasišokėdami, kiekvienas į save tampė tą šautuvą, -abu lygių jėgų narsuoliai. Paskiau, padėkoję už suteiktus įrankius, vėl abu nuėjo per laukus. Man tie dailūs ir energingi "ponaičiai" paliko nenykstantį vaizdą. Tik po ilgo, ilgo laiko vėl teko su jais susitikti ir susipažinti.

Keletą pirmųjų naujakurystės metų, man teko būti tėvų bandos piemeniu ir ganyti gyvulius po neįžiūrimai tankius alksnynų krūmus. Už tų krūmų rubežiaus tuoju Variakojo laukai. Man dar nepajutus, kad kokio gyvulio, ypač smalsios telyčios, stinga, būdavo išgirstu senio Variakojo kimų balsą: "Dagioko, pasiimk telyčią!" Man uždususiam beišneriant iš krūmų, ji, lyg aitvaras, tik švyst į juos ir dingsta, kaip vandenyje. O mane keršto pyktis ėsdavo, kad botagu ar žabu net sudrožti netekdavo, kad negalėdavau išlieti savo širdgėlos ant jos "skuros". O Variakojis, įsikandęs savo pypkelę, papsėdamas melsvus dūmus, iškėlęs galvą, kaip visados, besidairydamas nueidavo sau per laukus. Jis neprikaišiodavo mano tē-

vams manoji žioplumo; tada ne tik manoji širdis, bet ir oda būtų skaudėjusi.

Senis Variakojis nebuvo šnekus. Savo pripratimu jis trumpai te-užrėkdavo: "Kad tu sudegtum!"-ir vėl nutildavo. Tos šeimos šnekorius buvo jo žmona, gražaus Apušynės vienasėdžio dukra, Kutraitė. Sūnus agr. Petras irgi buvo motinos trupinius surinkęs. Ji vis būdavo gerai nusiteikusi ir kalbėdavo su jumoru ir sąmojum. Kai jaunystėje vyras girtas parvažiuodavo iš turgaus, ji sakydavo: "Aš jį sutvarkydavau"...

Šlepščių sodžiaus galulaukės laukus (vėliau-mūsų ūkis) pavasarių užplūsdavo iš toli atbėgę vandenys ir sunaikindavo pasėlius. Mano tėvas, labai mažai kalbąs, kartą prasitarė: "Sueidavo viso sodžiaus vyrai ir tardavosi, ką daryti su tuo vandenių, bet nieko neišgalvodavo"...Jis gi, gavęs tuos plotus savo nuosavybėn, tuojau apėjo, apžiūrėjo savo ir kaimynų laukus ir pastebėjo, kad per Variakojų lauką eina griovys iki Rinkuškių lauko, kur prasideda mažas upelis. Tada tėvas pasakė: "Aš atradau nubėgimą; aš tą vandenį sutvarkysiu"... Jis tuojau pasisamdė keletą vyrų ir iškasė ilgoką griovį per savo alksyną, išraudamas kelmus iki Variakojų rubežiaus, o ten jų pelkė ir griovysėjo tolyn. Kai pavasarių prakiuro vanduo bėgti, visas tuo grioviu nusuko į šalių-upę. Tik, deja, didele jėga verždamasis per tą naują griovį, visą Variakojų pabalį apnešė lengvu smėliu.

Kol mes, naujakuriai, neturėjome išsikasę savo šulinio, mano motina gėrimui vandens atsinešdavo iš Variakojų. Kartą ten užsukus, Variakojienė ir sako: "Matai, iškasėt griovį ir smėlys mums apnešė pievą"...Tuomi viskas ir baigėsi: nei didesnių išmetinėjimų, nei nesuvestų sąskaitų, kaip kitas kaimynas, kartą arkliui nuėdus truputį jo žolės, šaukė: "Glėbys šieno būtų, tai rublis!"... O Variakojienė vis mokėjo gražiai kalbėti, nors ir prigriebdama. Kartą mano motina paminėjo mano vardą lyg didelio vyro, -Variakojienė tuojau pastebėjo: "Kaip tu vaiką vadini?! Mano sūnus nors jau užaugęs vyras, bet aš vis sakau-mano Petriukas"... Taip visą gyvenimą motinai jis buvo tik Petriukas. Kartą man beviešint su jos anūkėmis, aš bandžiau jai pasakyti komplimentą, -kad ponias nors bobutė, bet dar gerai atrodote. Į tai ji tuoj atkirto: "O ko man neatrodyti gerai! Ar nori, kad aš blogai atrodyčiau?"...

Variakojų šeimoje buvo keletas giminaičių, jaunų merginų. Man, esant studentu, teko sujomis pabendrauti: pašokti ir pas jas paviešėti. Be Galvelyčių, susitikdavau agr. Variakojų žmonos seserį Valę, praktišką ir sumanią mergaitę. Ji ištekėjo už buvusio tuo laiku ministro A. Žilinsko, kuris su agr. Variakojų tapo svainiais. Apušynės viens. buvo dvi agronomo Variakojų pusseserės, našlaitės, užkurinės Kutraitės. Vieną gražią vasarą jaunesnioji-Marytė konfirmavosi. Ir mane pas save pasikvietė net kelioms dienoms. Ten be-

viešint ir bešokant, pirmadienio vidurdienį nuo N. Radviliškio pusės dviračiu atmynė Lyglaukių Jurgis Kregždė. Jam vadovaujant dar smagiau pasišokę, dviračiais pasileidome į pietus: Jurgis į Lyglaukius, aš į Kvietkelius.

Ne kartą esu užsukęs į Astravą, į agr. Variakojo buveinę. Mat ten buvo ne tik pažįstamos merginos, bet ir agronomijos studentai atlikdavo vasaros darbų praktiką jo vadovaujamame ūkyje. Jis gyveno grafo administracijos namuose, nes buv. grafo rūmai-palocius buvo visiškai apleistas, be langų ir net be durų; pro jų skyles, kaip piktos dvasios, tik juodvarniai lakstydami kranksėdavo.

Kartą, šeštadienio popietę, nuvykau ten į pobūvį. Rinkosi apylinkėje atostogaujantį kviesti studentai. O jų tarpe buvo ir Variakojo prietelius režisorius B. Dauguvietis. Vakare, vaišių metu, savo energija ir artisto išraiška visiems nuotaiką kėlė Dauguvietis lietuviškomis ir rusiškomis liaudies dainomis. Taigi, du draugai, tos pačios dainos, o paskiau-kokia skirtinga dalia: vienas paskelbtas nusipelnęs liaudžiai, -jos didvyris, gi antras pasmerktas-tremtinys Sibire...

Agr. Variakojis buvo su visais bendraujęs, sugyvenamas žmogus. Puikybė, ar-kas tai aš, -tokie dalykai jam buvo svetimi. Eidamas per Biržų turgavietę, jis kaip ūkininkas, kalbėdavosi su sodiečiais ūkininkais, o nuvykęs į žymių žmonių susirinkimus, tarp jų jis irgi jautėsi lyg tarp savų. Kaip sakoma: jis tiko prie pečiaus ir prie svečio. Progų būti "svečiuose" jam buvo daug, nes daug kur priklausė, veikė, daug kur buvo renkamas į vadovybes. Jis niekada nesikarščiaavo, neskubėjo, bet visur suspėjo, nes nesiblaškę, o tiksliai vis pataikė kur reikia ir pasakė kas tinka.

Kartą man pasakojo buv. Klaipėdos Žemės banko direktorius ekonomistas Petras Šernas apie to banko akcininkų suvažiavimus. Girdi, agr. Variakojis visada ten būdavo mielas ir laukiamas dalyvis, ar jis būdavo banko tarybos pirmininku, ar ne. Žemės banko daugumas akcijų priklausė valstybei. Pradžioje-Žemės Ūkio ministerijai, kuriai atstovavo min. Aleksa; paskiau perėjo į Finansų ministeriją, kuriai atstovavo min. J. Tūbelis. Abu šie ministrai buvo tylūs, mažai kalbą žmonės. Per šių suvažiavimų iškilmingus pietus, šalia minėtųjų asmenų pasodindavo agr. Variakojį, nes jis sugebėdavo tuos tylus ministrus ne tik prakalbinti ir su jais tinkamai pašnekėti, bet ir pralinksminti, užvedęs "gaspadoriškas" dainas. Tas sudarydavo jaukią, šeimyninę ir Lietuvos ūkininkams artimą bei tinkamą nuotaiką. O jei ten nebūdavo Petro Variakojo, tai ir nuotaika būdavusi ne kaip pas "gaspadorius" per užbaigtuves, bet kaip per pakasynas.

Gera yra žmogui, kai jį artimieji myli; malonu-kai jį tolimesnieji gerbia, o geriausia atestacija apie asmenį yra tada, kai jį teigiamai įvertina tie, kurie net priešų vežime sėdi. Taip įvyko su agr.

Variakoju. Kai kam jis papasakojęs, kaip jam pavykę išvengti trėmimo į Sibirą pirmos bolševikų okupacijos metu. Jis pasinaudojęs vieno ano laiko valdžios šulo patarimu ir išsislapstęs Kaune ligi vokiečių okupacijos pradžios. Tik antrą kartą grįžus bolševikams į Lietuvą, jis nebeišvengė žiauraus likimo. Jie ilgai kankino tą geraširdį žmogų, kuris niekada nieko nenuskriaudė. Niekada niekam blogo nedarydamas, matyt, neturėjo nujautimo, kad kiti panorėtų jam blogą daryti. Tur būt tik todėl nepatraukė į Vakarus, kai tūkstaniai kitų į ten iškeliavo. Už tą pasitikėjimą jam teko daug kentėti ir vargti. . .

J. KREGŽDĖ

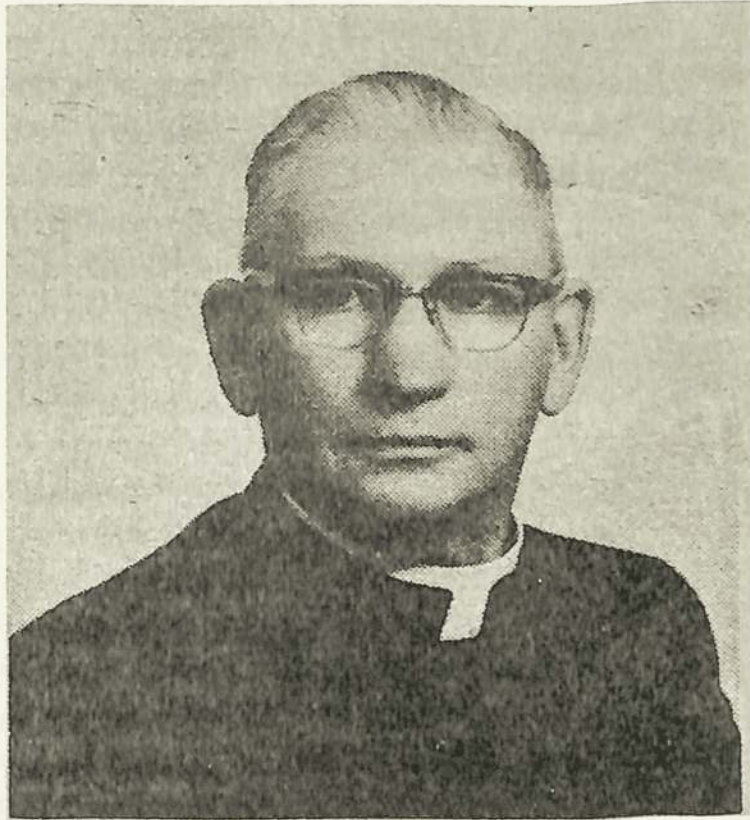
KUN. MYKOLUI VALADKAI IŠKELIAVUS

1972 m. sausio 30 d. lietuvius ir lietuvių tautą ištiko skaudi nelaimė. Tą dieną ant operacinio stalo, darant pakartotiną tulžies operaciją, mirė kunigas Mykolas Valadka, ilgametis lietuvių katalikų tautinės parapijos Scranton, Pa., klebonas, keletos knygų autorius, spaudos darbuotojas, "Mūsų Sparnų" skaitytojas ir rėmėjas. Kun. M. Valadka buvo idealistas, vienas iš šių dienų iškiliausių lietuvių katalikų dvasininkų. Kilnios lietuvių tautinės idėjos vedinąs, buvo atsisakęs nuo viliojančių karjeros pakopų ir nuoširdžiai pasišventęs lietuviams, lietuvių tautai. Jis buvo vienas iš tvirčiausių kovotojų už lietuvių dvasinę emancipaciją (išsilaisvinimą).

Kaip LE šykščiai nurodo, kun. Valadka buvo alytiškis, g. 1904. XII. 22 Medeikonių km., Jezno vls. Baigęs 1922 m. Prienų gimnazijos 4 klases, įstojo į Kauno kunigų seminariją. Po gimnazijos kurso užbaigimo, nuo 1925 m. studijavo teologijos filosofijos fakultete, o nuo 1926 m. dar ir teisių fakultete ekonomijos skyriuje. 1927 m. atvyko į Urugvajų, kur rytinių apeigų arkivyskupo buvo iššventintas į kunigus. 1929 m. atvykęs į JAV, keletą metų klebonavo liet. katalikų tautinėje parapijoje Lawrence, Mass., vėliau iki mirties buvo Scrantono liet. katalikų tautinės parapijos klebonu. Scrantone trejus metus lankė lenkų katalikų tautinės Bažnyčios kunigų seminariją. Kun. Valadka garsėjo iškalbingumu, aktyviai dalyvavo ir reiškėsi SLA veikloje.

Europoje Tautinė Katalikų Bažnyčia pradėjo kurtis nuo 1871 m., paskelbus popiežiui Pijui IX Syllabus encikliką (1864) ir Vatikano visuotino bažn. susirinkimo popiežiaus primato ir neklaidingumo dogmas (1870). Tautinė Katalikų Bažnyčia nepripažįsta popiežiaus primato, celibato. Ši Bažnyčia atlieka apeigas tautine kalba, praktikuoja viešą išpažintį ir kt. Tautinė Katl. Bažnyčia veikė Vokietijoje, Šveicarijoje, Austrijoje, Lenkijoje ir kitur.

*Kunigas Mykolas VALADKA
Medeikonis, 1904.XII.22 - Scranton, 1972.I.30*

Lietuva, priėmusi iš Lenkijos rankų krikštą, ypač Lietuvos dvasininkija bei bajorija, pateko ne tik "polskos wiaros", bet ir lenkiškos kultūros įtakoje. Lietuvos patriotų didžios pastangos per Reformaciją atsikratyti nuo žalingos Lietuvos egzistencijai ir jos savistovumui "polskos wiaros" įtakos, atkviestų į Lietuvą svetimtaučių jėzuitų represijomis, beatodairine veikla, nesiskaitant su priemonėmis, buvo sužlugdytos. Per kontrreformaciją Lietuva buvo iki kraštutinumo sufanatizuota ir jos gyventojai paskandinti dvasinėje vergystėje. Ko nepajėgė atsiekti kryžiuočiai kalaviju, tą atliko iš vidaus svetimtaučiai jėzuitai. Jie užbaigė kryžiuočių darbą ir Lietuva tapo tiek fiziniai, tiek ir dvasiniai nukryžiuota. Lietuva pasidarė Romos imperijos šiauriniu katalikybės ekspansijos avangardu. Katalikiškoji Lietuvos dvasininkija buvo absoliučiai atsidavusi, paklusni ir akiai ištikima svetimos valstybės galvai-papiežiui ir be atodairos vykdė visus nurodymus. Tokiai būklei esant, Lietuvoje įsisteigti tautinei katalikų Bažnyčiai nebuvo jokių sąlygų.

Į JAV tautinės katalikų Bažnyčios idėją atvežė emigrantai, kuri ypač buvo paplitusi lenkų ateivių tarpe. JAV nepriklausoma lenkų tautinė katalikų Bažnyčia buvo įkurta 1897 m. Lietuviai ateiviai, ištrūkė iš carinės Rusijos baudžiavinės nelaisvės ir atsiradę Naujajame Pasaulyje, pajuto laisvę protauti ir kovoti už savo reikalus. Vienok išsilaisvinimo kova iš dvasinės vergovės nebuvo lengva, tuo

labiau, kad tuomet, kaip dar ir šiandien, nebuvo šviesių, blaiviau protaujančių, susipratusių, drąsių ir ryžtingų patriotų kunigų, kurie būtų išdrįsę stoti lietuvių dvasinio išsilaisvinimo renesansui vadovauti. Tik po kietos kovos su vietine Romos katalikų Bažnyčios hierarchija, po ilgo tūsimosi po teismus ir praradus didelėmis aukomis sukurtas parapijas bei sukauptus turtus-bažnyčias, mokyklas, ligonines, kapines ir kt., galu gale, praregėję ir permatę skriaudžiamųjų dalią, masiniai ėmė laisvintis nuo priklausomybės Romai. Nuo XX a. pradžios iš naujo pradėjo kurti, jau savo priežiūroje ir žinioje, tautines lietuvių katalikų parapijas, statyti bažnyčias su klebonijomis, mokyklas, įsigyti savas tautines kapines, vasaros piknikams parkus ir kt.

Kun. M. Valadka, mylėdamas lietuvius ir būdamas tikru Lietuvos patriotu idealistu, atsisakė dvilypiškumo-dviveidiškumo ir, atvykęs į JAV, drąsiai ir ryžtingai įsijungė į saviškių-lietuvių tarpą; stojo į skriaudžiamųjų tautiečių dvasinės emancipacijos kovą. Kun. Valadka, išbuvęs virš 40 metų lietuvių katalikų tautinės Dievo Apvaizdos bažnyčios Scrantone klebonu, daug pasidarbavo pamaldoms sukultūrinti bei sulietuvinti: parengė lietuvių kalba giesmynus ir maldaknyges, išvertė į lietuvių kalbą katekizmą ir mišiolą. Lietuvių kalba sakė pamokslus ir atlikdavo vaikų paruošimą komunijai. Steigė lietuviškus chorus, organizacijas ir rūpinosi, kad lietuviai nuosavose bažnyčiose galėtų Dievą garbinti savo gimtąja kalba, jaustis ir būti savo pastatytų bažnyčių ir kitokių įsigytų nuosavybių tikrais savininkais ir šeimininkais.

Kun. Valadka iš savo profesinės patirties gerai žinojo, kad dvasinės vergovės nusikratyti yra daug sunkiau, negu fizinės. Tad jis ir rūpinosi, kas svarbiausia, kad lietuvis pasijustų ir būtų laisvas ne tik fiziniai, bet ir dvasiniai, kad būtų iš tikrųjų išsilaisvinęs nuo bet kokio jungo. Siekdamas laisvo lietuvių idealo jis ne tik žodžiu šią idėją skelbė, bet ir savo raštais. Parašytose ir išleistose knygose: "Ar Romos popiežius yra Kristaus vietininkas" (1934), "Popiežiai ir Lietuva" (1954), "Ar reikalinga mums tautinė Bažnyčia", "Vienintelis kelias", "Pasikalbėjimas su jėzuitu Bružiku", - ramiu, švelniu tonu, išvedžiojimus paremdamas faktais iš senosios ir naujosios istorijos, atidengė dvasinės vergijos pragaištingumą. Rašydamas knygas jis gerai žinojo, kad jo darbas bus nedėkingas, kad jo pastangos nepatiks lietuvių katalikų didžiūmai, ypač tebetūnojančiams dvasinėje vergijoje ir nepajėgiantiems ar negalintiems skaudžių problemų svarstyti. Vienok autorius išdrįso savo tautiečiams pasakyti taip reikalingą ir atvirą teisybės žodį.

Kun. Valadka savo raštuose pagrįstais ir nenuginčijamais faktais atidengė karčią tiesą, kad jokia kita tauta pasaulyje nėra tiek daug nuo Romos popiežių nukentėjusi, kaip lietuvių ir, kad popiežiai nuo žilos istorijos iki šių dienų nebuvo ir nėra mūsų tautai draugiš-

ki. Jau XIII šimtmečio pradžioje, pradedant popiežiumi Inocentu III, kryžiuočių ordinas buvo Romos popiežių siundomas ir laiminamas į žygius Prūsų lietuvių žudyti. Popiežius Honorijus III teikė kryžiuočių talkininkams, kovojusiems su lietuviais, įvairių privilegijų ir pavedė vyskupui Kristijonui suorganizuoti prieš lietuvius blokadą. Popiežius Aleksandras IV 1260 m. bula atidavė kryžiuočiams visas jų užgrobtas lietuvių žemes. 1255, 1256, 1257 m. bulomis ir atskirais čekams ir lenkams raštais skelbė visoje Europoje kryžiaus karus prieš lietuvius, jotvingius ir prūsus. Popiežius Grigalius IX taipgi šaukė europiečius į karo žygį prieš lietuvius.

Popiežiai nepasidarė lietuviams ir Lietuvai geresni net ir tada, kai Lietuva buvo lenkų apkrikštyta. Per Vytauto D. derybas su kryžiuočių ordinu 1414-1420 m. popiežiaus atstovai reikalavo, kad kryžiuočiams būtų atiduota net visa Žemaitija. Popiežius Martynas V uždraudė vyskupams ir vokiečių imperatoriui Zigmantui Vytautą apvainikuoti, nes popiežiaus nuomone Lietuva priklausanti Lenkijai. Popiežiai kenkė Lietuvai ne tik istoriniais laikais, bet tebekenkia ir pačiais naujaisiais. Popiežius Pijus XI darė viską, kad Lietuva būtų prijungta prie Lenkijos. Paskutinė valstybė, kuri pripažino Lietuvos nepriklausomybę, buvo Vatikanas. Popiežiaus pasiuntinys arkivyskupas jėzuitas Antonio Zecchini už pragaištingą veiklą iš Lietuvos buvo išvarytas. Lietuvos pasiuntinio notos, dėl Vilniaus krašto priskyrimo prie Lenkijos bažnytinės provincijos, Vatikanas nepriėmė ir pareikalavo Lietuvos pasiuntinį atšaukti. Šiandie Vatikanas, viešpataujant popiežiui Povilui VI, naudoja Lietuvą, kaip vieną iš stambesnių objektų, politiniame žaidime su bolševikine Rusija.

Kun. Valadka savo naujausio veikalo "Už laisvą lietuvių" (1970) įžangoje rašo: "Ne tik grynai materialinės negerovės slėgė lietuvių, bet ir jo dvasia buvo pančiojama, kad jis savo tautos apimtyje galėtų surasti nepriklausomą kelią galvoti ir jausti taip, kaip sako jam jo tautos interesai. Dideliu skausmu mes žvelgiame į praeitį, kurioje dvasinis pavergimas užgulė lietuvių širdis, neleido savito kelio tautos kūryboje ir tramdė jų ryžtą išskelti savo tautos visokeriopą pajėgumą". Kun. Valadka, skelbdamas šūkį "Už laisvą lietuvių", kvietė lietuvius Romos katalikus stoti į kovą už išsivadavimą iš dvasinės vergovės ir būti ne tik fiziniai, bet ir dvasiniai laisvais bei savistoviais; atsisakyti dvilypiškumo-dviveidiškumo ir būti tikrais lietuviais patriotais. Vatikano dvasininkija sugeba lietuviams įskiepyti aklą tikėjimą, kad R. Katalikų Bažnyčia yra paties Kristaus įsteigta, ko Šventraščiu įrodyti negalima, o taipgi besąlyginį atsidavimą bei paklusnumą, dirbtinai visokiomis dogmomis išskeltam, dvasininkijos ir popiežijos autoritetui. Kristus nesidomėjo organizavimu, jokios krikščionių organizacijos nesukūrė, jokios bažnytinės valdžios neįsteigė ir jokios diktatūros nepuoselėjo. Kristus pripažino laisvę ir paliko krikščionijai laisvai, be jokios prievart-

tos, išpažinti Jo mokslą.

Ankstyvoji lietuvių ateivių karta Amerikoje sugebėjo iš Romos dvasinės vergovės išsivaduoti ir suorganizuoti net aštuonias tautines lietuvių katalikų parapijas. Jie sumaniai ir protingai galvojo ir sugebėjo religiniams reikalams lietuvių pinigais įgytą turtą apsaugoti. Šių dienų R. katalikų lietuvių visuomenė dar vis nepajėgia išsivaduoti iš atsivežto iš Lietuvos apkerėjusio fanatizmo ir negali pasiekti gražių pirmųjų lietuvių ateivių pavyzdžių. Tiesa, lietuviai R. katalikai sugeba patriukšmauti, anot rašytojo Vinco Krėvės "išsibarti", bet iš vergavimo svetimai valstybei nepajėgia išsilaisvinti. Tą aklą ištikimybę nedraugiškam Italijos sostinėje sėdinčiam suvereniui puoselėja, tęsia ir palaiko dvasios reikalams atsidavę vadovai, kurie Vatikanui priesaika yra įsipareigoję ir dėl karjeros gėdingai užmerkia akis prieš rūsčią tikrovę. Todėl dar tebestatomos Vatikanui lietuvių pinigais koplyčios, bažnyčios, rūmai, bet ne lietuviams, ne lietuvių tautai. Jie tapgi talkininkauja ir lietuvių jaunimo nutautinime.

Tad kun. Valadka savo veikale "Už laisvą lietuvių" pagrįstai, nusiminusiu tonu, rašo: "Niekas kita čia mums nerūpėjo, kaip tik ta didžioji mįslė, kurią lietuvių tauta turės išspręsti savo tolimesniu likimu besirūpindama. Visokeriopai apžvelgdami šiandieninę padėtį, neturime geros progos džiugiai nusiteikti. Didžiai rūpestingas mūsų veidas, kai žvelgiame į savo tautos ateitį. . . "Vienok vilties kibirkštėlė pas jį teberūseno: ". . . jog lietuvių tautoje yra sukaupotos didžios kūrybinės jėgos ir kiekvieno lietuvio širdyje liepsnoja savigarba, kuri išves lietuvius iš pačių sunkiausių ir juodžiausių jiems likimo skirtų bandymų".

Kun. Valadka ne tik knygas rašė, bet ir kurį laiką leido ir redagavo "Tautos Balsą" ir "Tiesos Kelią". Jis ne tik karštai mylėjo Lietuvą, lietuvius, bet buvo ir tikras krikščionis. Jo religingumas buvo be fanatizmo, be neapykantos kitaip tikintiems krikščionims. Jis buvo lietuviams evangelikams, tautinių Bažnyčių nariams, dvasiniai artimas ir prielankus. Per tautines bažnyčias kun. Valadka pramatė galimybę lietuviams išsivaduoti iš dvasinės vergovės, iš išbujojusio fanatizmo ir rasti krikščionijai ateities kelią. Per tautinę Bažnyčią, savistovią ir nepriklausančią jokiai svetimai valstybei, pranyktų įskiepytas fanatizmas, neapykanta, įsivyrautų humaniškumas, demokratija, tolerancija ir pagarba visiems krikščionims, o taipgi atsirastų tarp atskirų Bažnyčių nuoširdesnis bendradarbiavimas. Juk visi krikščionys, kokio tikėjimo bebūtų, tiki į vieną ir tą patį Sutvėrėją. Kaip Kūrėjo darželyje yra leista augti visokių rūšių ir spalvų gėlėms, taip to paties Kūrėjo yra leista klestėti pasaulyje įvairiaspalvei krikščionijai. Kristus yra aiškiai pasakęs: "Kur du arba trys yra susirinkę mano vardu, ten Aš esu jų tarpe" (Mato 18, 20). Tik piktžolės kėsinaisi į gražiai žydinčias

AŠ NORĖCIAU

DAGYS

gėles, stengdamos jas užgožti ir sunaikinti. Vynmedis ne vieną šaką augina. Apie vynmedį-Kristų auga daug krikščionijos šakų, šakelių. Svarbu, kad tos šakos viena kitos neužgožtų, nenaikintų. Vynmedis sudaro vieną, vieningą, vienalytę ir tobulą vienybę Kristuje. Todėl jokia krikščionių bendruomenė, nei joks pavienis asmuo, į vynmedžio šakelę, kad ir menkiausia, neprivalo kėsintis. Niekas neturi jokios moralinės teisės prievartauti asmens sąžinės, nei išpažintimi, nei malda, nei indoktrinacija. Tikėjimas turi būti laikomas kiekvieno asmens privačiu sąžinės reikalu. Kaip kas išmano, taip savo sielą gano, sako žmonių išmintis. Sąžinės laisvė turi būti pripažinta ir gerbiama.

Iš dvasinės vergijos išsivadavimo kelias dar tolimas. Ne šiaudien ir dar ne ryt lietuviai sugebės permatyti darytus ir tebedaromus klystkelius. Tik gal sekančios kartos, reikia tikėtis, sugebės dvasinius varžtus numesti ir Lietuvos religinį vairą pasukti kun. Valadkos rodytu keliu.

Kun. Valadka buvo vienintelis šių dienų katalikų dvasininkas, nepabūgęs pasakyti kartų tiesos žodį. Šiandie jis didžiumos lietuvių nesuprastas ir neįvertintas. Jo tiesos raštai didžiajai daugumai dar per aštriai akis bado ir jausmams tebėra per skaudūs. Dėl to jo raštai nekommentuojami ir tebedūlėja lentynose. Tikėkime, kad ateityje jie susilauks reikiamo dėmesio ir tinkamo įvertinimo.

Kun. Mykolas Valadka negailestingos giltinės per anksti buvo pakirstas, pačiame kūrybingame amžiuje, kuris savo idėja ir darbu būtų dar daugiau sugebėjęs praturtinti gyvenimą. Bet jau ir tais darbais, kuriuos spėjo nudirbti, yra užsitarnavęs gilios padėkos, pagarbos ir yra įsigijęs gyvasties vainiką.

PASAULINĖS REFORMATŲ BAŽNYČIŲ S-GOS ŠIAUR. AMERIKOS TARYBOS SUVAŽIAVIMAS

(Atlantic City, New Jersey, 1972 m. sausio 4-6 d. d.)

Pasaulinė Reformatų Bažnyčių Sąjunga, kuri egzistuoja nuo 1876 metų, o po suvažiavimo Nairobi (1970) vadinasi "World Alliance of Reformed Churches (Presbyterian and Congregational)", turi keletą skyrių. Šiaur. Amerikos kontinento (JAV, Canada ir Karaibų jūros salos) kraštai yra susijungę į t. v. "North American Area Council" (Šiaurės Amerikos Kraštų Taryba). Ta taryba, kurios gener. sekr. yra Princeton Theological Seminary prez. dr. James I. McCord, šaukia kiekvienais metais sausio-vasario mėn. narių susirinkimą ir kviečia svečio teisėmis tas Bažnyčias, kurios jai dar nepriklauso, bet simpatizuoja.

Šiuo laiku Tarybą sudaro 25 presbiterijonų ir kongregacionalistų Bažnyčios. Suvažiavime, paprastai, susirenka apie 125 delegatus ir apie 60-70 įvairių komitetų narių ir svečių. Lietuvos Ev. Refor. Bažnyčios atstovas (išeivijoje) suvažiavime dalyvavo svečio teisėmis.

Suvažiavimo programa buvo sudaryta iš dviejų dalių: a) Pranešimai iš praeitų metų veiklos, Tarybos ekumeniniai darbai ir rezoliucijų svarstymas ir prėmimas; b) Paskaitos.

Reikia pabrėžti, kad sekretoriato pranešimams buvo skirta mažiausiai laiko. Suvažiavimo dalyviai daugiau laiko pašventė paskaitoms išklaudyti ir giliau susipažinti su ideologinio pobūdžio veikimu, pav., teologinis šių laikų nusistatymas.

Suvažiavimo prezidiumą sudarė praeitais metais Niagara Falls išrinktieji Tarybos nariai: pirm.-vysk. Dezzo Abraham, JAV vengrų reformatų Bažnyčios atstovas; buv. pirm.-kun. Allen O. Miller, Eden Theological Seminary profesorius; sekret.-prof. James McCord, Princeton Theological Seminary prezidentas; kasin.-kun. Glenn W. Moore iš New Yorko; protokolo vedėjas-kun. William J. Klempa iš Toronto, Ont.; informacijos direktorius-kun. Frank H. Heinze iš Philadelphijos.

Iš pranešimų labai įdomus buvo S-gos gener. sekr. kun. E. Perret iš Genevos ilgokas raštas. Kun. Perret padarė bendrą 1971 m. Sąjungos veiklos apžvalgą, pabrėždamas šio pasaulio politinį ir ekonominį nepastovumą. Bažnyčioms tenka gyventi ir dirbti tokia me pasaulyje, todėl, greičiausiai, esminių pakeitimų per sekančius 15 metų neįvyksią. Dėl to netenka stebėtis, kad ir Bažnyčios gyvena krizėje. Iš vienos pusės, jos remiasi Kristaus pažadais, iš kitos - audringa tikrovė priverčia Bažnyčias vis iš naujo savo uždavinius

*Prof. dail. Adomas VARNAS svečiuose pas V. ir E. GERULIUS. Profesorius tą dieną ekumeniniam būreliui kalbėjo apie žmogaus gyvenimo filosofiją. Chicago, 1972.IV.16
Nuotrauka M. PUODŽIŪNO*

peržiūrėti, kad jie būtų šiam ekumeniniam laikotarpiui aktualūs ir suprantami.

Pas. Ref. Bažnyčių S-gos veikla 1971 m. vyko sekančių uždavinių kryptimi: a) teologinis darbas; b) Pietų Afrikos problema ir c) Šiaurės Airijos padėtis.

Sąjunga teologinėje srityje ieškojo atsakymo, kaip reikia šiaudie religiniai galvoti, kaip teologiniai apginti pavienio žmogaus teisę. Kun. Perret nurodė į Sąjungos ekumeninį aktyvumą. Sąjunga priėjusi išvados, kad kiekviena krikščioniška bendruomenė turinti ekumeniškai pasireikšti. To reikalauja Viešpats Dievas Sename ir Naujame Testamente. Didelė pažanga padaryta tarp liuteronų ir reformatų Bažnyčių Europoje. Sudaryta viena liuteronų-reformatų komisija, kuri svarsto su R. Katalikų Bažnyčia sunkią tikiybinių mišrių šeimų teologiją; be to, dirba liuteronų-reformatų, stačiatikių-reformatų, katalikų-reformatų komisijos. Ypatingas S-gos dėmesys buvo atkreiptas į bendrą visų krikščionių Bažnyčių sinodo galimumą. Šiandie svarbu aiškiai arsakyti į klausimą, koks yra galutinis ekumenizmo tikslas, kaip atrodytų krikščionių vienybė.

Į Pietų Afriką buvo pasiųsta komisija, paties gener. sekr. E. Perret vadovaujama, kuri tarėsi su atskiromis reformatų Bažnyčiomis tame "Apartheid" krašte. Visos bažnytinės organizacijos sutiko, išskyrus Nederduitse Gereformeede Kerk (Olandų Reformatų Bažnyčia), kad ateityje įvyktų specialus, tik rasinėms problemoms pašvęstas, pasikalbėjimas. Yra vilties, kad ir Olandų Reformatų Bažnyčia, kuri yra Pietų Afrikoje skaitlingiausia, bet, deja, remia "Apartheid", t. p. sutiks tokiame pasikalbėjime dalyvauti. Padėtis Pie-

tų Afrikoje yra labai komplikuota. Visi Sąjungos nariai privalo melstis už tokio bendro pasikalbėjimo pasisekimą. Reikia pastebėti, kad paskutiniu laiku tarp baltųjų žmonių, ypač tarp inteligentijos, "Apartheid" randa vis mažiau rėmėjų. Reikia tikėti, kad rasinė situacija Pietų Afrikoje gali pasikeisti.

Į Šiaurės Airiją nuvyko Sąjungos delegacija: kun. Neri Giampiccoli iš Italijos ir kun. Arnold Mobbs iš Genevos. Delegatai priėjo išvados, kad konfliktas Š. Airijoje nėra religinis. Šiandien Bažnyčios gali net daugiau, negu iki šiol, tame krašte liudyti Kristų. Bažnyčios galėtų padėti sušvelninti ir šiek tiek sunormuoti.

Teologinėje srityje Š. Amer. Taryba pasiūlė suvažiavimui apsvarstyti klausimą, kaip šiandien reikia Jėzaus Kristaus ganytojišką darbą suprasti, kad jis būtų priimtas ir paveiktų jaunosius ir senesnius. Kristus-mūsų Viešpats šiandien reiškia, kad jis praktiškai karaliautų mūsų pasielgimuose ir nutarimuose. Tik aktualus Kristus galėtų mums padėti. Praeityje apie tai mes dažnai nepagalvojome.

Be to, teologinė komisija rekomendavo nariams arčiau susipažinti su nauju religiniu reiškiniu, - sekmininkų sąjūdžiu Bažnyčioje. Jis daugiausia pasireiškia presbiterijonų ir katalikų tarpe. Tą sąjūdį entuziastiškai remia jaunoji karta, jų manymu, tik jie galėtų atnaujinti Bažnyčią. Sąjūdį charakterizuoja gilus prie savo Bažnyčios prisirišimas. Jo nariai visuomet pabrėžia, kad jie nenori atskirti ir organizuoti savo bendruomenes, kaip tai buvo prieš 50 m. Ypač Pemsylvanijoje pastebimi to sąjūdžio pėdsakai. Paskutiniu laiku įvyko sekmininkų presbiterijonų gener. suvažiavimas.

Iš rezoliucijų reikia paminėti priimtą telegramą JAV prezidentui R. Nixonui, apie naujos Bengladeš valstybės pripažinimą ir karo Vietname sustabdymą. Suvažiavimo pirmininkas su kai kuriais telegramos sakiniais nesutiko ir pasiuntė savo asmenišką telegramą į Baltuosius Rūmus.

Ekumeniškai Š. A. Taryba dirba trijose komisijose: liuteronų-reformatų, reformatų-štačiatikių ir katalikų-reformatų. Apie liuteronų-reformatų ir reformatų-štačiatikių komisijų veiklą mažai ką galima pasakyti. Jie daugiausia dirba tik JAV ir Canadosteologinių mokyklų ribose. Taip gražiai prieš porą metų New Yorke ir Princeton, N. J., pradėtas darbas, kaip ir sustojo. Tada, 1966 m., įvyko Princeton Theological Seminary simpoziumas tarp liuteronų ir reformatų. Tai buvo lyg ir Marburgo 1529 m. tarp Liuterio ir Zwinglio pasikalbėjimo tęsinys. Buvo išleistas veikalas "Marburg revisited" 1966 m. Princeton simpoziume liuteronų ir reformatų teologai priėjo prie tikro "concordia", net Šv. Vakarienes klausimu.

Daugiau pažangesnis dialogas yra tarp katalikų ir reformatų. Ypač aktyviai dalyvauja R. katalikų South Carolinos vyskupija su vysk. Ernest L. Unterkoefer priešakyje. Pats vyskupas atvyko į

Dabartinis jaunimas ieško Dievo hinduizmo keliu

Nuotrauka E. PUZZO

suvažiavimą Atlantic City, N.J., ir padarė ilgesnį pranešimą. Bendroji komisija dirba jau eilę metų. Buvo susitarta dėl pažiūros į Šv. Krikštą ir išdirbta viena ekumeninė malda, priimtina abiejoms Bažnyčioms. Šiuo laiku svarstoma mišrių šeimų problema. Jau nemažai tuo reikalu atsiekta; vėlesnieji popiežiaus parėdymai apie mišrias šeimas palengvino darbą, bet vis tiek dar yra didelių sunkumų. Protestantų komisijos narių nuomonė yra, kad R.K. Bažnyčia turėtų dar kartą peržiūrėti savo nusistatymą ir pilnai pripažinti,

mišrių vedybų atveju, protestantų Bažnyčios moterystės palaiminimą, net katalikų kunigui nedalyvaujant. Dabar jau galima, ypatin-
gai po vedybų, katalikų ir reformatų dvasininkams kartu globoti to-
kią šeimą ir puoselėti ją ekumeniškoje dvasioje. Turi būti tik gera
abiejų dvasininkų valia. Šiuo klausimu Massachusetts valstybėje,
katalikų ir protestantų jėgomis, buvo išleista brošiūra "Living the
faith you share", kurioje yra duota 10 įtaigų, kaip mišrioje šeimoi-
je reikia religiniai elgtis. Suvažiavimas pritarė ekumeninei veiklai
ir linkėjo sėkmės.

Buvo išklaustytos trys paskaitos: prof. James H. Cone "Laisvės
teologija"; kun. Andrew Harsanyi "Kaip reikia skaityti žinias iš
Rytų Europos Bažnyčių" ir kun. James F. Seunarine "Naujas žmo-
gus Karaibų jūros salose".

Union Theological Seminary N. Yorke prof. James H. Cone JAV
bažnytininkams žinomas, kaip veikalo "Black theology and black
power" autorius. Be to, jis š. m. birželio mėn. išleis naują knygą
"The spirituals and the blues". Pagal Cone, tik JAV pietuose gyve-
nę juodieji iškėlę laisvos teologijos problemą. Kitos tautos, arba
jų dalys, kurios irgi gyveno vergijoje, neištengė tokios teologijos
sukurti. Cone paėmė daug pavyzdžių iš juodųjų religinių giesmių,
kuriose kalbama apie laisvę. Laisvė, prelegento supratimu, yra ne
tik troškimas atsikratyti vergijos, bet ir pozityvus tvirtinimas, kad
Dievas pašaukė žmogų gyventi laisvu. Vergija prieštarauja Dievo
valiai ir tauta, kuri praktikuoja arba praktikavo vergiją, yra Dievo
teisiama. JAV baltieji esą Dievo apkaltinti, kad jų protėviai laikė
vergus. Dabartiniu laiku praktikuojama prieš juoduosius priespau-
da, esanti nesuderinta su Kristaus nusistatymu. Cone specialiai
pabrėžė, kad Kristus išlaisvino žmogų ne tik dvasiniai, bet ir kū-
niškai ir nurodė kiekvienam garbingą vietą gyvenime.

Kun. Andrew Harsanyi paskaita buvo įdomi tuo atžvilgiu, kad jis
pavyzdžiais nurodė, kaip reikia mokėti skaityti žinias apie bažny-
tinį gyvenimą už geležinės uždangos. Kartais trumpas žodis daug
reiškia. Religinio darbo sąlygos diametraliai skiriasi nuo mūsų
čia, laisvajame pasaulyje, bet ir Rytų Europoje jos yra nevienodos.
Pav., Lenkijoje yra daug lengviau dirbti bažnyčioje, negu kitur.
Dvasininkai privalo ypatingai būti atsargūs ir žiūrėti, kad įstatymo
raidė būtų išlaikyta. Sunku sakyti apie atvirus religinius persekio-
jimus komunistiniuose kraštuose, bet nežiūrint to, netenka abejoti,
bažnytinė veikla yra ateistinės valdžios varžoma. Prelegentas ne-
kalbėjo apie padėtį Sovietų Rusijoje.

Kun. James F. Seunarine paskaita supažindino klausytojus apie
padėtį Karaibų jūros salose. Ten, po II-jo Pas. karo gimė naujas
žmogus. Daugumas sutinka, kad politinės nepriklausomybės, kurią
jie gavo, neužtenka. Gyventojams reikia ekonominės ir dvasinės
laisvės. Todėl dabartinis tų salų žmogus nori visiškai nusikratyti

*E. V. Gerulių namuose (iš k. į d.): kurt. E. GERULIS, prof. dr. A. LIULEVIČIUS, suprt. kun. P. DILYS.
Chicago, 1972.IV.16*

Nuotrauka M. PUODZIŪNO

V. Pasaulio kultūros. Ypatingai nekenčiami amerikiečiai ir anglai. JAV vis dar ekonominiai viešpatauja tose salose. Naujas Karaibų salų žmogus vis tiek perima V. Pasaulio civilizaciją, ypatingai susisiekimo ir technikos srityje. Bet toks prieštaravimas dabartiniam žmogui neatrodo keistas. Bendrai, jis yra linkęs prie socialistų ir net komunistų. Religiniai, toks žmogus ieško savo formos, kaip šlovinti ir garbinti Dievą. V. Pasaulio religinė praktika jam yra svetima ir jis norėtų ją visiškai atmesti.

Ilgos, kartais gana aštrios, diskusijos tęsėsi po kiekvienos paskaitos. Prof. J. H. Cone ir kun. J. F. Seunarine buvo apkaltinti šališkumu: pirmas net juodžių rasistu, o antras-komunistinės santvarkos šalininku. Žinoma, kaip paskaitose, taip ir diskusijose, daug buvo perdėjimų. Gerai, kad opūs klausimai yra keliami bažnytiniuose suvažiavimuose. Dabartiniu laiku yra gana svarbu surišti gyvenimo problemas su religijos reikalavimais.

Suvažiavimas buvo labai inspiruojantis. Delegatai ir svečiai galėjo daug pasimokyti, kaip reikia šiais laikais dirbti Bažnyčioje. Tas darbas apima ir religinių, ir sekuliarinių gyvenimą, -padalinimas yra jau nebeįmanomas. Galų gale, toks įsitikinimas randa patvirtinimą Šventajame Rašte.

J. VALIŪNAS

NETURINTIEMS TĒVIŠKĒS

Jei tēvynē-tautos tēviškē, tai pavieniū asmenū tēviškē-jū gimimo ir vaikystēs meto vietovē. Dažnas vyresnio amžiaus mielai prisimena savo gimtinej Lietuvojē, bet tokiū mūsū tautiečių čia, JAV, bēra mažuma. Čia lietuvij masē sudaro jau ne vyresnio amžiaus ar vadinamieji "dipukai", bet jū vaikai, taigi jaunimas ir, žinoma, antros ar net trečios kartos lietuviai emigrantai. Tai kur gi jū visū tēviškēs?

Kol Lietuva buvo žemēs ūkio kraštas, tai sodybos ir jose sode liai, darželiai, upeliai, ežerēliai, pievelēs, miškeliai ir mūsū praminti takeliai, -visa tai mums, turējusiems tēviškes, begaliniai mielas prisiminimas. Iš kartos įkartą buvo paveldimos vis tos pačios sodybos. Bet laikai keičiasi. Miesčionēja ne tik JAV-se gyvenantieji lietuviai, bet ir ten, mūsū proseniū tēvynėje jau pusē gyventojū gyvena miestuose. Tai kur gi tēviškēlēs tū miestuose apsigyvenusijū mūsū tautiečių? Jie tapo savotiškai išvietinti, nelyginant klajokliai, be pastovios gyvenvietēs. O vis vien jie jaučiasi turij tēvynę, nes gyvena kompaktinėje savujū viengenčių masėje.

Daug blogesni reikalai su čia augančiu ar augusiu jaunimu. Nors ir turi daugumas šeimū nuosavus namus, bet ne visuomet vienos šeimos ir, toli gražu, ne visuomet su savo daržais ir darželiais, su savo sodintais bei augintais medeliais. Net jei ir turi kuris, tai aplinkybēs ar darbas gali versti palikti tą "nutupētą", gal ir kiek pamėgtą, sodybėlę. Ta sodyba-sklypas esti mažytis, ne hektarais ar arais matuojamas, o tik pėdomis, -kuris tiek mažas, kad dažniausiai neužtenka savos žemēs aplink visą namą. Todėl ir nebūna prisirišimo jausmo prie tos vietovēs ar miesto. Ir jei kuris prieš-

karinis emigrantas turėjo įsigijęs nuosavą ūkį-farmą, tai jo paaugę vaikai, ieškodami laisvesnio gyvenimo, dažniausiai persikelia į miestus.

Tat kur gi tos mūsų jaunimo tėviškės JAV-se, jei ir jų tėvai, kaip rudens vėjo blaškomi lapeliai, jau yra kelis sykius keitę savo gyvenvietes? Ir kaip jaunimas gali turėti kokį nors sentimentą prie tėviškės, jei jis jos tikrumoje neturi. Užauginai, gal ir išmoks- linai, paleidai į platų pasaulį savo vaiką ir džiaukis, kad jis nenukrypo į kokį kraštutinumą ir nesusidėjo su "dopininkais, hipiais" ar karčiamų nuolatiniais lankytojais.

Kol dabarties mūsų gyvenimo sąlygos neleidžia glaudaus ir masinio bendravimo su mūsų tautos kamienu tėvynėje, tenka mums čia tenkintis tuo, ką turime: lituanistinėmis mokyklomis, draugijomis, chorais, ansambliais, dainų ir šokių masinėmis šventėmis, vaidyba-visa, kas mus glaudžiau suburia, duoda pajusti savųjų artumą, šilimą ir tarpusavio meilę. Aišku, šis pakaitalas visapusiškai mums neatstos tėviškės ar tėvynės, bet ir neleis atsitolinti nuo savųjų, duos progų kartu sielotis tėvynės nedalia, žadins jai sentimentą.

AŠTUONI LABDARYBĖS LAIPSNIAI

P i r m a s ir žemiausias laipsnis yra duoti, bet delsiant ir su apgailėstavimu. Tai yra auka rankos, bet ne širdies.

A n t r a s -duoti su džiaugsmu, bet neproporcingai pagal kenčiančiojo vargą.

T r e č i a s -duoti su džiaugsmu ir proporcingai pagal reikalą, bet tik tada, kai to prašo.

K e t v i r t a s -duoti mielai ir proporcingai pagal reikalą ir net neprašant, bet įdedant auką į vargšo ranką ir tuo būdu sukeliant jame skausmingą gėdos jausmą.

P e n k t a s -aukoti taip, kad vargšai gautų tą dovaną ir žinotų savo geradarių, bet jie jam būtų nežinomi.

Š e š t a s, kuris yra dar aukštesnis-pažinti šelpiamuosius, bet likti jiems nežinomu.

S e p t i n t a s yra dar nuopelningesnis, -šelpiti tokiuo būdu, kad geradaris nežinotų šelpiamųjų, o jie savo geradarių.

A š t u n t a s, už visus nuopelningiausias-užbėgti labdarybei už akių, apsaugojant nuo neturto, būtent: padėti į vargą patekusiam žymia dovana, arba pinigų suma, arba mokant jį amato bei įstatant į biznį taip, kad jis pats galėtų sąžiningai užsidirbti sau pragyvenimą ir neturėtų griebtis vienintelės baisios išeities, -ištiesti ranką pagalbai gauti.

(Ispanų filosofas rabinas Mozė Ben Maimonidas, 1135-1204)

BUVO SUMAINYTI ŽIEDAI

Eriką IDZELYTĘ su Tomu BOEHM sutuokė senj. A. TRAKIS Chicagoje 1971.VII.31

*Rūtą PADAGAITĘ su Antanu SIMĖNU sutuokė dėdė senj. A. TRAKIS Chicagoje 1971.IX.18.
Jaunavedžiai ragauja tėvų įteiktą juodą duoną su sūria druska ir geria šaltą "viandenį"*

Bentę MELSTROM su Viliu ŠVARKŠLIU sutuokė senj. A. TRAKIS Chicagoje 1971.X.9

Iš kairės į dešinę: jaunosios patėvis Leonardas NENORTAS su žmona Vilma, nuotaka Klaudija ADAMS, jaunavedys Juozas MAČIULIS, jo motina Danutė ir tėvas Antanas. Jaunavedžius sutuokė senj. A. TRAKIS Chicagoje 1971.XI.13

VEDYBINĖS PROBLEMOS REIKALU

Nesmagu yra išgirsti, kad kuris nors iš mūsų jaunuolių pasimeta gyvenime, dar nepradėjęs savistoviai išsikurti ir net užtenkamai nepasiruošęs (nebaigęs kolegijos ar kurios profesinės mokyklos). Ar čia būtų tėvų nesugebėjimas auklėti savo bręstantį jaunuolį, ar reikštusi miesčioniškos pseudokultūros poveikiai, ypač kai per anksti ir nesaikingai naudojami įvairiausi "Good time". Žiūrėk, jau rūkoma, jau vartojamas alkoholis, jau pradedama aistringai įsimylėti, ar net bandoma "gerinti ūpą" rūkant kanapės lapus (marijuana), arba dar blogiau, -ką nors iš "patraukliųjų dopų" (virstančiu žudančiu papročiu), -ir visa tai reiškiasi ankstyvoj jaunystėj, brendimo metais. O kaip dažnai jaunuoliai mėgsta "dūkti" naktimis (iš čia - "naktibaldos") ir per "kiaurą naktelę uliavoti", gi vėliau visą dieneleį poilsiauti. Taigi, diena paverčiama naktimi, o naktis - diena; atsieit, nesiskaitoma su gamtos dėsniais.

Kas gi toji gamta, kad ji gali teikti nurodymus "gamtos karaliui" -žmogui? Deja, dažnai pamirštama, kad tas "karalius", iš tikrųjų, tėra irgi tik gamtos vaikas.

Kai indėnai Oklahomoje nuo kalnų stebėjo baltuosius įsibrovėlius ariant slėnyje esančias pievas, jie žinojo, kad tai yra klaidingas veiksmas. Tačiau rodė užėjusios vėtros, kurios daug derlingos, a -rimu iškilotos, žemės, dulkių debesų pavidale, išnešiojo po "svieto pašalius". Ar ne panašiai atsitiko Chruščiovo laikais garsintame Kazakstane, -ir iš ten daug derlingos žemės nusinešė vėtros. Kur maža kritulių ir daug audringų viesulų, ten slėnys geriausia tinka ganykloms, o ne ariamai žemei. Derlingos žemės 2 colių sluoksniui susidaryti gamta sunaudoja net 10,000 metų, o vadinamas "gamtos karalius" sugeba tai sunaikinti per metus. Tai tau ir "karalius"!

Žmogus labai greit sugeba suardyti gamtos pusiausvyrą (balansą). Gamta veikia lėtai, bet be pertraukos ir pagal savo amžinus įstatymus (dėsnius). Labai įdomus yra gamtos balanso įstatymas, kuris dabar yra dažnai nagrinėjamas sąryšy su oro ir vandens užteršimu.

Ar ne tie patys gamtos dėsniai turėtų būti taikomi kuriant šeimas? Vokiečiai sako: "Savo žmoną ir savo galvijus pasirink tik savame krašte" (Dein Weib und dein Viehbestand nimm nur in sein Vaterland). Taigi ir mūsų jaunimas neturėtų nutolti nuo sveikų gamtos dėsnių, kurių poveikiais paremtas gyvenimas yra, palyginant, tikslus ir tikras. Ir, žiūrėkite, kokiais "stebuklais" kartais mūsų jaunuoliai susiranda viens kitą ir sukuria lietuviškas šeimas, net gyvendami viens nuo kito už tūkstančių mylių? Čia tai ir iškyla klausimas, kaip sudaryti progas, kad skirtingų lyčių mūsų jauno-

Skautas Andrius KASIULIS, jaunas menininkas, prie savo sukurtų eksponatų. Už paveiksle matomus darbus jis buvo atžymėtas žymeniu.
Nuotrauka M. NAGIO

liai susitiktų ir pabendrautų, nors ir gyventų atokiose vietovėse.

Kas negirdėjo apie Lietuvos piršlį-melagį? Tai buvo mūsų kaimo paprotys, kilęs savaimingai iš kaimo gyvenimo sąlygų. Pasitaisydavo kuklių berniukų ir mergaičių, kuriuos kas nors iš šalies pagelbėdavo suvesti į porą ("Pripiršk man..."). Ar čia, JAV-se, nepasitaiko irgi tokių kuklių jaunų individų? Ar nesti atsitikimų, kur sakoma: "Mūsų vietovėje mes esame 9 mergaitės ir tik 2 lietuviai berniukai, o ir tie patys pusbroliai".

Kas tokiais atvejais darytina? Kas imtųsi tarpininko vaidmens ir suvestų jaunuolius į pažintį, ar sudarytų tam sąlygas? Gal čia ir nebūtų reikalo imtis piršlio darbo, bet gal būtų tikslu įsteigti atitinkamą vedybų biurą, kuris imtųsi šio tarpininkavimo. Jis pagelbėtų surasti lietuviui berniukui tinkamą lietuvaitę, su kuria galėtų sukurti šeimą. Tokie biurai galėtų veikti turėdami ir tam tikrą biznišką atspalvį. Manau, prisimename TV filmą "Žmonės yra juokingi" (People are funny), kur artistas Linkletteris, su kompiuterio pagalba, bandė suvesdinti vienodo palinkimo bei būdo jaunuolių poras.

Nesakau, kad kiekviena mišri šeima jau reiškia 100% nuostolį lietuvybei. Esama ir mišrių šeimų, kuriose lietuvybė puoselėjama. Esama ir naujai sukurtų lietuviškų šeimų, kuriose pasigendama darnos. Bet argi nebūtų įdomu ir naudinga įsteigti tokius vedybinius biurus, kurie skelbtųsi spaudoje apie savo tarpininkavimą, kurie sugebėtų rasti ir kitokių būdų bei kelių suvesti mūsų jaunuolius iš įvairių vietovių, kad jie sukurtų lietuviškas šeimas. Ar tai nebūtų vertinga mintis, kuriai išvystyti ir realizuoti yra reikalingas mūsų veikliųjų tėvynės mylėtojų dėmesys. Gal tuomet sumažėtų pasimetusių ir atsimetusių nuo lietuvybės šeimų ir gal padaugėtų šeimų, kurios tęstų lietuvybę ir po mūsų iškeliavimo į amžinybę.

VASARIO 16 GIMNAZIJA

KALĖDŲ EGLUTĖ

Geradariai, į kuriuos Vasario 16 gimn. Kalėdų eglutės rengėjai kreipėsi, ir šįmet buvo dosnūs. Jų parama 1971 m. gruodžio 18 d. buvo paruoštos šaunios mokinių Kūčios.

Iškilmes pradėjo mkt. Fr. Skėrys, pakviesdamas gimn. dir. V. Natkevičių, VLB valdybos pirm. J.K. Valiūną, liet. ev. liuter. išėivijoje vyr. tarybos narį ir garbės senj. kun. A. Gelžinių ir gimn. kapelioną kun. J. Dėdiną uždegti eglutę. Vos sužibus pirmosioms liepsnelėms, mokinių mišrus choras, vadovaujamas mkt. K. Motgabio, užgiedojo "Tyliają naktį". Kun. J. Dėdinas paskaitė Kalėdų Evangeliją.

Gimn. Direktorius pabrėžė, kad Kūčių prasmė glūdi ne skaniuose ir gausiuose valgiuose, kuriais apkrauti stalai, bet mus gaubiančioje meilės atmosferoje ir paaiškino kūčių žodžio ir apeigų kilmę bei lietuviškus papročius.

Po Direktorius kalbos, prie jo ėjo visų klasių auklėtojai su vienu savo mokiniu ir, laužydami kalėdaičius, keitėsi šventiniais linkėjimais. Po to visi vienas kitą sveikino ir linkėjo linksmų švenčių. Susėdus prie stalų, choras pagiedojo: "Gul šiandieną", "Bernelis gimė Betliejui" ir "Šventa naktis, visur tylu".

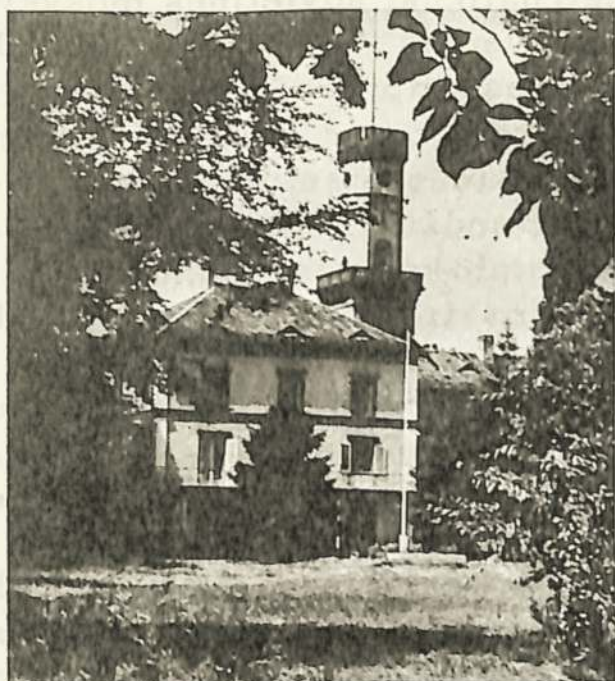
Kūčioms buvo paruošta 12 tradicinių lietuviškų patiekalų. Vakarienei baigiantis, žodį tarė kun. A. Gelžinius. Jis lankėsi čia pirmą kartą. Kun. Gelžinius gimė ir augo Klaipėdos krašte. Iki 7-rių metų amžiaus nekalbėjo vokiškai. Mokykloje už lietuvių kalbą buvo skriaudžiamas. Pasidžiaugė, kad čia dėstoma tikyba ir jaunimas auklėjamas lietuviškoje dvasioje. Paaiškino Kristaus atėjimo į šį pasaulį prasmę. Mokiniam linkėjo šioje mokykloje pasisemti tai, ko jokioje kitoje mokykloje negalėtų gauti.

P. Preikšo eilėraščių "Kalėdų varpai" padeklamavo prieš pusmetį iš Kauno atvykęs I kl. mokinys R. Šneideris. Pianinu "Nežinomą kūrinį" paskambino V. Narbutas; VIII kl. M. Vaitkaus "Kalėdos dykumoje" padeklamavo P. Ramanauskas, II kl.

Šiais metais anksti laikytos kūčios todėl, kad sekančią dieną į JAV-bes Kalėdų atostogoms turėjo išskristi 8 mokiniai. Jie Kūčių Europoje dar nebuvo šventę, tad norėta suteikti progą ir jiems pasigėrėti tradicine gimnazijos Kalėdų eglute. Prašyta buvo, kad "amerikonai", viešėdami JAV-bėse, gerai reprezentuotų gimnaziją, kad nebūtų apvilti jos rėmėjai. Šia proga buvo gražiai padėkota visiems, kurie įgalino suorganizuoti šią nuotaikingą šventę.

Pati įdomiausia programos dalis, ypač mažiesiems, buvo Kalėdų senelio (Algis Vitkus) atvykimas su dovanomis. Jis atsinešė ir ilgą raštą, kuriame buvo surašyti visi mokinių "griekai". Iššaukdamas po vieną ir skaitydamas kiekvieno nuodėmes, rykšte grąsinda-

Parkas

Sporto aikštė

mas, reikalavo pasitaisyti (aišku, jei buvo reikalas). Čia pat senelis išdalino didelius krepšius įvairiausių dovanų: saldumynų, sausainių, riešutų, vaisių ir kt.

EVANGELIKŲ ADVENTAS

Romuvos evangelikų jaunimo ratelis adventinių apmąstymų popietę surengė paskutinį advento sekmadienį, 1971 m. gruodžio 19 d. Į gimnazijos valgyklos salę susirinko 50 ratelio narių bei svečių iš Romuvos ir iš toliau.

Šventei-kavutei vadovavo jos organizatorius mkt. Fr. Skėrys. Jis pakvietė skaučių atstovę skilt. A. Vilčinskaitę, skautų atstovą tunt. M. Šiušelį, ateitininkų moksleivių pirm. P. Dauknį ir Vokietijos lietuvių studentų atstovą stud. P. Veršelį uždegti eglutę. Visi sugiedojo: "Žinau aš skaisčią rožę".

Mkt. Fr. Skėrys pasveikino ratelio narius ir svečius, ypatingą dėmesį atkreipdamas į tuos, kurie šioje šventėje dalyvauja pirmą kartą: liet. ev. liuteronų išeivijoje vyr. tarybos narių-garbės senj. kun. A. Gelžinių; Šreifeldų bei Bielskių šeimas, tik prieš pusmetį atvykusias iš Kauno ir kt. Fr. Skėrys pastebėjo, kad mokiniai evangelikai Vasario 16 gimn. sudaro tik ketvirtadalį visų moksleivių, tačiau gražiai veikia. Šįmet buvusi suruošta visą dieną trukusi iškyla ir ekumeninės pamaldos. Sklandžiai bendradarbiaujama su katalikų kapelionu ir kitais mokytojais bei mokiniais.

Maldą prieš valgį sukalbėjo kun. Gelžinius. Jis taipgi paaikšino šv. Jono Evangeliją apie Kristaus gimimą ir Jo misiją šiame pasaulyje. Svečias pastebėjo, jog labai svarbu, kad čia mokoma tikybos ir jaunimas auklėjamas religinėje bei tautinėje dvasioje. Išreiškė pasitenkinimą, kad gimnazijoje nedaromas skirtumas tarp mokinių evangelikų ir katalikų, kad yra įsiviešpatavusi ekumeninė dvasia ir įsisąmoninta, kad visų krikščionių bendras priešas yra iš Rytų slenkąs materialistinis ateizmas.

R. Šreifeldaitė, V kl., prieš pusmetį palikusi sovietinės mokyklos suolą Kaune, padeklamavo eilėraščių "Šventos Kalėdos". A. Šiugždinis, VI kl., akordeonu pagrojo "Niekados taip gražiai neskambėjo varpai". Kapel. kun. J. Dėdinas, priminęs, jog ir vėl susirinkome prie stalo, kurio kultas nepaneigtinas, kur pasisemiame jėgų dvasinei veiklai ir kuris reiškia mūsų skrandžiams puotą, sieloms agapę, o širdims ekumeniją, iškėlė šio stalo-kavutės organizatoriaus mkt. Fr. Skėrio nuopelnus evangelikams ir lietuviams, pavadindamas jį Maž. Lietuvos didžiu lietuviu. Kapeliono žodžiais, jis yra pagrindinis kasmetinių Vasario 16 gimn. eglučių organizatorius. Ant jo pečių gula viso paruošiamojo darbo našta. Fr. Skėrys yra visos evangelikų veiklos spiritus movens: jis organizuoja iškylas, dėsto tikybą, ruošia popietinius apmąstymus, evang. pamaldas, o mirusius palydi į amžino poilsio vietą. Pasidžiaugė, kad evangelikai ateina pagiedoti ir į katalikų pamaldas. Reikia žmonių, kurie jaunimą drąsintų. Vienas evang. jaunimo drąsintojų yra Fr. Skėrys. Kun. A. Gelžinius atskleidė paslaptį, kad Fr. Skėrį buvo norima paruošti kunigu. Jis atsisakė kunigybės, kad galėtų dirbti su jaunimu. B. Girskytė, I kl., padeklamavo "Šventa naktis" ir J. Piede, II kl., - "Weihnachten".

Med. dr. O. Šreifeldienė pastebėjo, kad dabar Lietuvoje nebėra Didžiosios ir Mažosios Lietuvos. Gal reikėtų laikyti Didž. Lietuva okupuotą tėvynę, o Mažąja-Romuvą. Viešnia sakėsi, jog ką tik atvykusi iš Lietuvos ir pirmą kartą apsilankiusi Romuvoje, buvusi maloniai nustebinta išgirdusi čia kalbant gražiai lietuviškai-visiškai taip, kaip ir Lietuvoje. Susijaudinusi dėkojo mkt. Fr. Skėriui už pagalbą, kurią jis suteikė jai ir jos šeimai tik ką atvykus Vokietijon.

Vasario 16 gimn. buv. mkt. J. Jurkaitis pastebėjo, jog jis šioje mokykloje dirbo dar tada, kai ji kūrėsi Diepholze ir vėliau buvo perkelta į Hüttenfeld. Jei tada buvo abejonių dėl šios mokyklos tolimesnės egzistencijos ir sugebėjimo atlikti savo uždavinį, tai šiandien, žvelgiant iš tolimesnės perspektyvos, matosi, kad gimnazija savo uždavinį gerai atliko ir atlieka.

Lietuvis, anot Jurkaičio, galvoja ir jaučia kitaip, negu vokiečiai ar kitų tautų žmonės. Savo galvosena ir jausmus išreiškia savo kalba. Atsidūrę svetur, lietuviai savo galvosena ir jausmams išreikšti dažnai griebiasi svetimos kalbos. Tai skurdina žmogaus dvasią. Šioje mokykloje jaunuoliai turi galimybę išmokti lietuvių kalbos ir visi turėtų ta proga pasinaudoti. Sugebėjimas atskleisti savo sielą, daro žmogų laisvu. Lietuvio siela išreiškiama tik sava kalba. "Lietuviais esame mes gimę, lietuviiais turime ir būt". . . baigė savo kalbą mkt. J. Jurkaitis.

Mkt. Fr. Skėrys padėkojo visiems dalyviams už gausų atsilankymą, už pareikštas gražias mintis, mokiniams už atliktą programą ir rėmėjams-už įgalinimą paruošti kavutę. Pobūvis baigtas Kalėdų giesme "Tyli naktis, šventa naktis".

TIKĖJIMAS

Šioje apysakoje aprašysiu, kaip viena šeima į pagalbą žmonėms skubėjo ir Dievo žodį sėjo. Ta šeima buvo neturtinga, bet labai laiminga ir Dievui už viską dėkinga. Šeimos pažiūra-vien gyventi negana, reikia tikslą turėti: kam nors padėti ar prie Dievo atversti. Vaikai, kad ir dar jauni,ėjo tais pačiais keliais, kartu su mylimais tėvais: dėjo visas pastangas tikėjimą išlaikyti, visus vargstančius paguosti ir neviltyje palaikyti. Ir kam tik buvo reikalinga, nešė patarimą naudingą.

Vieną dieną visa šeima išėjo iš namų, ieškoti vargstančių žmonių: kam galėtų padėti ar apie Dievo gerumą pakalbėti. Kaip ir visada, pirmas iš namų-šeimos galva. Dar neilgą kelią nužingsniavo kai pamatė, kaip šeimininkas savo tarną mušė. Žmogelis mėgino apsiginti, bet šeimininkas nepaliovė jo kankinti. Tai pamatęs, tėvas sušuko: "Kaip galima taip žmogų kankinti ir kaip tokių žiaurų darbą pavadinti?!" Kai šeimininkas vėl užsimojo, tėvas lazda nutvėrė ir pikčiurną nuo aukos nutraukė. Taip abu stovėjo ir vienas į kitą žiūrėjo: pikčiurna iš pykčio drebėjo, tėvas-jo judesius stebėjo. Pagaliau tėvas tarė: "Ir ką gi tarnas tau padarė? Nejaugi negali nujausti, kad Dievas neleidžia nieko skriausti? Jis menkiausią sutvėrimą į savo globą ima; turi tai suprasti ir savo Dievui pavesti! Matyt niekas dar į tavo sąžinę neprabilo ir niekuomet bažnyčioj nebuvai, tad ir nieko nežinai. Aš tau neįsakau, bet eiti su manim ten prašau, kur tavo akys praregės, nes praregėti-Dievas tau padės!" Daugiau jis nieko nesakė ir žingsniuoti pradėjo. Jautė, kad žmogus jo pėdomis iš paskos sekė. Tėvo veidas švitėjo, nes žinojo, kad paskui jį atsivertęs žmogusėjo. Daug žodžių jam kalbėti nereikėjo: Dievo gerumas ir galybė viską sutvarkė ir jam padėjo.

Jų sūnus, jaunas berniukas, taip susimąstęs buvo, kad nepastebėjo, kaip prie jūros kranto priartėjo. Ten pamatė jaunuolį, kuris sėdėjo ir į bangas žiūrėjo. Pamatęs ateinantį berniuką, norėjo į bangas šokti, bet vaikas suspėjo nutverti jį už kojos ir atitraukti iš mirties pavojaus. Jaunuolio veido bruožai buvo skausmo iškraipyti ir savo nerviško krūpčiojimo negalėjo suvaldyti. Liūdnu žvilgsniu į atėjusį berniuką pažiūrėjo ir sudėjęs rankas šitaip prakalbėjo: "Išties! Išgelbėjai mane nuo mirties! Esu neturtingas ir niekam nereikalingas. Kam turiu gyventi ir vargą vargti, jei padėti niekam negaliu ir vis į vargstančius žiūrėti turiu? Per savo trumpą gyvenimą, kas man buvo brangiausia, nustojau ir į nusiminimą įpuoliau. Gyvenimą ir žmones labai mylėjau ir kunigu būti norėjau... Tėvams ir broliams mirus, mano tikėjimas pašlijo: nebetikiu daugiau ir kunigu tapti bijau!" Jam baigus kalbėti, berniukas ėmė tikėjimo tikrybę įrodinėti. Kalbėjo, kaip Kristus už mus kentėjo, kiek daug

mes Jam skolingi ir kaip turime būti Jam dėkingi, kad žmoniją Jis atpirko ir kančia savo mus išvadavo. Jaunuolis turįs su tuo sutikti, nors ir neturtingas, bet žmonijai dar bus naudingas. Kada išmuš valanda, tada Dievas jį pašauks ir tuomet jis prieš Dievo teismą stos. Dabar jie turį eiti tenai, kur yra Dievo namai. Iš ten Dievas nė vieno negražina ir visus savo gerumu ramina. Pralinksmejo jaunuolis, nušvito akys jojo ir ištiesęs ranką berniukui, padėkojo: "Už išgelbėjimą tau padėką jaučiu ir eisiu tavo nurodytu keliu, daugiau nieko duoti negaliu!" Ir patraukė abu į bažnyčią vedančiu keliu.

Motina nutarė nueiti į pavojingiausias miesto gatves ir apžiūrėti visas tamsiausias kertes. Visą dieną aplink dairėsi ir žiūrinėjo, bet neatrado ko norėjo: nebuvo nieko ypatingo ir jos pagalbos reikalingo. Daug užgauliojimų girdėjo, kai kas net ir mušti ją norėjo, bet ji vistiek ieškojo ir save aukojo, kad tik kam galėtų padėti ir Dievo žodį pasėti. Nieko neradus jau norėjo atgal pasukti, kad dar nesutemus į namus suskubti, bet štai pamatė gatvėje lempą degančią ir moterį ant kampo stovinčią. Moteris neatrodė jauna; jos kadaise grožis buvęs - dar ne visai buvo žuvęs. Jos akys karštligė žibėjo, savo rankoje tuščią bonką turėjo ir prie stulpo prisispaudus, vos ant kojų pastovėjo. Motiną baimė pagavo, bet ji save nugalėjo, arčiau prie moters priėjo ir į ją pasižiūrėjo. Motinos akyse didelė galia spindėjo, nuo jos vargšė moteris blaivėjo ir nuo atėjusios akių atitraukti negalėjo. Moteriškė skundėsi, kad ją į purvą žmonės įstūmę, kad tada ji dar labai jauna buvo ir tame purve jos visas gyvenimas žuvo. Ji jokios išėties neradusi ir beveik nuo bado mirusi. Daug kartų mėginusi išėitį surasti ir tiesos kelią rasti, bet kai pas žmones pagalbos ieškojo, niekas jos suprasti nenorėjo: pasijuokdavę iš jos tiktai ir ji į purvą nugrimzdo visai. Motina tikinti ėmė, kad Dievą reikia mylėti ir juo pasitikėti. Dievas jos neapleis: su laiku viskas kitaip atrodys, nes Dievas jai tikrąjį kelią parodys. Kad visai nežūtų, ji turi su ja kartu eiti ir būti. Jos visa šeima, su Dievo padėjimu, jai padės ir jos sunkus gyvenimas palengvės. O dabar eisime pasimelsti ir iš Dievo gerumo sau jėgų pasisemti.

Tėvų jauniausia mergytė linksmai sau šypsojos ir vis dar trypė ant vienos kojos. Bet ir ji galvojo, kad jau turi pašaukimą, kaip ir jos tėvai, tokiai minčiai kilniai: visur gerą daryti ir apie save linksmus veidus matyti. Nors ji dar jauna, bet tikėjime tvirta, eis į gatvę ir vaikus, kurie be priežiūros yra, suras ir prie Aukščiausiojo atves. Bandė ji ir vyresnius žmones užkalbinti, pažiūrėti ką ji padaryti gali, bet jų žvilgsnių nubaidyta, bėgdavo į šalį. Įbauginta didelių, ėmėsi dairytis vien tiktai mažų. Kalbino visus - sutiktus vaikus. Aiškino jiems, ką jie bloga daro, kad reikia be darbo nesėdėti, tėvelius ir Dievulį mylėti. Reikia Dievuliui, tėveliams nenusidėti, geručiais būti ir juos mylėti.

Vaikų veideliai buvo rimtai susikaupę, - jie visko ir negalėjo suprasti, - bet mažos mergytės apie Dievulį žodžiai berti, negalėjo be

Zion Lutheran Church

Cynthia Adler

Rev. John Paupers
Astor

Edward Borkauskas

Anita Darmus

Lily Dolce

Irene Feiferis

Renata Jukartas

Victor Jukartas

Confirmation 1971

George Kermanas

Isabella Kofmann

Christine Joyer

Ruta Kostulis

Edgar Kruse

Maria Kruse

Marty Schults

Ken Oogh Photographers - Chicago

Ziono ev. liuteronų p-jos lietuviai konfirmantai parengti lic. kun. J. Paupero, kurių, deja, jam nebeteko konfirmuoti. Juos konfirmavo suprt. kun. St. Neimanas su prof. kun. Fischer 1971 m. gegužės 30 d.

pėdsakų likti ir turėjo kas nors jų širdelėse palikti.

Per trumpą laiką ji vaikus įtikint sugebėjo, giesmę užtraukė ir ir su visais į bažnyčią patraukė. Kai su savo pulkeliu į bažnyčią įėjo, jos tėvai ir brolis su savo atvestaisiais jau prie Dievo stalo klūpėjo.

Kai visų akys buvo pakeltos į Dievą, mažoji mergytė šalia savo tėvo klūpėjo. Taip besimeldžiant visiems atrodė, kad jie girdi Dievo balsą: "Visi, kurie manęs klauso, kurie pas mane atėjo, -tvirtai tikintieji ir tie, kurie nusidėjo, tenenustoja vilties ir kantrybės ir tenegaili artimui savo gyvybės! Meilės, tiesos ir dorybės keliais žygiuokit ir nieko nebijokit. Aš būsiu vis kartu su jumis!"

***

Senas kiniečių priežodis sako: "Duok žmogui žuvį ir tu jį šiandien papenėsi. Pamokyk jį žuvauti ir tu jį papenėsi rytojaus dieną. Padėk jam pastatyti žuvininkystės įmonę ir daugelis kitų galės dirbti ir maitintis. Tai galėtų būti tas, taip vadinamas, žmonių vystymasis (pažanga). Giliausia prasme, tai yra reikšmė įsikūnijimo "kūne su mumis".

JUOŽĄ PUŠNERAITĮ PALYDĖJUS
(1899. VII. 9 Bulzgenišķiai- 1972. I. 26 Chicago)

Ema ir Juozas PUŠNERAIČIAI, 1949 m.

"Čia mes neturime pasiliekančio miesto, bet ieškome būsimojų" (Žyd. 13, 14).

Nepastovus žmogaus gyvenimas ir jo gyvenvietė. Tai patyrė

mūsų kartos žmonės, ramių Lietuvos artojų vaikai, kurie pasikar-tojančių dviejų karų bėgyje buvo po visą pasaulį išblaškyti. Lai-mingesni šioje nelaimėje buvo tie,

kurie, kad ir svetur, galėjo gyventi savųjų tarpe ir saviesiems dirbti, kas dalinai sušvelnino tremtinio pergyvenimus. Bet ir suradus draugus užjūryje, ateina laikas, ar pasirošęs ar ne, vėl skirtis, nes žmogus šiame pasaulyje neturi pasiliekančios vietos, ar būtų ateivis, ar čia gimęs.

1972 m. sausio 26 d. staiga mirė Lietuvos kariuomenės kapitonas Juozas Pušneraitis. Mirties smūgis buvo netikėtas, kaip karo lauke mirtį nešąs taiklus šūvis. Iš savo namų išėjęs ir sėdęs prie vairo, kiek pavažiavęs staiga mirė, užbaigdamas savo žemiškąją kelionę.

Kai žmogus gimsta, sakome: "Kūdikis išvydo pasaulio šviesą". Kai pagyvenusio ir daug pergyvenusio gyvenimas slenką vakarop, sakome: "Mirties šešėlis artinasi, jau temsta". Šviesa ir tamsa į mūsų gyvenimą tačiau veikia gilesne prasme. Šviesos džiaugsmas ir tamsybės vargas yra mūsų gyvenimo gėrio ir pikto simbolių, laimės ir vargo skleidėjai.

Šviesa mums yra visa tai, ką mes su džiaugsmu priimti galime, ką dalinai suprantame. Tamsybė - visa tai, kas mus slegia, nesuprantama, su sąžine nesuderinama.

Kas pažino velionį, kas susipažino su jo turiningu, plačiu veiklos baru, su jo gilia humaniška pažiūra, pareigingumu, surištu su jo būdo kuklumu, tas pastebėjo, kad jis buvo ne tik šviesos siekėjas, šviesos teikėjas, bet ir žymiai platesnio akiračio. Jo tikėjimo išpažinimas buvo: "Viešpats mano šviesa ir mano išganymas, ko aš bijosiu?" (Ps. 27, 1).

Mums Juozas Pušneraitis, savo tėvynei ir tautai atsidavęs ir užsitarnavęs, savo ideologija buvo artimas ir dažnas mūsų bažnytinių parengimų svečias. Pats velionis pareiškė, kad jam miela ir malonu buvoti mūsų, daugumoje biržiečių, tarpe.

Liūdinčiai žmonai Emai, artimiesiems ir giminėms, Chicagos Liet. Ev. Reformatų parapijos vardu reiškiu užuojautą ir kartu liūdime! Kun. St. Neimanas

KUNIGAS JONAS JUOZUPAITIS

1972 m. sausio 23 d. Ziono ev. liuteronų bažnyčioje nebetilpo visi atvykusieji parapijos nariai ir svečiai, norėję dalyvauti kun. Jono Juozupaičio įvedime į parapijos klebono pareigas.

Parapijai tai buvo ilgokai neišspręstas, savo laiku daug rūpestčio sukėlęs, klausimas, kas pavaduos jų pamiltą ilgametį, staiga mirusį, kleboną lic. kun. Joną Pauperą. Liūdesys ir džiaugsmas yra viens kitą pavaduoja mūsų gyve-

nimo palydovai. Jei prieš keletą mėnesių tuose pačiuose Dievo namuose gausiai susirinkusiųjų buvo nemažai gailėsčio ašarų pralieta, tai buvo parapijos ir artimųjų atsisveikinimo, liūdesio ir skausmo išraiška išlydint kun. J. Pauperą.

Tačiau šį kartą buvo džiaugsmo ir Dievui dėkingumo pareiškimas, kad nuo dabar jų parapijos rūpestis atpuola, nes klausimas "Kaip bus toliau?" vykusiai

Ziono ev. liuteronų bažnyčioje pamaldos įvedinant kun. J. Juozupaitį į p-jos klebonus. Paveikslas priešakyje (iš k. į d.): p. Juozupaitienė, M. Pauperienė, kun. J. Juozupaitis, dr. A. Trakienė, A. Burbulienė ir kt.

išsisprendė. Parapija ir jos vadovybė paliudijo, kad jie "Džiaugiasi su linksmaisiais, verkia su verkiančiais ir gyvena daroje viens su kitu".

Kun. Jonas Juozupaitis gimė Lietuvoje, Kilpenose 1929 m. Mokslus pradėjo Vokietijoje. Į USA atvyko 1950 m. ir atlikęs karinę prievolę, baigė čia teologijos mokslą ir nuo 1967 m. kunigavo Martyno Liuterio bažnyčioje, Chicagoje. Čia Ziono parapija jį surado ir iš čia jis sutiko būti šios parapijos dvasiškiu, kaip pasakytą II Kor. 1, 24: "Ne kad viešpatauti jūsų tikėjimui, bet kad bendradarbiauti, jums džiaugsmo padaryti".

Kunigas pildo jam pavestą tarnybą ir kiekvienas skirtingai pasireiškia, bet kartu su parapija jie nepaduoti po įstatymu, bet pavesti Dievo malonei, kad tarnautų žmonijai, kuri statytų karalystę, kurios visi kasdieną prašome: "Teateina karalystė Tavo".

Liet. Ev. Reformatų Bažnyčios vardu sveikinu brolių Viešpatyje, kun. Joną Juozupaitį su šeima ir Ziono tautiniai sudėtingą parapiją. Palaiminto, sutartino, vieningo darbo ne tik parapijoje, bet ir už jos ribų! Dievas tejungia mus meilėje, kuri mums apreikšta per Viešpatį Jėzų Kristų.

Kun. S. Neimanas

DVIDEŠIMTASIS ŠIUPINYS

Šiupinį valgo mažlietuviai, žemaičiai, net ir čikagiečiai. Na ir valgėme šįkartą... né bliūdelio neliko to skanėsto dr. Jurgiui Anyšui, nors jis iš anksto buvo užsisakęs. Neaišku, kodėl taip atsitiko: ar todėl, kad pradžioje nebuvo bulvių ant stalų (gal šeiminkės norėjo visus įtikinti, kad šiupinys daug svaresnis patiekalas ant už-

gavėnių stalo, negu bulvės), ar dėl to, kad Chicagoje valgėme 20-jį, pačių virtą, šiupinį.

Šiupinio pobūvis įvyko 1972 m. vasario 5 d. naujuose lietuvių Tautiniuose Namuose. Salė ne iš didžiausių, o šiupinio mėgėjų-daug; pristačius ir stalų, buvo neįmanoma patenkinti visus norinčius dalyvauti šiame pokylyje.

Svečiai rinkosi iš visos "Mažosios ir Didžiosios Lietuvos". Juokavo, dalinosi išpūdžiais ir kiekvienas ieškojo savo stalo. Visos vietos buvo užimtos ir šeimininkėm kėlė rūpestį, kaip padavėjos galės patarnauti svečiams, jei tarpstalėse vos prasispraudė.

Salės sienas puošė Viliaus Trumpjono piešti Klaipėdos, Šilutės ir Tilžės miestų herbai, o išangos kortelės - Baltijos pajūrio karaliaus-elnio plačiaragio galvos atvaizdas.

Maž. Lietuvos Lietuvių Djos pirm. dr. Jurgis Anysas, pasveikinęs svečius, pobūvį pradėjo Kristijono Donelaičio "Metų" žodžiais:

"Juk ne pirmas mets, kaip mes gyvendami vargstam,

Irgi ne pirmas sykis jau, kaip šiupinį verdam".

Toliau jis kalbėjo: "Šiupinys lietuvininkams buvo ne kasdienis valgis-veikiau jis buvo šeimos pokylių, talkos ir, pagaliau, įvairių pobūvių, iškilmių valgis. Žiemą, pokylių ir švenčių metu, visi giminės, susėdę prie šiupinio stalo, džiaugsmas ir skausmas dalinosi. Šiupinys buvo ir talkos valgis. Užbaigę dagos, piūties ar kitus didelius kaimo darbus, sėsdavo prie stalo šiupinio valgyti su talkos kilnia nuotaika-su muzika, dainomis ir šokiais. Kaimynai vieni kitiems ne tik darbą palengvindavo, bet prie šiupinio ir vargais bei rūpesčiais pasidalindavo. Šiupinys-užgavėnių valgis: į jį sudėta beveik viskas, kas iš žiemos liko, kad tvirtą kūną per visą gavėnią palaikytų. Užgavėnių šiupiniu rodoma pavasario viltis ir artėjančios linksmybės. Nors dar ir šalta žiema siaučia, bet atkopardama saulė jau skelbia šviesos ir gyvybės pergalę. Tai pagrindas atsinaujinti, pasiruošti Prisikėlimo šventei ir artėjantiems pavasario darbams. Nepriklausomybės laikais, ypač Klaipėdos krašte, šiupinys įgavo ir visuomeninę reikšmę. Miestiečiai, norėdami paliudyti, jog jie yra sūnūs ir dukros tų autochtonų lietuvininkų, kurių namuose per šimtmečius šiupinys buvo verdamas, rinkdavosi, kaip viena didelė šeima, pokyliui.

Chicagoje jau dvidešimtą kartą šiupinį verdame ir susirenkame ne tiek tradicinio šiupinio valgyti, kiek užsidegti nauja viltimi Prūsų ir visos Lietuvos prisikėlimu".

Baigęs savo žodį, dr. J. Anysas pakvietė Aldoną Buntinaitę vesti šio parengimo programą.

Pirmiausia girdėjome trimitų duetą, kurį gražiai atliko Jurgis Juozupaitis ir Helmutas Lipšis, pianinu palydėjo Verneris Česna.

Kristijono Donelaičio "Metai" ištrauką "Pavasario linksmybės" su giliu įsijautimu padeklamavo Leonas Barauskas. Atydžiai klaus

Mažosios Lietuvos Lietuvių D-jos dvidešimto šiupinio dalyvių dalis. Prie stalo „2“ sėdi (iš k. į d.): mkt. P. Bružas, E. Tatorienė, Jankauskienė, F. Baufeldas, Birutė ir Jonas Baufeldai, Rita Neimanaitė, suprt. kun. St. Neimanas ir Jonas Karvelis. Nuotrauka M. NAGIO

sėme ir mintyse atkūrėme autoriaus vaizduojamą ano laiko pava-sari Prūsuo-se.

Toliau sekė Viktoro Jurkšaičio, Chicagoje gimusio jaunuolio, pa-ruošta ir scenai pritaikyta Vydūno iš "Amžinos Šviesos" ištraukų pynė, kurią įscenizavo: Angelė ir Kristina Sinickaitės, Silvija Jurkšaitytė, Irena Kasparaitytė, Kristina Preikšaitytė, Astrida Jungblu-taitė, Laima Kasparaitytė, Martynas Trakis ir Arūnas Kaminskas. Liepsnos šokių šoko Kornelija Bakšytė. Visi veikėjai savo rolėse jautėsi laisvai ir jas išpildė pasigėrėtinai. Veikaliuko ištraukos pa-rinktos apie Lietuvą: jos jungą, laisvę, prisikėlimą. Vydūnas rašė "Amžiną Šviesą" caro laikais. Anų laikų Lietuva buvo labai panaši komunistų "globoje" esančiai dabartinei Lietuvai. Puikiai parink-tas tekstas, sujungtas su veiksmu, publiką jaudino iki ašarų. Be to, pasigėrėtinai gražia lietuvių kalba, aiškiu žodžių tarimu, veikėjai džiugino svečius ir įrodė, kad motinos išmokyti garsai gyvai reiškiasi jų širdyse ir lūpose. Gausiomis katutėmis publika išreiškė jiems padėką už įdėtą darbą, gerus norus, vertingas pastangas.

Tautiniais rūbais pasipuošusios Tėviškės p-jos choristės: Lili-ja Buntinaitė, Zelma Juškėnienė, Irena Kleinaitienė, Viktorija Gri-gelaitytė, Angelė Sinickaitė ir Edita Žemaitaitytė žavėjo visus su-sirinkusius J. Lampsačio paruoštomis dainomis: Laumių, Lieptas ir Vakarų dainomis. Publika, dainų nuotaikos pagauta, nesustojo plojusi, kol mielosios dainininkės numatytą repertuarą papildė ir jį užbaigė "Nemunėliu", kuris visus nukėlė tėviškėn prie Nemuno krantų.

Nors programa buvo ir labai gera, jai pasibaigus, visų akys pa-krypo virtuvės link, iš kur jaunutės padavėjos - A. Perkūnaitė, A.

Jungblutaitė, I. Kasparaitytė, R. Albrechtaitė, K. Vencelytė ir M. Preikšaitytė nešė garuojantį šiupinį. Ne tik šiupinį, bet ir kitus vakarienės patiekalus gamino p. Anelė Albrechtienė su talkininkių būriu. Maž. Lietuvos Lietuvių D-ja, atsidėkodama jai už šį ir daugelį ankstyvesnių šiupinių, papuošė ją gėlių korsažu ir įteikė gintarinį medalijoną su įrašu, -"Mažosios Lietuvos Lietuvių Moterų Draugija".

Visas vakaras praėjo jaukioje ir pakilioje nuotaikoje. Orkestras nenuilsdamas kvietė visus į šokėjų eiles, kurių tikrai netrūko. Visi šoko, be amžiaus skirtumo, ligi vėlyvos nakties. Jau buvo gaidgystė, kai 20-jo Chicagos šiupinio rengėjai patenkinti, nors truputi pavargę, atsisveikino su Lietuvių Namų šeimininkais. O. P.

NEW YORKO PARAPIJOS MOTERŲ RATELIS

New Yorko Liet. Ev. Parapija buvo įsteigta 1951 m. spalio 21 d.

Prie šios parapijos išsilaikymo labai daug prisidėjo parapijos moterys. Netgi iniciatyva įsteigti parapiją priklauso moterims. Jau nuolės - Vida Klybaitė (dabar Vam-

butienė) ir Nijolė Mačiūnaitė (dabar Valaitienė) paskelbė "Vienybėje" atsišaukimą, kad registruotųsi New Yorke gyvenąs evangelikų jaunimas. Šį atsišaukimą perskaitęs genr. konsulas J. Budrys, pasikvietė į konsulatą kun. P. Da-

New Yorko liet. evangelikų p-jos Moterų Ratelio valdyba (iš k. į d.).

I-je eilėje: M. Oniunienė — pirm., M. Klimienė, A. Aukštikalnienė, Renkienė, dr. A. Svalbonienė — išdin.

II-je eilėje: J. Daniels, M. Vasilčikovienė — vicepirm., D. Loliene-Gudavičiūtė - sekr., A. Senkuvienė, E. Bublaitienė, B. Bertulaitytė, J. Andriulaitienė ir A. Dagienė

gį ir patarė suburti ev. jaunimą ir įsteigti parapiją. Inž. J. Vilgalyš surado bažnyčią ir 1951 m., Reformacijos šventės proga, buvo atlaikytos pirmos pamaldos. Po pamaldų visi dalyviai susirinko į parapijos salę, prie p. E. Klybiėnės rūpesniu ir lėšomis paruoštos bendros kavutės. Pobūviui vadovavo V. Pitkunigis. Šis pobūvis tapo pirmuoju parapijos susirinkimu, kuriame buvo nutarta įsteigti parapiją ir laikyti nuolatinės pamaldas. Buvo išrinkta parapijos taryba iš 16 asmenų ir parapijos valdyba iš 5 narių. Tarybos pirmininku buvo išrinktas L. Tonas, o valdybos pirmininku - P. Klybas.

Ši pirmoji kavutė pasidarė tradicinė: po kiekvienų pamaldų parapijos salėje visada įvyksta kavutė. Čia susiėję parapijiečiai pabendrauja, pasikalba ir pasidalina savo gyvenimo džiaugsmais ir vargais.

Įsisteigus parapijai, moterys ne kartą buvo susirinkusios aptarti parapijos moterų veiklos reikalų, bet organizuoto vieneto nesudarė, nes manė, kad jos vis tiek dirba parapijos naudai.

Pradžioje keletą metų labai nuširdžiai ir daug dirbo parapijos valdybos narė p. O. Audėnienė su savo dukrytėmis - Daiva ir Judita. Galima sakyti, kad ji buvo visų parapijos parengimų lyg ir motina. Jai daug talkininkavo A. Dagienė, M. Ukstinaitė, E. Radeckaitė, Maldutienė, Lisauskienė, Tonienė ir kt. Pailsus p. O. Audėnienei, buvo susirūpinta parapijos moterų veikla.

1957 m. balandžio 20 d. buvo sušauktas platesnis parap. moterų susirinkimas. Jame buvo nutarta

įsteigti parapijos Moterų Ratelį, kuris rūpintųsi parengimais ir labdara. Išrinkta Moterų Ratelio valdyba pareigomis pasiskirstė taip: J. Jolkovski - pirm., dr. A. Svalbonienė - vicepirm., E. Vitkauskienė - sekretr., O. Anskolienė - išdininkė ir parengimų vadovė: A. Dagienė, M. Oniunienė, D. Liolienė, H. Galitienė, M. Wasilčikovienė, J. Daniels, A. Aukštikalnienė, B. Lipšienė, M. Palienė ir M. Klimienė. Ši valdyba vadovavo M. Rateliui keletą metų, sėkmingai veikė ir Ratelio išdą papildė bent pora šimtų dolerių. 1961 m. pirmininkei J. Jolkovski išvykus į Florida, laikinai pirmininkės pareigas perėmė dr. A. Svalbonienė.

1968 m. spalio 10 d. M. Ratelio susirinkimas išrinko šios sudėties valdybą: A. Dagienė - pirm., M. Oniunienė - vicepirm., D. Liolienė - sekretorė, dr. A. Svalbonienė - išd. ir parengimų talkininkėmis liko: M. Wasilčikovienė, M. Palienė, V. Modzeliauskienė, A. Aukštikalnienė, J. Daniels, E. Bublaitienė, B. Lipšienė ir M. Klimienė. Be to, šis susirinkimas nutarė, kad Mot. Ratelio valdyba kas du mėnesiai (rotaciniu keliu) renkasi pasitarimams vis pas kitą valdybos narę.

Po metų sėkmingos veiklos, įvykęs 1969 m. lapkričio 16 d. susirinkimas priėmė pirm. A. Dagienės atsistatydinimą ir jos motyvavimą, kad ji ir šiaip talkininkauja visiems parengimams, išrinko M. Oniunienę pirmininke ir M. Wasilčikovienę vicepirmininke. Kitos valdybos narės liko tos pačios. A. Nastopkienė, atsižvelgiant į jos nuopelnus parapijai ir M. Rateliui, buvo išrinkta garbės narė.

Parapijos Mot. Ratelis per eilę veiklos metų yra atlikęs daug gražių, didžiųjų ir vertingų darbų: po kiekvienų pamaldų paruošia kavutę, suruošia laimėjimus ir šiuo būdu papildo Ratelio kasą. Jau eilę metų siunčia savo paramą Vasario 16 gimnazijos ruošiamai Kalėdų eglutei ir organizacijai "Labdara", paremia mūsų spaudą ir yra nusiuntusios Kalėdų dovanas Amerikos kariams, kovojantiems Vietname. Ir 1971 m. Moterų Ratelis iš savo kasos paskyrė: 15 dol. Vasario 16 gimn. Kalėdų eglutei, 15 dol. organiz. "Labdara", 10 dol. "Svečiui", 10 dol. "Mūsų Sparnams" ir 25 dol. parapijos

vaikų Kalėdų eglutei. Mirus garb. narei A. Nastopkienei ir narei M. Grušnienei pasiuntė gražius pagarbos vainikus. Taip pat yra lankomos sergančios narės ir dažnai įteikiamos joms dovanos.

Moterų Ratelio įnašas New Yorko parapijos veiklai, tarpusavio sugyvenimui bei krikščioniškai labdarai yra labai didelis: jų pastangomis ir rūpesniu yra atliekami visi mažesni ir didesni rengimai. Todėl darbščiosioms parapijos moterims priklauso ne vien padėka, bet ir didi garbė už nenuilstamą darbą ir pasišventimą artimo pagalbai.

P. D.

ISPŪDINGAS IR SVARBUS MINĖJIMAS

Per Reformacijos šventę 1971 m. spalio 31 d. N. Yorko Liet. Ev. parapija paminėjo savo 20-ties metų sukaktį. Parapija buvo įsteigta kun. Petro Dagio pastangomis, netrukus po jo atvykimo į JAV. Jis iki šiol tebėra tos parapijos klebonas ir dvasios vadovas. Tai yra pirma lietuvių protestantų parapija Amerikos kontinente, kuri oficialiai vadinasi "evangelikų". Ji apjungia liuteronus ir reformatus, be to turi veiklių narių iš katalikų ir net stačiatikių tarpo.

Parapijos 20-čio sukaktuvių minėjimas buvo pradėtas iškilmingomis pamaldomis, kurias atlaikė p-jos klebonas P. Dagys ir iš Chicagos pakviestas Liet. Ev. Refor. Bažnyčios suprint. kun. Povilas Dilys. Savo ilgesniame pamoksle, paėmęs pagrindan iš II Kor. 5, 17 "Taigi, jei kas yra Kristuje, jis yra naujas kūrinys; kas sena praėjo; štai nauja atsirado", nušvietė

Kun. Petras DAGYS ir suprt. kun. Povilas DILYS
New Yorko lietuvių evangelikų pamaldose

1971 m. spalio 31 d.

New Yorko evangelikų parapijos dvidešimtmečio minėjimo dalyvių dalis. New York, 1971.X.31

dabartinę protestantų pasaulio padėtį ir uždavinius. Jis aiškino, kaip šiuo laiku reikia suprasti Reformacijos pagrindus, kad jie būtų aktualūs, ypatingai pabrėždamas ekumeniškos veiklos svarbumą.

Pamaldoms prisirinko beveik pilna didelė bažnyčia. Buvo giedamos senos Reformacijos giesmės, virtuoziškai vargonais lydimos negro, muzikos profesoriaus R. Boys. Jis jau 15 metų vargonininkauja kun. Dagio parapijoje.

Moterų D-jos pastangomis, vadovaujant energingai klebono P. Dagio žmonai Arianei, parapijos salėje buvo paruoštos vaišės ir loterija, kurią gyvai ir linksmi pravedė miela biržietė Aldona Nastopkaitė-Svalbonienė.

Iš tolimesnių svečių dalyvavo teisin. Jonas Stiklorius su žmona Taisa iš Philadelphijos, Marytė Krišukėnaitė-Pesienė iš Connecticut, Inga Dobertaitė-Tomienė iš Peekskill, N. Y. ir kt.

Vaišių metu buvo pasakyta daug kalbų ir sveikinimo žodžių. Kun. P.

Dagys labai įdomiai ir vaizdžiai papasakojo apie savo veiklą Klaipeidoje, o taip pat atvykimą į Vilnių 1939 m. rudenį, antrą dieną po mūsų sostinės atgavimo, apie jo apsilankymą pas Lietuvos kariuomenės vadą kartu su kunigais: A. Piaseckiu, Z. Loppe ir P. Diliu.

Po kunigo kalbėjo J. Stiklorius, buvęs "Sandoros" vadas mkt. M. Gelžinis, J. Šneideraitis, inž. Kost. Klybas ir daugelis kitų. Liet. Ev. Reformačių Moterų D-jos Chicagoje vardu sveikino kurt. H. Dilienė.

Teko susitikti su M. Kregždienė, Kostu Klybu ir jo žmona, Vytautu Aukštikalniu ir jo šeima ir kurt. Jonu Aukštikalniu su žmona, kurių vaišinguose namuose sekančią dieną praleidome keletą labai malonių valandų. Aukštikalnienės gėlių darželis, įrengtas mažame kieme lyje, tarp Brooklyno namų, tai tikras grožio šedevras!

Kun. P. Dagys ir jo žmona Arianė yra parapijos spiritus movens. Todėl visi kalbėtojai linkėjo mylimam klebonui sveikatos ir išsver-

mės tęsti jo tokį reikalingą darbą. Reikia pasidžiaugti ir dėkoti Dievui už kun. P. Dagio ir jo parapi-

jiečių pasišventimą Kristaus idealams.

H. D.

IŠ N. YORKO LIET. EV. PARAPIJOS VEIKLOS

Liet. Evangelikų Parapija, vadovaujama kun. P. Dagio, yra labai veikli ne vien tikybinio atžvilgiu, bet ir tautiniu. Kun. Dagys, kaip kunigas ir veikėjas, buvo žinomas jau Lietuvoje, nes jis ilgą laiką, iki pat Klaipėdos krašto prijungimo prievarta prie Vokietijos, buvo Klaipėdos gubernatūros tikybiniam reikalams patarėjas ir kartu kariuomenės kapelionas. Klaipėdoje nebuvo lietuviškos organizacijos, kurioje jis nebūtų priklausęs ir veikęs. Toks pat jis išliko ir čia-tremtyje. Ilgą laiką gyvendamas Klaipėdos krašte, pamilo tą seną Lietuvos kampelį ir dabar, tremtyje, jis yra pirmininkas Klaipėdos Krašto Bičiulių Sąjungos. Jis ir čia priklauso beveik visoms lietuviškomis organizacijoms, kurios kovoja už Lietuvos laisvę.

Kalėdų švenčių metu, 1971 m. gruodžio 26 d., kun. Dagys atlaikė

liet. evangelikams iškilmingas pamaldas. Po pamaldų, parapijos salėje suruoštame pobūvyje dalyvavo virš 100 liet. evangelikų iš N. Yorko ir apylinkės. Besivaišinant kavute ir užkandžiaujant, kun. Dagys pasakė ilgoką, jaudinančią kalbą, išskeldamas Kristaus gimimo šventės reikšmę, paragino visus lietuvius atgimti dvasioje ir prašyti Dievą, kad greičiau sulauktume Laisvos Lietuvos. Kun. Dagys paminėjo ir tuos lietuvius, kurie praėjusiais metais turėjo sunkių ir džiaugsmingų dienų. Jis pasveikino Adolfą ir Juzę Andziulaičius šventusius auksines vestuves.

Klaipėdos krašto žymus patriotas Martynas Gelžinis taip pat pasakė trumpą, bet reikšmingą kalbą, ragindamas visus aktyviai įsijungti į Lietuvos laisvinimo kovą. M. Gelžinis, Santaros steigėjas ir jos ilgametis vadas Klaipėdoje, vi-

Kun. P. DAGYS sako savo parapijiečiams kalbą Kalėdų švenčių pobūvyje. Prie jo — kurt. inž. K. KLYBAS. Nuotrauka K. KLASTAUSKO

suomet pasižymėjo savo geležine valia. Nors jau ir kiek senstelėjęs, bet jo geležinė valia dar nepradėjo rūdyti, atrodo net, kad ji jau virto plienine. Pasakytoje savo kaboje pasirodė esąs stiprus kovotojas dėl lietuviybės ir užtikrino, kad Lietuva bus laisva.

Džiugu matyti liet. evangelikų tarpe tvirtų lietuvių ir gausią in-

telligentiją, kaip inžinierius, medicinos daktares ir šiaip intelektualus, kurių tarpe yra ir klaipėdiečio dailininko Adomo Brako sūnus Ramunas Brakas, kuris išaugo svetimuose kraštuose, vienok išliko gražiai lietuviškai kalbančiu. Jis dirba N. Y. kaip inžinierius projektuotojas.

Klastauskas

ANDZIULAIČIAI ATŠVENTĖ AUKSINES VESTUVES

Adolfas ir Juzė ANDZIULAIČIAI švenčia auksines vestuves. Nuotrauka K. KLASTAUSKO

New Yorko lietuviai evangelikai Kalėdų švenčių metu paminėjo savo parapijiečių Adolfo ir Juzės Andziulaičių bendro gyvenimo auksinę sukaktį.

Jie yra kilę iš Žemaitijos, Raseinių aps., Šimkaičių vls., Bliūdžių km. Ten jie turėjo gražų ūkėlį ir augino sūnų Joną ir dukrą Irmą. Raudonajam amarui užgrobus Lietuvą, jie pasitraukė į Vakarus. Po karo emigravo į Ameriką ir apsistojo Brooklyne. Pradžiai jiems buvo sunki. Dirbo įvairius sunkius darbus, bet taupiai gyvendami, pasistatė Brooklyne gražų namą, kuriame ir dabar gyvena su sūnumi

Jonu. Dukra Irma ištekėjo už architekto Bernardo Kuzmaičio ir apsigyveno Canadoje, kur yra gerai įsikūrę.

Nors Andziulaičiui jau suėjo 81 metai, bet atrodo, kad senatvė jam dar toli, nes tebėra judrus ir nesiskundžia ligomis. Juzė Andziulaitienė, tik 6 metais jaunesnė už savo vyrą, taip pat dar judri namų šeimininkė. Jie yra tautiniai susipratę lietuviai, myli savo religiją ir mielai priima svečius, kurie juos aplanko.

Jonas Andziulaitis dirba, kaip specialistas, viename elektroninių dalių gaminimo fabrike ir yra pa-

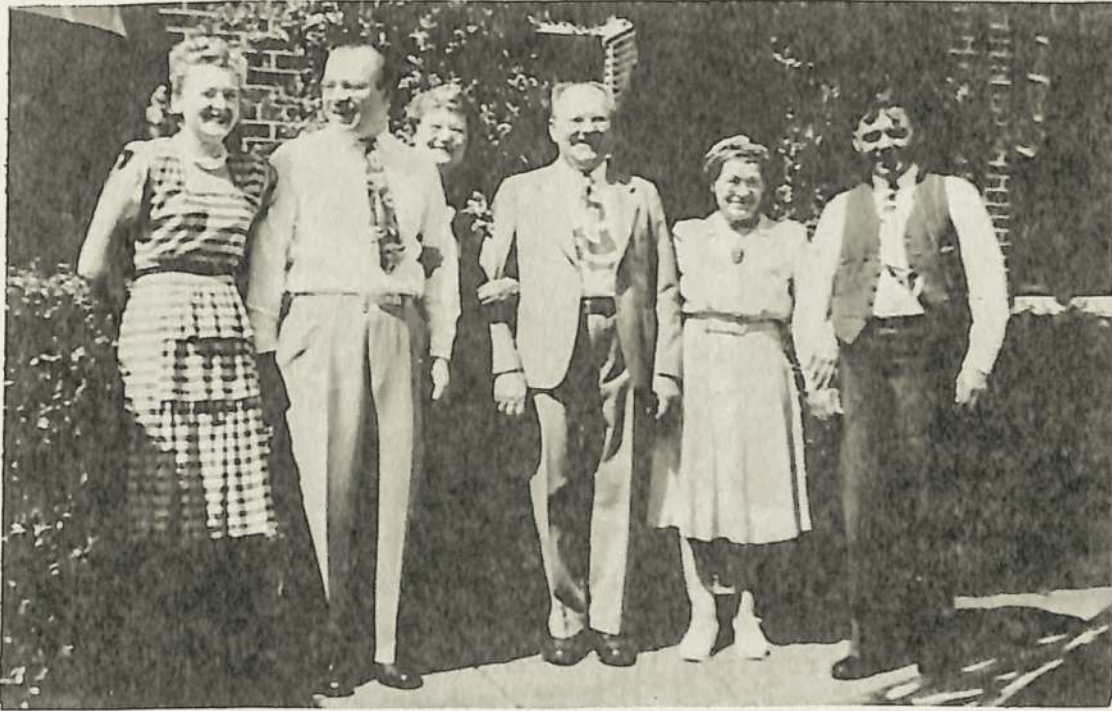
siekęs bosu vietas. Be tiesioginio savo darbo, jis yra geras fotografas-filmuotojas, laikrodininkas ir senų lietuviškų knygų bei spaudos rinkėjas.

Kaip kun. Dagys per šios sukak-

ties minėjimą palinkėjo jiems ilgo amžiaus, dirbti lietuviybės ir religijos labui, taip ir mes, parapiljiečiai, linkime jiems sveikiems atšvęsti deimantines vestuves.

Klastauskas

---o---

Antras iš kairės Fredis Kutra, toliau Povilas Kutra su žmona Mare tarpe giminių

CHELTENHAM, Pa. Marei ir Povilui Kutroms, gyv. Cheltenhame, 421 Beecher Ave, sūnus Fredis su kaimynais suruošė malonią staigmeną 1972. I. 23 d., jų vedybų 56-ųjų metinių proga.

M. ir P. Kutros yra giminės Di-

lių, Guobužių ir Lampsaičių šeimų ir yra "M. Sp." skaitytojai. "M. Sp." redakcija ir minėtos šeimos maloniai sveikina sukaktuvininkus linkėdami tvirtos sveikatos ir visokiariopos palaimos.

--o0o--

IŠKILIAI PAMINĖTA VASARIO 16

Lietuvos Nepriklausomybės 54-ji šventė, mūsų bažnyčioje buvo gražiai ir suplačia programa paminėta 1972 m. vasario 27 d. Minėjimas savaite vėliau pravestas tam, kad mūsų Bažnyčios nariai galėtų dalyvauti bendrame Altos rengtame minėjime.

Šventės pamaldas pravedė sprt. kun. P. Dilys, pasakydamas tai die-

nai skirtą pamokslą ir sukalbėdamas maldą už pavergtą tėvynę ir kritusius kovoje už laisvę. Pamaldose buvo prisimintas prieš metus miręs Martynas Tilindis. Laisvojo pasaul. lietuvių jaunimo II-jo Kongreso proga, kurio šūkis: "Jaunimo darbas ir širdis-lietuvių tautos ateitis!", buvo už jį pasimelsta ir sugiedota jaunimui

skirta giesmė. Pamaldos baigtos Lietuvos himnu.

Graži parapijos salė su kaupu buvo pripildyta dalyviais. Stalai apdėti Moterų D-jos narių pagamintais ir suaukotais skaniais užkandžiais ir papuošti dr. P. Vaitaitienės parūpintomis gėlėmis, o gėlių stovaitautine juoste. Sukalbėjus maldą, prasidėjo vaišės.

Minėjimą pravedė parapijos pirm. kurt. inž. H. Pavilonis. Savo žodyje apibūdino minėjimo reikšmę. Jis pareiškė, kad mūsų pavergtiems broliams ir sesėms okupuotoje Lietuvoje neleidžiama minėti šios brangios kiekvienam lietuviui Nepriklausomybės šventės, neleidžiama naudotis žmogaus teisėmis bei laisve. Okupantas yra sutrypęs svarbiausius tarptautinės teisės dėsnius. Esame gyvi sovietinės tironijos liudininkai. Vienok okupanto valdy-

mas negalės būti amžinas. JAV atsisako pripažinti Lietuvos okupaciją. O mes, laisvojo pasaulio lietuviai, šiandieną pergyvename permainingus politinius laikus, kurių rytojus gero nežada.

Susirinkome pareikšti savo meilę brangiai tėvynei, meilę laisvei ir tikėjimą ateičiai. Privalome gyvai palaikyti laisvės dvasią, būti nepalaužiami ir be perstojo kovoti už sugražinimą mūsų tautai laisvės. Privalome puoselėti kultūrinės vertybes, išlaikyti religinį gyvenimą, lietuvišką identišumą.

Dalyvių dėmesį atkreipė į tai, kad mūsų Bažnyčia nesiriboja siauru vidujiniu gyvenimu, bet veikia platesniu mastu. Mūsų Bažnyčios atstovai, laiks nuo laiko, dalyvauja protestantų bažnytinėse konferencijose ir savo dalyvavimu prisideda prie sunkios Lietu-

Vasario 16 minėjimo dalyvių dalis.

Nuotrauka kurt. L. KNOPFMILERIO

Jubiliatui kurt. Petru VARIAKOJUI, sulaukusiame garbingų 75 metų, anūkai įteikia meninę lėkštę

Nuotraukos kurt. L. KNOPFMILERIO

Jubiliatas kurt. Jokūbas TREČIOKAS sulaukęs garbingų 85 metų.

vos bylos vedimo. Vien tik mūsų atstovo dalyvavimas, atkreipia konferencijose dalyvių dėmesį į pavergtą Lietuvą, - didesnis atstovų skaičius sužino, - įgyjame daugiau užtarėjų.

Kun. P. Dilys, mūsų Bažnyčios atstovas, dalyvavęs 1972 m. sausio 4-6 d.d. Atlantic City Šiaurės Amerikos Reformuotų Bažnyčių konferencijoje, padarė suglaustą apžvalgą apie padarytus ten nutarimus ir papasakojo patirtus išpūdžius.

Po pranešimo buvo perskaityta Kolegijos prezid. kurt. M. Tamulėno, jr. iš Racine, Wis. telefonograma: "Mieli tikėjimo broliai ir sesės! Sveikinu minėjimo dalyvius ir linkiu, kad Vasario 16 dvasia stiprintų ir duotų ryžto, ištvermės mūsų Tėvynės ir Bažnyčios darbams. Sveikinu mūsų mielus

jubiliatus, sulaukusius gražaus amžiaus: . kurt. Jokūbą Trečioką, "M. Sp." bendradarbį, kilnų papilietį, vaizdžiai aprašiusį Papilį ir jo apylinkes; mano mielą Radvilų kaimo kaimyną, kurt. Petrą Variakojį, nepailstamą ir ilgametį mūsų Bažnyčios darbuotoją, kooperatininką, visuomenės veikėją ir bitininką, Jūs prasmingai leidote gyvenimo dienas, naudingas mūsų kraštui ir jo vaikams. Buvote liudininkais ir dalyviais mūsų atsikūriamos ir žydėti pradėjusios Tėvynės; pergyvenote tautos tragediją, pagaliau, tremtį ir išsikūrimą šiame krašte. Kūnas sotus-siela alkana. O mintys vis lekia ten, už Atlanto, į Baltijos pajūrį, kur mūsų Tėvynė brangi Lietuva!

Mieli Jubilatai, nuoširdžiai linkime geros sveikatos ir ilgų me-

ty! Aš ir mano žmona šią valandą esame kartu su Jumis visais.

Ida ir Motiejus Tamulėnai"

Abu jubilatai-nepriklausomybės kovų veteranai: kurt. J. Trečiokas, sulaukęs 85 metus ir kurt. P. Variakojis, -75 metus. Abu nepriklaus. karo metu dirbo intendantūrose.

Buv. karo valdininko, kapitono J. Trečioko gyvenimo kelią plačiai apibūdino gener. suprt. kun. St. Neimanas. Karo valdininko, intendanto P. Variakovo gyvenimo kelią, iškeldamas jo asmens taurų humaniškumą, nušvietė kurt. mkt. P. Bružas. Abiem jubilatam buvo sugiedota ilgiausių metų ir už jų sveikatą išlenkta vyno taurelė.

Jubiliatus sveikino "M. Sp." redakcija, reikšdama padėką už bendradarbiavimą, ypač J. Trečiokui už atsiminimus apie papiliečius.

Jubiliatus pasveikino buv. konsulas, diplomatas, muzikas A. Kalvaitis, kuris savo žodyje užsiminė

ir apie tai, kad jau 15 metų vargininkaujas mūsų parapijoje. Pasidžiaugė, kad jam esą malonu reformatams patarnauti. Dr. A. Šabanienės vardu, kuri dėl vykusios konferencijos Californijoje asmeniškai dalyvauti negalėjo, gražius sveikinimo žodžius, skirtus bitininkui P. Variakojui su dovanėle, perdavė J. Kregždė. Dar P. Variakojį su dovana sveikino dr. P. Vaitaitienė, o Variakovo anūkai jam įteikė menišką, tautiškais motyvais, lėkštę.

P. Variakojis padėkos žodyje, savo ir J. Trečioko vardu, tarp kitko užsiminė apie darytas garantijas Vokietijoje stovyklose gyvenusiems Biržų krašto tremtiniams. Tokių garantijų buvę sudaryta iki pusantro šimto. Prie garantijų sudarymo, o taipgi ir prie atvykusių globos, labai daug pasidarbavo kurt. K. Variakojienė, A. Waitekaitienė (abiejų minėjime nebuvo), O. Lenkauskienė, Šalčiūnienė, A. Mikšys ir kt. Mi-

Minint Vasario 16 (iš k. į d.): buv. konsulas muzikas A. KALVAITIS su ponia, kurt. St. DAGYS ir kurt. V. VARIAKOJIS. Nuotrauka kurt. L. KNOPFMILERIO

1972 Naujųjų Metų sutikimas Chicagos ev. reformatų parapijos salėje (iš k. į d.): Jonas Dagys, Jonas Palšis, Petras Variakojis, Bronė Variakojienė, Olga Kregždienė, Vilius Variakojis, Jokūbas Kregždė, Jonas Pelanis, Viktorija Kregždienė, Aldona Dagienė, Emilija Palšienė, Elena Tatorienė ir Petras Bružas. Nuotr. R. DAGIO

nėjime dalyvavusieji garantijų pa- rūpintojai buvo gražiai pristatyti, pagerbti ir jiems parekšta padėka.

Dalyvių tarpe buvo nemažai ir svečių, kuriuos pirm. Pavilonis gražiai pristatė: Z. Juškevičienė, skautų veikėja, spaudos bendradarbė; inž. L. Koncza; farm. p. Variakojienė; p. Kalvaitienė; visuomenės veikėjai - K. Mačiukas ir J. Jokubonis ir kt. Taipgi buvo pristatytos jubi liato P. Variakovo dukros: dr. Dan guolė ir dr. Daina Fricke.

Kurt. L. Knopfmileris, "M. Sp. "

foto korespondentas, išėjęs pensi jon, persikelia gyventi Floridon. Pasitraukiančiam iš aktyvios mū sų parapijoje veiklos, atsisveikini mo žodį tarė kun. St. Neimanas. Krt. L. Knopfmileris tarė keletą atsi sveikinimo šiltų žodžių ir padėką už malonų bendravimą.

Ilgai užsitususiame pobūvyje bu vo atgaivinti praeities brangūs pri siminimai, kurie užliejo visus da lyvius tėviškės šiluma. Po tartų padėkos žodžių, minėjimas, sukal bėjus maldą, buvo baigtas. J. Kr.

000

LOS ANGELES. 1971 m. gruodžio 12 d. įvyko paskutinis tais metais S-gos narių susirinkimas. Prieš tai kun. M. Preikšaitis I-je Liute ronų bažnyčioje atlaikė pamaldas. Į susirinkimą atsilankė gana gau sus būrys narių ir S-gai prijaučiančių.

Pirmininkavo S-gos pirm. dr. M. Devenis. Grįžusi iš Altos suvažia vimo, kurt. A. Devenienė papasa-

kojo savo įspūdžius ir apie pro testantų veiklą Chicagoje. Šiltais žodžiais paminėjo naujai įsigytą ev. reformatų bažnyčią Gage parke.

Teis. J. Kutra padarė ilgesnę apžvalgą apie naujai pasirodžiu sios J. Byčinsko knygos "Jonas Husas" lietuvių kalbon vertimą. Plačiau palietė to meto R. Katali kų B-čios nenormalumus, papasa kojo apie J. Huso gyvenimą ir jo

mokslą. J. Husas ir šiandien gali būti mums pavyzdžiu, kaip savo krašto patriotas ir nenuolaidus kovotojas dėl minties ir sąžinės laisvės. Jis neišsižadėjęs savo principų, bet veikiau pasirinkęs mirtį ant laužo.

Mkt. V. Glažė perdavė Vasario 16-sios gimn. Ev. Ratelio atsišaukimą, kartu ragindamas daugiau domėtis šia vienintele V. Europoje mūsų švietimo įstaiga. Čia pat buvo surinkta 60 dol. aukų būrelio veiklai paremti.

Kurt. H. Petkienė, S-gos sekretorė, iškėlė reikalą susirūpinti protestantams kandidatų į dvasininkus suradimu ir šiam reikalui lėšų organizavimu, nes esamieji dvasininkai sensta.

Susirinkimo dalyviai buvo šeiminių pavaišinti kavute su užkandžiais, prie gražiai kalėdiškai papuoštų stalų.

* L. Angeles Protest. S-gos valdyba, atsižvelgdama į tai, kad kun. M. Preikšaitis, ištiktas dviejų širdies

smūgių, nebegali daugiau dirbti sunkesnio fizinio darbo (ligi šiolei vertėsi daržininkyste), o taip pat įvertindama jo 35 m. kunigavimo sukaktį, kreipėsi raštu į parapijiečius, prašydama kiekvieną paskirti kunigui auką, tuo būdu suteikiant ir moralinės pasipirties jo tolimesnei veiklai. Kunigas ir toliau laiko pamaldas ir redaguoja savo 2 kartus per mėnesį pasirodantį laikr. - "Širdis Aukštyn". S-ga iš savo izdo paskyrė 25 dol. Būtų tikrai gražu, jei kas ir iš toliau gyvenančių protestantų, sutiktų kun. M. Preikšaitį ir jo veiklą paremti. Jo adresas: 11915 Iowa Ave, Los Angeles, Cal. 90025.

* Po 1972 m. balandžio 2 d. įvykusių I-je Liuter. bažnyčioje kun. M. Preikšaičio velykinių pamaldų, dalyviai buvo susirinkę prie kavutės stalo. V. Glažė pranešė apie gautą virš 100 dol. auką iš Chicagos, o teis. J. Kutra painformavo apie pasiųstą iš Lietuvos 17,000 parašų skundą UNO sekretoriui dėl vyks-

Los Angeles Liet. Prot. S-gos surengtos paskaitos dalyviai. Kurt. J. Kutra kviečia kun. M. Preikšaitį prie garbės stalo

Los Angeles Liet. Prot. S-gos surengtos paskaitos dalyviai. Prie centrinio stalo sėdi (iš k. į d.): kurt. J. Kutra, kun. M. Preikšaitis, kurt. dr. M. Devenis, stovi kurt. H. Petkienė, besirūpinanti svečių vaišėmis

tančių religinių persekiojimų Lietuvoje. Ten pat buvo surinkta apie 10 dol. aukų Jaunimo Kongresui.

* Santa Monicoje jau 10 m. veikia Lietuvių Klubas. Jis nemažai aukojo Altai, Tautos Fondui ir vietinei šeštadien. mokyklai. Šiais metais valdyba yra įpareigota paremti įvykstantį Chicagoje Jaun. Kon-

grėsą. Pastaruosius 3 metus šiam klubui energingai vadovavo kurt. A. Devenienė. Nebesutikus jai toliau būti valdyboje, 1972 m. balandžio 28 d. įvykęs met. susirinkimas nutarė ir išrinko A. Devenienę klubo garbės nare. Šiam susirink. pirmininkavo kurt. J. Kutra.

J. Kt.

GIESMIŲ VAKARAS "TĒVIŠKĒJE" VLADO JAKUBĒNO KANTATA

Verbų sekmadienį, 1972 m. kovo 26 d., Liet. Ev. Liuteronų "Tėviškės" p-jos bažnyčioje įvyko giesmių vakaras, tapęs šios dienos jau ilgamete tradicija.

Giesmių vakarą pradėjo tai dienai pritaikytais žodžiais, malda bei palaiminimu p-jos klebonas senj. A. Trakis. Gausiai susirinkę parapijiečiai ir svečiai sugiedojo kelias giesmes.

"Tėviškės" p-jos choras, vedamas energingo ir ilgamečio chorvedžio mkt. J. Lampačio, jau turi turtingą ir gražią istoriją. Be to, jis yra pagaminęs liet. evangelikų liaudies giesmių plokštelę, kuri, J. Karvelio lėšomis išleista, buvo neįprastai gausiai išparduota ne tik lietuvių evangelikų, bet ir katalikų tarpe. Prieš keletą metų šis choras atkreipė į save dėmesį, atlikęs Vl. Jakubėno kantatos "De Profundis" (B. Brazdžionio žodžiai) premjerą. Šis veikalas buvo ateitininkų federacijos užsakytas ryšium su katalikų filosofu St. Šalkausko mirties sukaktuvėmis ir turėjo būti "Dainavos" choro

Tėviškės p-jos tradiciniame giesmių vakare, Verbų sekmadienį 1972 m. kovo 25 d., minint p-jos 20-ies metų sukaktį, p-jos choras, diriguojamas mkt. Jurgio LAMPSAČIO, tarpe kitų giesmių išpildė prof. Vl. Jakubėno naujai sukurtą kantatą „PRANAŠE DIDIS“ Nuotrauka M. NAGIO

atliktas per minėjimo pamaldas. Iš anksto nenumačius nei veikalo apimties, nei gedulingų pamaldų ilgumo, "De Profundis" liko tada neišpildyta, bet buvo ateitininkų federacijos atspausdinta. Dirigentui J. Lampsačiui šiuo veikalu susidomėjus, jis buvo pirmą kartą išpildytas 1969 m. giesmių vakare "Tėviškės" bažnyčioje. Šis išpūdingas, dramatiškai tragiškos nuotaikos, veikalas buvo tik vėliau platesnei visuomenei parodytas 1970 m. pavasarį, per "Dainavos" surengtą religinį koncertą Šv. Kryžiaus bažnyčioje.

Vl. Jakubėno bendradarbiavimas su "Tėviškės" p-jos choru yra gan ilgas. Kasmetiniams giesmių vakarams jis yra sukūręs chorui nemažai, motetės forma išplėstų, liet. liaudies giesmių. Šiomet, "Tėviškės" p-jai švenčiant 20 metų sukaktuves, kompoz. Vl. Jakubėnui buvo pavesta parašyti stambesnę veikalą, paremtą giesmės "Pranaše Didis" melodija. Ši liaudies giesmė yra gana plačiai žinoma. Lietuvoje ji buvo laikoma lietuvių evangelikų, o neoficialiai, lyg ir viso Klaipėdos krašto, himnu ir dažnai yra atliekama per visokias su Klaipėdos kraštu surištas iškilmes. Vl. Jakubėno kantata "Pranaše Didis" praskambėjo pakiliai, nuotaikingai. Joje paaiškėjo "Tėviškės" p-jos choro padaryta pažanga: gryna intonacija, ritminis tikslumas ir, kas ypač žavėjo klausytojus, dinaminių atspalvių turtingumas, su puikiu pianissimo ir, pagal negausaus choro išgales, skambiu forte. Čia reikia labai įvertinti dirigento J. Lampsačio sugebėjimą. Nors atskirų balsų grupių skaičius ir pajėgumas nėra

vienodi, jam pavyko visur išgauti išlygintą skambesį.

Kantata "Pranaše Didis" yra ypač pavykęs šios rūšies veikalas Vl. Jakubėno kūryboje. Nors visa muzika remiasi liaudies giesmės motyvais, kūrinys rodo aiškių individualių bruožų. Veikalo pradžia yra kiek mistinės, prašvitusiai tragiškos nuotaikos, daugiausia paremta žodžiais: "Mūs Atpirkėjau, Mūs Užtarėjau, pas Tėvo sostą Tu užtark mane". Pati choralo melodija ateina vėliau, ji pasigirsta lyg visai iš tolo, tyliu unisonu; paskui ji kartojama plačiai jungiant chorą su solistais. Čia panaudota senoviškesnė, Prūsų Lietuvos choralų knygose randama šios liaudies melodijos versija. Vėliau pasirodė dabar vartojamoji choralo versija, pradžioje vien choro paprasta bažnytine harmonija giedama. Ta pati melodija toliau pravedama taip vad. kanono būdu, sopranams su tenorais giedant giesmės melodiją, o altams su bosais tą patį kartojant kiek žemiau ir dviem taktais vėliau. Ta pati melodija dar pakaitomis atliekama solistų, moterų choro ir didžiausiu šviesiu pakilimu pilno ansamblio. Toliau muzika vėl grįžta į pradinę mistišką bei prašvitusiai tragišką nuotaiką, su ypač šviesia ir tylia užbaiga.

Gan reikšmingas solistų partijas prie kantatos gražiai atliko Viktorija Grigelaitytė ir dažnas "Tėviškės" p-jos koncertų solistas baritonas Leonas Gružas.

Ir likusioji giesmių vakaro programos dalis buvo nuotaikinga

Lietuvių ev. liuteronų Tėviškės p-jos 1972 metų Taryba (iš k. į d.).

I-je eilėje: E. Sinickienė, O. Paulikienė, K. Vaišvila — pirm., senj. kun. A. Trakis, P. Kleinaitis, A. Janušaitis.

II-je eilėje: F. Kvantas, P. Kiaupa, J. Bau feldas, V. Trumpjonas, E. Skistimas, N. Žibas.

Trūksta: M. Liuberto, J. Žaunaičio ir J. Galinaičio

Nuotrauka M. NAGIO

ir sklaidi. Mišrus choras atliko vieną Fr. Silcherio religinį kūrinį ir dvi nuotaikingas ištraukas iš operų: Ch. Gluck'o "Orpheo ed Euridice" ir p-jos choro ir klausytojų ypač mėgiamą "Žydų vergų chorą" iš Verdi operos "Nabucco". Vyrų oktetas gražia nuotaika atliko J. Gruodžio "Tėve Mūsų". Tenoras Ignas Malcius atliko "Ingemisco" (verkiu nusidėjęs) iš Verdi "Requiem", o Br. Variakojienė pagiedojo "Kai širdį tau skausmas" J. Naujalio. Visą koncertą palydėjo fortepijonu ir vargonais atliko preliudą bei postliudą, prof. Vl. Jakubėnas.

Po muzikinės dalies bažnyčioje, dauguma giesmių vakaro dalyvių susirinko p-jos salėje prie Moterų D-jos gausiai ir gražiai padengtų stalų. Svečius pasveikino ir išanginį žodį tarė Moterų D-jos pirmininkė Olga Paulikienė. Svečių tarpe buvo keli muzikai ir daugelis žymių lietuvių visuomenės narių bei veikėjų. Buvo pasakyta nemažai sveikinimo kalbų. Labai nuoširdžiai sveikino Alvudo pirm. mkt. Z. Girdvainytė, išskeldama šios p-jos veiklos svarbumą ir linkėdama jai ir ateityje ištvermės bei stiprybės.

"Tėviškės" parapija tikrai gali didžiuotis ne vien savo puikiu choru, bet ir gyva, darnia bažnytine veikla.

H. D.

CHICAGO. 1972 m. kovo 19 d. po pamaldų, parapijos salėje, įvyko Chicagos ev. reform. parapijos narių metinis susirinkimas. Parapijos pirm. inž. H. Pavilionis padarė išsamų praeitų metų p-jos ir valdybos veiklos pranešimą; kurt. inž. J. Variakojis pranešė apie santykius su presbiterijonais; išd. P. Bružas davė p-jos kasos stovį. Revizijos k-jos aktą perskaitė P. Variakojis. Susirinkimas užgyrė valdybos veiklą, priėmė apyskaitas ir patvirtino šiems metams sudarytą sąmatą. Dėl santykių su presbiterijonais klausimas atidėtas sekančiam susirinkimui.

Susirinkimui pirmininkavo krt. J. Kregždė, sekretoriavo valdybos sekr. J. Pelanis. J. Kr.

ŠVEDIJA. Kostas Tamulėnas dirba Volvo automobilių bendrovėje Götėburg'e, Švedijoje. Jis ten yra motorų projektų inžinierius. 1971

m. rugsėjo mėn. tarnybos reikalais lankėsi Argentinoje, Buenos Aires ir Kordobos miestuose. Grįždamas užsuko į JAV ir aplankė savo dėdę W. Palm Beach, Floridoje ir brolių, gyv. Racine, Wis.

NEW YORK. Kurt. elektr. inž. Kostas Klybas, buv. Biržų burmistro sūnus, išėjęs mokslus Wisconsin-u-te, dirba American Electric Power Service Co., New York. Ši kompanija yra viena iš didžiausių elektros kompan. JAV. Šios kompanijos elektros stotys su laidais prasidėda Michigan v-bėje ir tęsiasi į W. Virginia. AEP turi pasaulyje aukščiausių elektros gamimo pajėgumą ir perdavimui laidus bei pastotis. Nuo 1972. I. 1 K. Klybas gavo paaukštinimą ir buvo paskirtas elektros jėgainių ir pastočių projektavimo skyriaus viršininko pavaduotoju. K. Klybui yra

pavesta elektros pastočių statybos ir jų apsaugos projektavimo priežiūra. Jo žinioje dirba virš 70 žmonių.

BROCKTON, Mass. Agr. Juozo ir Otilijos Valiūnų sūnus Tiliš, baigęs antropologijos mokslus, važinėja po pasaulį platesniam susipažinimui su studijuotu dalyku. Per Turkiją, Iraną, Afganistaną ir Pakistaną pasiekė net tolimąją Indiją. Bibliotekose renka atitinkamą medžiagą ir lanko istorines vietas.

SOMERVILLE, N. J. Kurt. dr. inž. Valentinas Šernas, 1966 m. pradėjęs dirbti Rutgers u-te, 1971 m. pavasarį buvo pakeltas į Associate Professor of Mechanical Engineering.

SYRACUSE, N. Y. Biologijos prof. dr. Martyno Yčo, jr., knyga, parašyta drauge su prof. G. Gamov: "Mr. Tompkins Inside Himself", išleista 1967 m., 274 psl., jos laida pakartota Londone. Šios, gana populiarios, knygos vertimas į prancūzų kalbą buvo išleistas 1970 m., o italų kalba-išleistas Bolognoje.

Be šio darbo, prof. dr. M. Yčas parašė ir išleido mokslinę monografiją: "The Biological Code", Amsterdame 1969 m., 360 psl. Šios knygos recenzijos pasirodė JAV, Olandijos, Anglijos, Italijos, Vokietijos, Berlyno, Sov. Sąjungos ir Australijos moksliniuose žurnaluose. Šio veikalo vertimas rusų kalba išleistas Maskvoje 1971 metais.

NUO 1971 M. GRUODŽIO 1 D. IKI 1972 M. BIRŽELIO 1 D. GAUTOS "MŪSŲ SPARNAMS" AUKOS

P. Lapienė, Chicago-30 dol.; J. Pelanis, Chicago-20 dol.; V. Karosas, Cicero-20 dol.; Nenortienė, Chicago-20 dol.; M. Kregždė, Los Angeles-15 dol.; J. Trečiokas, Chicago-15 dol.; J. Anysas, Chicago-12 dol.; I. Bikneris, Chicago-20 dol.

Po 10 dol.:

E. Manomaitis, W. Roxbury; P. Čigas, Cleveland; A. Jodinskas, Detroit; V. Trečiokas, Ottawa; K. Klybas, N. York; F. Šlenteris, Vokietija; D. Bobelis, Elgin; Dr. J. Yčas, Toronto; K. Burbulis, Texas; A. J. Šilimas, Dorchester; I. Meiklejohn, Canada; V. Lisauskas, Brooklyn; M. Šenferas, Toronto; A ir Z. Jablonskiai, Hickory Hills; L. Kairys, G. Josuweith, J. Jakubonis, kun. P. ir H. Diliai, V. Variakojis, J. Dagys, R. Mažeika, J. Tatoris,

M. Pauperienė- visi iš Chicagos.

Po 9-6 dol.:

P. Gudelis, Vokietija-9 dol.; Dr. Stanaitis, Chicago-7 dol.; E. Mikėlėnienė, Vokietija-6 dol.; P. Srugys, Chicago-6 dol.; J. Kaufmanas, Danija-5.14 dol.; W. Klimkeit, Vokietija-20 DM.

Po 5 dol.:

K. Grūnthal, Vokietija; A. J. Gylys, Waterbury; M. Pesienė, Fairfield; M. Rumia, Rockford; H. Petkus, L. Angeles; V. Šarka, Detroit; P. Dagys, Columbus; P. Kalvynas, Worcester; J. ir D. Kregždės, Cincinnati; A. de Vaisiūnas, Venecuela; L. ir E. Paulauskai, Florida; P. Kutra, Cheltenham; O. Dubraitė, Rockford; D. Jurcienė, K. Karaziya, O. Budėjienė, St. Dagys, A. Uznyš, P. Vaitaitienė, E. Gerulis, J.

Variakojis, St. Neimanas, jr., E. Holenderienė, M. Puodžiūnas, K. Juškėnas, J. Jurkšaitis, A. Paupe-rienė, E. Šleiterienė, E. Panavas, V. Trumpjonas, R. Gecevičienė, V. Kasiulienė, L. Leipienė, P. Lamp-
sationė, H. Vygantienė, E. Varan-
kienė, E. Gudaitienė, E. Vaišvilai-
tė, I. Bakūnas, E. Starienė, O. Gra-
žienė, M. Purvinas - visi iš Chica-
gos.

Po 4 dol. :

M. Sabas, Leeds; P. Jakubėnas, Bradford.

Po 3 dol. :

M. Kiršonis, Calif.; O. Tilindienė, Elgin; R. Slavėnas, Genoa; V. Gir-
dauskas, E. Pušneraitienė, H. Ma-
lonė, dr. A. Palaitis, H. Vencelie-
nė, M. Jaudžiumienė, M. Kasp-
raitienė, J. Gavėnia - visi iš Chi-
cagos.

J. Padagas, Chicago - 2.50 dol.

Po 2 dol. :

P. Devenis, Calgary; J. A. Urbonas, Dayton; P. Narvydas, Maspeth; R. Pipynė, Wheaton; O. Beresnevičie-
nė, Canada; O. Yčienė, Canada; J. Kaseliūnas, Columbia; O. Kregž-
dienė, L. Plačaitė, A. Albrechtie-
nė, J. Bakšas, A. Buntinaitė, N. Ži-
bas, M. Orentienė, M. Dumašienė,
M. Benešienė, J. Galinaitis, L. Gru-
žas, M. Naujokienė, I. Jonušaitie-
nė, E. Kaminskienė, E. Simaitis,
M. Panaras, M. Bundelis, O. Pau-

likienė, G. Brazinskienė - visi iš Chicagos.

E. Kuraitienė, Chicago - 1.25 dol.

Po 1 dol. :

M. Vaidyla, P. Kleinaitis, M. Jan-
kus, J. Skvirblys, L. Liubertienė,
M. Jurgaitienė, E. Varneckas, V. Bliksonienė, Preikšaitienė, I. Jan-
kauskienė, K. Bakšytė - visi iš Chi-
cagos.

***

Per "Mūsų Sparną" atstovą Ca-
nadoje p. K. Kregždę gauta aukų:
Išganytojo P-jos Moterų D-ja,
Mrs. A. Ruzgys ir Mr. M. Jankus -
po 10 dol. ; Mr. J. Usvaltas - 6 dol. ;
Mr. E. Jankus - 5 dol. ; Mr. J. Dam-
baras - 4 dol. ; Mrs. A. Langas ir
Mrs. G. Jocas - po 3 dol. ; 19 asme-
nų aukojo po 1 dol.

REMKIME EVANGELIŠKĄJĄ SPAUDĄ

Aukotojas, kuris nerastų savo pavardės aukų sąrašė, prašomas susisiekti su administracija.

"Mūsų Sparnai"

5718 So. Richmond Str.

Chicago, Ill. 60629

Mielas skaitytojau, tik Tavo duosnios aukos dėka ir bendra-
darbių pasišventimo žurnalas pajėgia tobulėti. Tikimės ir atei-
tyje mus nepamiršite, leisite ir toliau su viltimi žvelgti į ateitį. Nuoširdus ačiū Jums.

TELEVIZIJOS

Spalvotos ir paprastos, radijal stereo.

Krautuvė Marquette Parke. Pardavimas ir taisymas.

MIGLINAS TV

2346 W. 69th St.

tel. 776-1486

Chicago Savings and Loan Association

5 1/4%

CERTIFICATES
SĄSKAITOMS

6%

5%

Ant visų
knygelių
sąskaitų

MRS. PHILOMENA PAKEL, President

6245 SO. WESTERN AVE.

TEL. GR 6 - 7575

Nuo 1914 metų

Midland Savings aptar nauja taupymo ir namų paskolų reikalus visos mūsų apylinkės. Dėkojame Jums už mums parodytą pasitikėjimą. Mes norėtume būti Jums naudingi ir ateityje.

Sąskaitos apdraustos iki
\$20.000

Frank Zogas

Frank Zogas, President

5%

Passbook Savings
All accounts com-
pounded daily —
paid quarterly

6%

2 Years Savings
Certificate
(Minimum \$5,000)

**MIDLAND
SAVINGS**

AND LOAN ASSOCIATION

4040 ARCHER AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60632
PHONE: 254-4470

PETKUS

LAIDOJIMO ISTAIGA

MARQUETTE PARK CHICAGO

2533 W. 71 St. Tel. GR 6-2345-6

CICERO ILLINOIS

1410 S. 50 Ave., Tel. TO 3-2108-9

TRYS MODERNIOS KOPLYČIOS